

A painting depicting a woman operating a combine harvester in a field. The woman is seated on the machine, which is harvesting golden grain. The sky is filled with large, white clouds. The overall style is that of a mid-20th-century Soviet-era illustration.

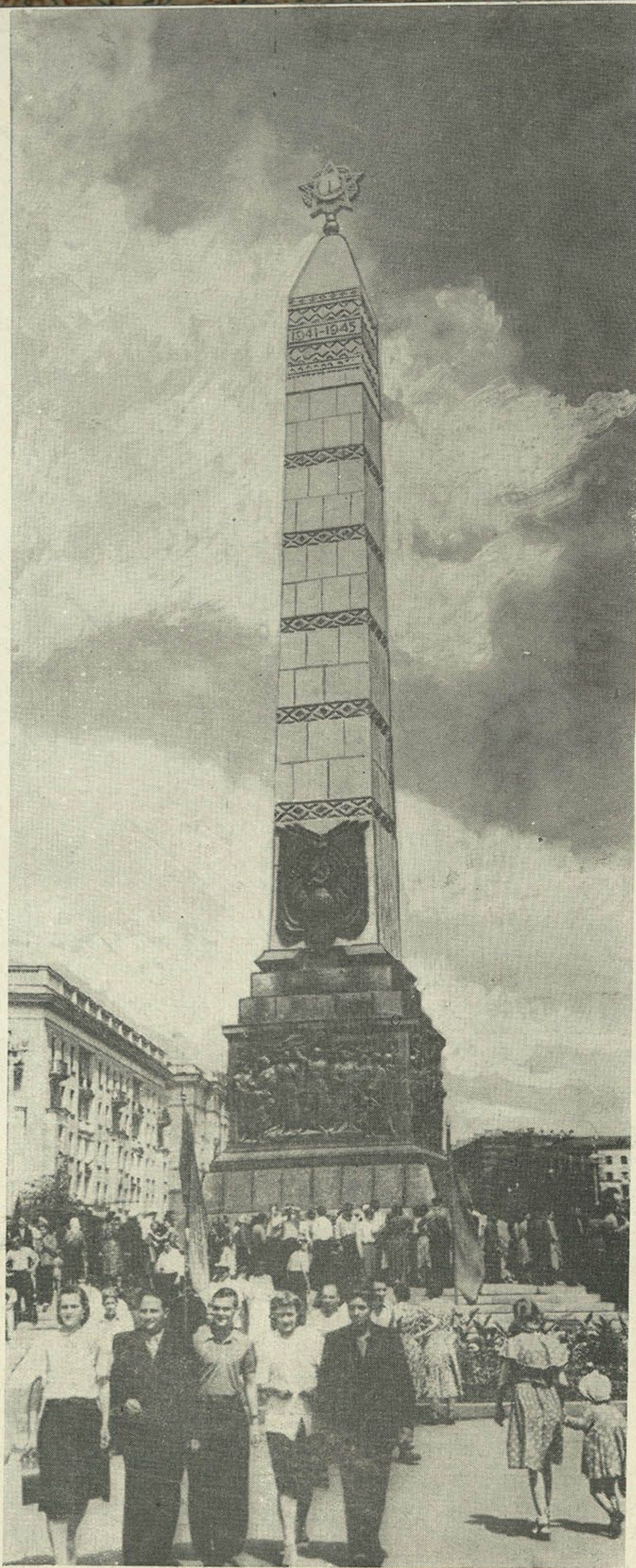
**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№ 8 ЖНІВЕНЬ 1954г.

У дзесятую гадавіну
вызвалення Мінска і
ўсёй беларускай зямлі
ад фашысцкіх захопні-
каў у сталіцы нашай
рэспублікі адбылося
адкрыццё помніка-абеліска
воінам Савецкай
Арміі і партызанам,
якія загінулі пры выз-
валенні Беларусі.

Цудоўнае архітэктур-
нае збудаванне — стро-
гі велічны абеліск —
увенчана ордэнам Пе-
рамогі — сімвалам вы-
шэйшай ўзнагароды,
якой адзначыла Радзі-
ма гераічны подзвіг
сваіх мужных сыноў і
дочак.

Фото В. Марцыюнка.

УСЕНАРОДНАЯ СПРАВА

8035

5031
П-55

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
им. В. И. Ленина

НАСТАЛА гарачая пара. Паспела азімае збожжа. Вось-вось даспее ярына, пачалася выбарка ільну. Шмат пакладзена працы, каб вырасціць ураджай. А зараз усе думкі, усе імкненні працаўнікоў калгасных палёў накіраваны да таго, каб своечасова і добраякасна правесці ўборку, разлічыцца з дзяржавай і выдаць на працадні калгаснікам больш сельскагаспадарчых прадуктаў.

Чэрвеньскі Пленум Цэнтральнага Камітэта Комуністычнай партыі Савецкага Саюза даў разгорнутую баявую праграму работы. Гонар і слава кожнага сумленнага хлебароба, механізатара, партыйных і савецкіх органаў — змагацца за ажыццяўленне вялікай і пачэснай справы стварэння багацця сельскагаспадарчых прадуктаў у нашай краіне. За права ісці ў першых радах барацьбітоў змагаюцца мільённыя масы калгаснікаў.

Першую квітанняю аб здачы дзяржаве збожжа новага ўраджаю ў Гомельскім раёне атрымаў калгас «За Радзіму», старшынёй якога з'яўляецца вопытны кіраўнік Паліна Нікандраўна Кавалёва. Гэтая энергічная, працавітая жанчына змагла арганізаваць і наладзіць справу ў сваёй вялікай гаспадарцы так, каб адной з першых па раёну разлічыцца з дзяржавай.

Прыклады добрасумленнай працы паказваюць многія калгасніцы і жанчыны-механізатары рэспублікі. Добра вядомым стала імя камбайнера Еўдакіі Крупейчанка з Лоеўскай МТС. Замест 220 гектараў па плану ў мінулым годзе яна ўбрала 538 гектараў, а сёлета абавязалася павялічыць выпрацоўку да 560 гектараў. Першыя дні работы даюць падставу меркаваць, што сваё слова камбайнер выканае. За скарачэнне тэрмінаў уборкі і павелічэнне выпрацоўкі змагаюцца камбайнеры Рудакоўскай МТС Хойніцкага раёна Антаніна Мінчык, Юлія Савёнак і многія іншыя.

Дружна ідзе ўборка ўраджаю ў калгасе «Чырвоная змена» Любанскага раёна. Тут праўленне своечасова паклапацілася аб стварэнні дзіцячых ясляў у кожнай брыгадзе. Гэта дало магчымасць выйсці на поле ўсім жанчынам і прымаць актыўны ўдзел у палевых работах.

Наша родная Комуністычная партыя намеціла канкрэтную праграму рэзкага павелічэння выпуску тавараў народнага спажывання. Гэтага можна дабіцца толькі пры ўмове поўнага забеспячэння лёгкай прамысловасці дастатковай колькасцю сыравіны, умацавання працоўнай дысцыпліны і павышэння прадукцыйнасці працы. Ажыццяўленне гэтых умоў з'яўляецца кроўнай справай кожнага добрасумленнага калгасніка і калгасніцы, рабочага МТС і соўгаса.

Праграму ўздыму сельскай гаспадаркі, распрацаваную партыяй і Савецкім урадам, савецкія людзі ўспрынялі як сваю кроўную справу і горача змагаюцца за яе ажыццяўленне.

З вялікай радасцю і задавальненнем чыталі нядаўна савецкія людзі Паведамленне Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Савецкім Міністраў СССР

аб выніках выканання дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі нашай краіны за першае поўгоддзе гэтага года.

Гэтае Паведамленне сведчыць аб выніках мірнай творчай працы, аб вялікім уздыме сацыялістычнай эканомікі, аб далейшым палепшанні добрабыту працоўных. Вынікі, якіх дасягнула наша краіна, — сведчанне працоўных намаганняў мільёнаў савецкіх людзей. Пасяхова развівалася цяжкая прамысловасць, аснова магутнасці нашай Радзімы, перавыкананы план здабычы вугалю і нафты, вырасла колькасць тавараў народнага спажывання.

Сур'ёзныя дасягненні мае і сельская гаспадарка. Пасяўныя плошчы пад яравымі культурамі ў параўнанні з мінулым годам узраслі на 9,5 мільёна гектараў. Толькі за мінулае поўгоддзе сельская гаспадарка краіны атрымала 92 тысячы трактараў, 52 тысячы грузавых аўтамабіляў і 18 тысяч збожжавых камбайнаў. Працоўны подзвіг здзейснілі савецкія людзі ў раёнах асваення цалінных і залежных зямель. Меркавалася за два гады ўзняць 13 мільёнаў гектараў зямлі, а ўжо ўзнята каля дзесяці мільёнаў.

Настойліва і паслядоўна вырашаецца пастаўленая партыяй і ўрадам задача аб крутым уздыме сельскай гаспадаркі ў нашай рэспубліцы. У нас таксама ўзраслі плошчы пасеваў, лепш чым раней угнойваецца глеба, прымаюцца меры па ўзняццю матэрыяльнай зацікаўленасці калгаснікаў. Толькі па Віцебскай вобласці авансам выплачана на працадні за вырошчванне ільну 9 мільёнаў 400 тыс. рублёў грашыма. Калгаснікам прадана па ільготных цэнах 6.723 тоны пшаніцы.

Аднак нашы перамогі не прыходзяць без цяжкасцей, без настойлівай працы. Усім вядома, што жанчыны ў калгаснай вытворчасці адыгрываюць вялікую ролю. Іх умелыя, працавітыя рукі нямала зрабілі для адраджэння калгасаў у пасляваенны час. Пачэсны абавязак калгасніц — прымаць яшчэ больш актыўны ўдзел у грамадскай вытворчасці, усямерна ўмацоўваць калгасную гаспадарку. Для гэтага ў нас ёсць усе магчымасці. Аб гэтым сведчыць неаспрэчны факт атрымання мільённых прыбыткаў асобнымі калгасамі Беларусі ў мінулым годзе, аб гэтым гавораць вынікі плённай працы нашых перадавых калгасніц, якія заваявалі пачэснае права ўдзелу ва Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы ў Маскве.

У наш беларускі павільён заходзяць тысячы наведвальнікаў выстаўкі з розных рэспублік краіны, з захапленнем і павагай аглядаюць вынікі працы беларускага народа, жанчын Беларусі, — той Беларусі, якая ўвайшла ў гісторыю савецкага народа як мужная і непрымірмая да ворага ў часы вайны, як працавітая і сумленная ў пасляваенны час.

Вялікі гонар быць удзельнікам Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі. За права ўдзелу ў ёй трэба змагацца, не шкадуючы ні сіл, ні энергіі.

Да новых поспехаў, дарагія таварышы калгасніцы, да новых творчых перамог!

ХЛЕБ І ДЗЕ!

Пасля невялікага дажджу паветра стала незвычайна чыстым, свежым. Дождж прыбіў пясок на дарозе, і машына ідзе хутка. Разам са старшынёй калгаса Палінай Нікандраўнай Кавалёвай мы едзем у брыгады.

Па баках дарогі — неабсяжныя зямельныя масівы. Чарнеюць квадраты ўзнятага папару, залаціцца паспяваючы ячмень, пшаніца. Хвалістай сурвэтаю расцілаецца паспяваючае жыта. Вось ён, хлеб, над якім так многа працавалі тут людзі!

Добрая збавіна ў калгасе!

Уперадзе чуецца роўны рокат матора: па полі ідзе камбайн. Парашутам узвышаецца над ім белы зонт. За камбайнам сцелюцца шырокія дарогі пракосаў.

Наша машына спынілася на абкошаным з краю жытнім полі, і было відаць, як жыта пакорліва кладзецца пад рэжучы апарат аграгата, а потым узнімаецца ўверх і

знікае ў яго жолабе. Абмалочанае збожжа струменем сцякае ў бункер, а салома роўнымі кучкамі скідваецца на поле.

Зрабіўшы разварот, камбайн спыніўся. Вадзіцель уборачнага аграгата хутка сышоў з мосціка і прайшоў крыху назад па толькі што пракшанай сцежцы. Ён уважліва аглядзеў, ці не высокі зрэз, ці не пакінуты каласы.

— Добрасумленна працуе Кушняроў, — сказала Паліна Нікандраўна, выходзячы з машыны.

Ужо немалая, але моцная жанчына, на першы погляд яна здаецца суровай. Але варта ёй усміхнуцца — і твар робіцца дабрадушна-ласкавым.

— Колькі сёння зжаў, тав. Кушняроў? — звонкім голасам запыталася яна вадзіцеля аграгата.

— Гектараў шэсць будзе. У мяне яшчэ, таварыш Кавалёва, поўдня ўперадзе, — адказаў камбайнер.

— Ты, брат, сам добра працуеш, але чаму-ж іншых не падцягваеш? У Сасноўках-жа камбайн зноў стаіць, — у яе голасе пачулася суровая нотка.

— А што-ж мне рабіць — кінучь свой і туды бегчы?

— Не. Ты на спаборніцтва выкліч Коршыкава. Глядзіш, ён і падцягнецца. І, усміхнуўшыся, дадала: — А то табе-ж прыдзецца за яго дарабляць.

— Мне тут хопіць работы, — адказаў Кушняроў, узнімаючыся на свой мосцік. — Вунь ужо ячмень паспявае, за ім — пшаніца. Ён уключыў матор, і камбайн павольна паплыў па полі.

Возчыкі ўвесь час пад'язджалі да камбайна, нагужалі вазы збожжам і звозілі яго на ток. На брыгадным таку вырасла вялікая куча збожжа.

«Ён праўду кажа: паспяваюць яравыя, — думала Паліна Нікандраўна. — У нас без малога шэсцьсот гектараў збожжавых. Трэба паспець усё ўбраць. У гэтай брыгадзе ўраджай нядрэжны!»

— Учора па восемнаццаць цэнтнераў пшаніцы намалацілі ў пятай брыгадзе, — як-бы ў адказ на яе думкі сказаў сакратар партыйнай арганізацыі калгаса Ф. Р. Зайкін.

— Добра. Значыць у сярэднім у іх 15 цэнтнераў будзе.

Вялікае задавальненне адчувалася ў словах Кавалёвай. Пятнаццаць цэнтнераў збожжавых у сярэднім — вынік велізарнай працы калгаснікаў.

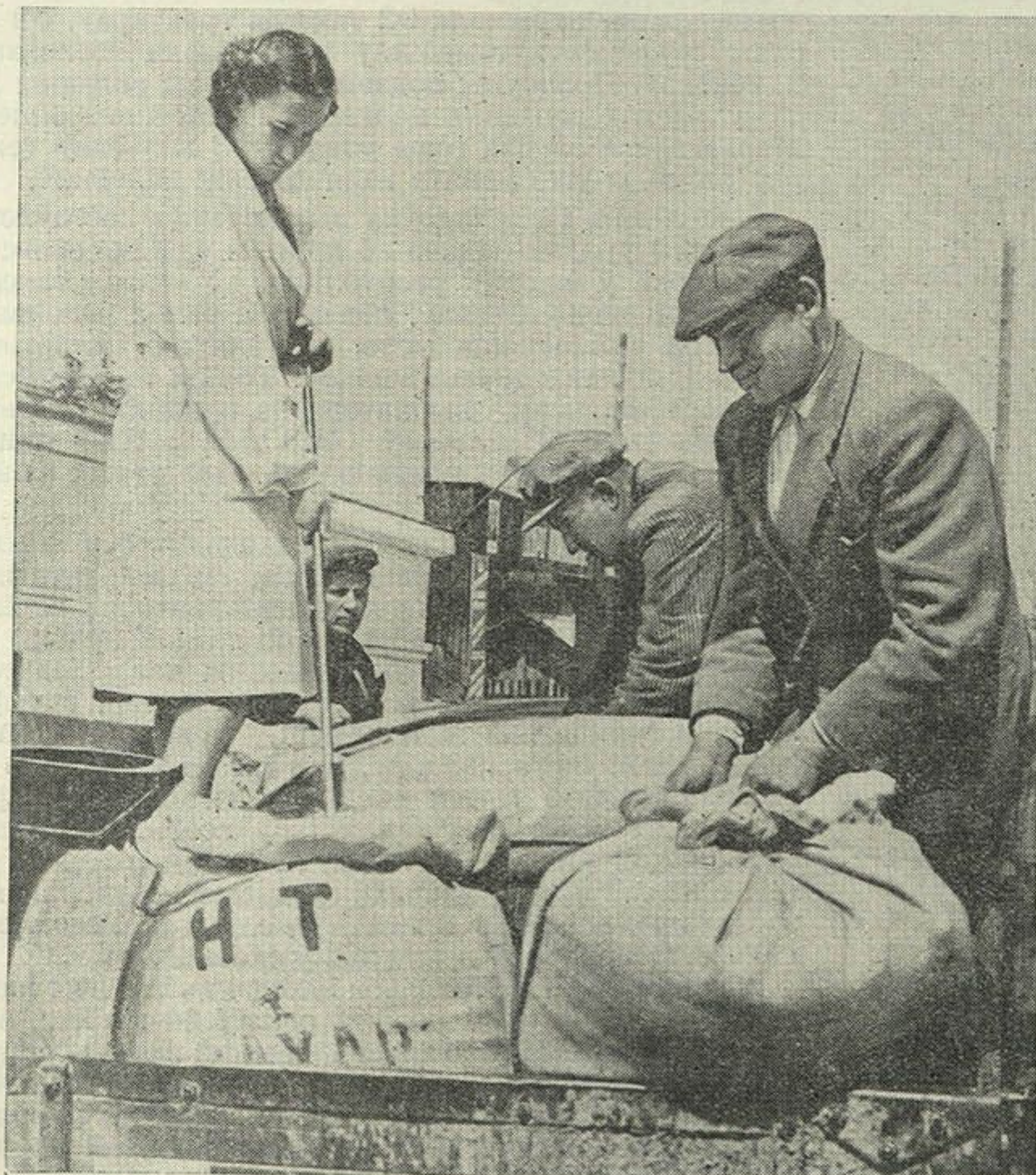
Даволі ўспомніць сёлетнюю халодную вясну і няўстойлівае лета, каб зразумець, колькі трывог было ў хлебарабаў за лёс ураджая.

Папрацаваць прышлося шмат — і падкормку праводзілі, уносілі арганічныя і мінеральныя ўгнаенні, ды палолі не раз...

Пагаварыце з Мар'яй Прыходзька або Аніссяй Захарчанка, з Варварай Масік, Надзеяй Кавалёвай, Валяй Ігнацёвай — ды з любой калгасніцай — і яны раскажуць, як клапаціліся даглядаці кожную сотку псеваў, дапамагаючы збожжу падняцца, узмацнець.

І вось шумяць жоўтыя шчоткі каласоў, звяніць спелая пшаніца, жыта...

У калгасе каля трох тысяч гектараў зямлі, амаль трэцяя частка — ворыва, шмат сенажаці. Гаспадарка вялікая, рознастайная. Садоўніцтва, жывёлагадоўля, гародніцтва сталі прыбытковымі галінамі. З года ў год калгас умацоўвае гаспадарку, упэўнена набірае тэмпы.

На гродзенскую базу «Заготзбожжа» штодня прыбываюць дзесяткі калгасных аўтамашы, гружаных хлебам новага ўраджая.
На здымку: візіроўшчыца базы Е. Ярашэвіч бярэ пробу збожжа, прызенага з калгаса «Новая праца» Гродзенскага раёна.

Фото А. Перахода.
(Фотахроніка БелТА).

Шмат год кіраўніком гэтага калгаса, арганізатарам вялікага калектыва з'яўляецца Паліна Нікандраўна Кавалёва. Энергічная, вельмі працавітая, яна здарнілася з калгасам. З ім звязаны ўсе яе інтарэсы, усё жыццё. Калгаснікі ведаюць, што поспехамі арцелі яны ва многім абавязаны свайму старшыні, яе заўсёдным клопатам аб гаспадарцы.

...Пад'язджаючы да Сасноўкі, мы яшчэ здалёк убачылі камбайн, які стаяў сярод жыта, нібы бездапаможны асілак. Камбайнер і яго памочнік корпаліся ля агрэгата. Мы падышлі.

— Фёдар Раманавіч, паглядзі, які масіў адвёў брыгадзір камбайну, — гаварыла Кавалёва Зайкіну, паказваючы ірвы, купіны і ямы. — Першы год засяваем гэты клін, поле яшчэ не распрацавана, а ён сюды камбайн накіраваў.

І тут-жа Паліна Нікандраўна вышае:

— Скажы брыгадзіру, няхай перагоніць камбайн да Падбярэзаў — там ёсць дзе разгарнуцца машыне.

— Коршыкаў! Што зноў здарылася? — звярнулася яна да камбайнера.

З-пад машыны вылез хлопец гадоў семнаццаці, увесь запэцканы, стомлены.

— Вось стаіць, пракляты, — сказаў ён, указваючы на агрэгат. І, як ні горка было Кавалёвай бачыць, што з вялікага масіва зжата ўсяго два-тры гектары, яна не магла стрымаць усмешкі:

— Вось што, хлопцы, пераганяйце камбайн вунь на той узгорак, там поле раўнейшае.

Механізатар упарта кінуў галавой:

— Не. Я ўсё зараз наладжу і ўбярэ гэты клін. Калі-б мне далі сапраўдны камбайн, а то пасадзілі на гэты «вучэбны дапаможнік» — і ўбірай, як ведаеш, — з горыччу дадаў ён.

— Хлопцы маюць рацыю, — сказала Кавалёва. — Абодва толькі вясной скончылі школу механізатараў, вопыту яшчэ няма, а ў МТС далі ім стары камбайн. Вось яны і пакутуюць з ім. А хлопцы старанныя, добрымі камбайнерамі з часам стануць.

І сапраўды, праз некаторы час пачуўся гул матара — камбайн лёгка рушыў з месца і накіраваўся ў другі канец поля, пакідаючы ззаду сябе роўны шырокі пракос. Коршыкаў весела памахаў нам рукой.

— Пайшоў-о-ў! — данеслася да нас.

У той вечар хлопцы ўбралі тры гектары, а на наступны дзень — каля васьмі. Яны стараліся дагнаць Кушнярова.

Кушняроў-жа працаваў добра.

Старшыя навуковыя супрацоўнікі Беларускай плодагароднінай станцыі Сюбарава Эма Пятроўна і Чулкова Елізавета Іванаўна — удзельнікі Усеаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі.

Усё сваё жыццё яны аддаюць навуковай рабоце, рабоце на карысць чалавека.

Эма Пятроўна працуе на станцыі з 1925 года. Па метаду І. В. Мічурына яна вывела 7 сартоў яблынь, 5 сартоў сліў, 9 сартоў чарэшань, 4 сарты вішні, 3 сарты груш.

На здымку: Эма Пятроўна паказвае новы сорт чарэшань «Прыгажуня» Чулковай Е. І. (справа).

Фото Г. Ткачэнка.

Ён паспеў двойчы прайсці поле з канца ў канец, некалькі разоў ачысціўшы бункер ад зерня. Шафёр падагнаў машыну да камбайна, падставіўшы кузаў проста пад бункер. Памочнік камбайнера пад дапытлівымі позіркамі двух хлопчыкаў, якія паспелі забрацца ў кузаў, адкрываў бункер. Школьнікі заўсёды дапамагаюць калгасу ўбіраць ураджай. І цяпер Коля Кліменка і Саша Хомчанка працуюць на пагрузцы і разгрузцы збожжа.

Як толькі збожжа хлынула з бункера, хлопчыкі праворна пачалі адграбаць яго, роўнамерна рассыпаючы па кузаву.

Шуміць зерне, як веснавы ручай, і цячэ, цячэ ў машыну, запаўняючы яе да краёў...

Збожжа звозяць у пятую брыгаду. Там яго прымае Варвара Масік — старанная і вельмі гаспадарлівая жанчына.

— Цётка Варвара, — пытае яе Коля, — з пятай брыгады колькі машын прывезлі?

— З нашай? — перапытвае Варвара. Не хочацца ёй прызнавацца, што яе брыгаду абагнала чацвертая, але сумленнасць — перш за ўсё.

— Перадай брыгадзіру — абагналі вы сёння нас. А пакуль давай згружаць збожжа.

Хлопцы ўзброіліся вёдрамі, лапатамі і пачалі выгружаць збожжа з машыны на ток. У гэты час памочніцы Варвары — В. Кавалёва, Е. Пенязькова і сёстры Злотнікавы сартавалі збожжа, чыстае, чыстае, без парушыні, ссыпалі яго ў мяшкі, узважвалі і накіроўвалі на нарыхтоўчы пункт...

У першы-ж дзень уборкі ўраджаю калгас здаў дзяржаве чатыры тоны першагатунковага збожжа. На нарыхтоўчым пункце ім уручылі першую ў раёне квітанцыю. За дзесяць дзён сельгасарцель «За Радзіму» поўнасю разлічылася з дзяржавай па збожжа-пастаўках, здаўшы каля 60 тон добраякаснага збожжа.

Хлеб ідзе!

Гомельскі раён.

Н. СЯРГЕЕВА

Іван КАЛЕСНІК

Жнівень

Не сціхае гоман лета
На палетках, паплавах.
Жнівень буйнымі ранетамі
Залаціцца у садах.

Ураджай палёў багаты
Дамалачвае камбайн.
Жнівень нам нясе у хаты
Свежы, пухлы каравай.

Калі-ж вечарам рабіна
Сок зары крамянай п'е,
Жнівень песнямі дажынак
Заліваецца, п'е.

Аб чым спяваў чюдок...

«Людзей робіць краіна і эпоха»

М. Горкі.

ГУК узнікаў на высокіх нотах, потым згушчаўся, пераходзіў у басавыя тоны, мацнеў і пашыраўся. Аб чым спяваў гудок?

Аб тым, што аднойчы прышлі сюды людзі і зрабілі яшчэ адзін працоўны подзвіг. Аб тым, што сярод шырокіх палёў, зусім нядаўна спаласаваных межамі, вырас, як у казцы, завод-волат. Яго ўзнікненне вызначыла лёс многіх людзей.

* * *

Было гэта так. Па дарозе ад горада Гродна да мястэчка Свідэль ішла жанчына.

Міма жанчыны, узнікаючы хмары пылу, пранеслася велізарная, цяжка нагружаная аўтамашына. За ёй другая, трэцяя...

Наступная машына спынілася. З кабіны выглянуў запылены, запэцканы твар. На ім ззялі белыя зубы і свавольныя вясёлыя вочы.

— Гэй, цётка! На Свідэль трымаеш курс?

— На Свідэль.

— Пераходзь з пешага ходу на матарызаваны...

І хлопец шырока расчыніў дзверцы кабіны.

— Тутэйшая?

— Тутэйшая.

— Калгасніца?

— Калгасніца.

Здавалася, што хлопцу толькі гэтага і трэба было.

— І колькі-ж у вас на працяг дзень адмяраюць?

— Па паўтара кілограма.

— Не сказаць, каб вельмі многа.

І тут-жа дзелавіта спытаў:

— Прабачце, старшыня ў вас у шклянку не зазірае?

Жанчына ўсміхнулася.

— Не. Старшыня ў нас правільны. Проста мы яшчэ сілы не набралі. Усяго другі год у калгасе.

— Значыцца, адсталі ад жыцця год на трыццаць, — пераканаўча сказаў хлопец.

— Дагонім! — І вусны жанчыны сціснуліся ў цвёрдую прамую складку.

Хлопец ухвальна кіўнуў галавой. Жанчына спытала:

— Што гэта машыны разбегаліся?

— Груз вялікі ідзе на Свідэль. Завод пачнем будаваць. Цукровы. Цяпер вашаму брату — жанчынам будзе належаць першае слова...

— Чаму жанчынам?

— А як-жа інакш? Буракі — жаночая справа. Прапалоць, прарваць... Мужчынскія рукі да гэтых аперацый не здатныя.

* * *

Жаночыя рукі! У загарэлых, невялікіх, але моцных руках Малання Каленка трымала прыгаршчы лёгкага губчатага насення бледна-цаглянага колеру. Першы раз у жыцці ёй прадставяла кінучь гэтае насенне ў зямлю...

Перад вачыма паўсталі падзеі недалёкага мінулага. Родная вёска. Ля ўезду ў яе — старая капліца, у самой вёсцы — два распяці. Над сялянскімі хацінамі ўзвышаецца дом войта. Хаты па загаду начальства фарбаваліся са знадворнага боку рознымі фарбамі, каб кожная вёска мела «вясёлы выгляд». Жыццём, якое праходзіла за сценамі гэтых недарэчна размаляваных халупін, ніхто не цікавіўся, калі толькі справа не датычыла падаткаў або «стану розумаў» сялян з «крэсаў усходніх». У адной з такіх халупін, на ўскраі вёскі, жыла сялянка Малання Каленка.

Але мінулі часы ліхалецця.

У 1949 годзе Малання Іванаўна Каленка стала калгасніцай. На вачах у жанчыны змяняла свой выгляд зямля. Векавыя маршчыны межаў сцерлі трактары. Палі нібы памаладзелі.

У вёсцы выраслі новыя дамы, магазін, школа, клуб, жывёлагадоўчыя пабудовы...

І, нарэшце, па суседству з калгасам пачалося будаўніцтва цукровага завода. Калгасу прадстаіць цяпер вырошчваць цукровыя буракі. Яе, Малання Каленка, праўленне калгаса зацвердзіла звеннявой.

Ці магла думаць Малання Іванаўна, упершыню пачуўшы спеў гудка, што заводу суджана адыграць у яе жыцці, жыцці калгасніцы, такую вялікую ролю?

Заводу патрабавалася сыравіна — буракі. Ад звеннявой Каленка патрабаваўся высокі ўраджай буракоў.

...Звяно пасеяла буракі. Зямля была мяккая, добра апрацаваная, шчодро ўгноеная. Надышоў час рабіць прарыўку. Гэта адна з самых цяжкіх работ.

За першы дзень звяно апрацавала менш гектара. А работа не чакала. Прапусці тэрміны прарыў-

кі — і ўраджай будзе ніжэйшым. Каленка сказала сваім сяброўкам, што тэмпы работы трэба падвоіць. Надзея Лапатка запярэчыла:

— Куды ўжо больш!..

Малання Іванаўна прамаўчала. На другі дзень яна прышла на поле досвіткам. Адмерала ўчастак у 25 сотак і пачала працаваць. Гадзіны праз дзве прышлі астатнія жанчыны. Яны, як звычайна, выстраіліся ў рад, і двое калгасніц аказаліся ў суседстве з Каленка — па абодва бакі ад яе. Малання Іванаўна сказала:

— Сёння я буду працаваць паіншаму. Гэтая дзялянка мая. Вунь, да таго калочка! А вы, суседкі, пасоўвайцеся далей.

Аляксандра Коршун пажартавала:

— Малання зноў на аднаасобную гаспадарку перайшла.

Раіса Каленка заўважыла:

— Разам веселей працаваць... Станавіцеся, жанчыны, у рад!

Малання Іванаўна, у адрозненне ад іншых, прарывала буракі абодвума рукамі. Яна дзесьці прачытала, што так працуюць перадавыя зборшчыкі бавоўны. Спачатку працаваць абодвума рукамі было няёмка. Але паступова набываўся патрэбны навык. К вечару Малання Іванаўна выканалася ўрок, які задала самой сабе. Вельмі стамілася. Але радаснае пачуццё задавальнення напаўняла ўсю яе істоту. Жанчынам было няёмка, што яны адсталі ад сваёй звеннявой. Надзея Лапатка першай падышла да Каленка:

— Адмерай мне, Малання, назаўтра асобны ўчастак...

— І мне, — падхапіла Аляксандра Коршун.

— І мне... І мне... — пачуліся галасы.

Звеннявая зразумела, што асабістым прыкладам, настойлівасцю яна дасягнула мэты. Упершыню ў гісторыі калгаса на апрацоўцы пасеваў была прыменена індывідуальная здзелшчына. Звяно закончыла прарыўку намнога раней, чым намячалася па плане.

Быў яшчэ такі выпадак. Ужо ўбралі збожжа. Пачало жоўкнуць лісце на дрэвах, вянуць бацвінне бульбы. Раніцой выпадалі халодныя росы. А буракі прадаўжалі расці. Малання Іванаўна аглядала плантацыю. Нечакана ёй прышла ў галаву адна думка: «Зараз, калі

Звеннявая па вырошчванню цукровых буракоў калгаса імя Сталіна Берастовіцкага раёна Гродзенскай вобласці дэпутат Вярхоўнага Савета СССР — Малання Іванаўна Каленка аглядае рост цукровых буракоў.

Фото Г. Ткачэнкі.

кожны карань важыць звыш кілограма, ён спажывае, напэўна, у тры разы больш спажывуных матэрыялаў, чым у першыя перыяды развіцця. Што калі правесці трэцюю, познюю падкормку?» Каленка пайшла да агранома. Той сказаў:

— Справа гэта не новая. На Украіне даўно прымяняюць такі спосаб. Вынікі чудаўныя. Не толькі ўраджай узрастае, але расце і цукрыстасць буракоў.

Маланню Іванаўну ніколі не збынтэжыла тое, што не яна першай зрабіла «адкрыццё». Наадварот, яна ўзрадавалася, што яе думка знаходзіць пацверджанне. Значыць, можна дзейнічаць смела.

Былі цяжкасці з грашмыма на мінеральныя ўгнаенні, з транспартам для іх вывазкі. Але характар звеннявая мела настойлівы. З позняй падкормкай справіліся. Гэта было навіной для піонераў буракасеяння Беларусі.

...Звеннявыя паехалі на завод атрымліваць цукар. Больш за ўсё яго прыпала на долю звяна Маланні Каленка. Яшчэ па дарозе дамоў яна зрабіла папярэднія разлікі. Выходзіла, што на кожнага члена звяна дастанецца прыкладна 15—20 пудоў цукру. Малання Іванаўна ўспомніла, што калісьці ў іх вёсцы ўсе здзіўляліся багаццю аднаго з сялян, які піў чай два разы ў дзень. Калгасніцы, якія працавалі

на бураках, атрымалі, апрача цукру, па дзве-тры тысячы рублёў. Хутка пайшлі ў ход тавары ў сельскім магазіне.

Калгасны бухгалтар падлічыў, што за буракі гаспадарка атрымала прыбытак у поўмільёна рублёў. Столькі-ж склаў прыбытак ад іншых галін гаспадаркі. Калгас стаў мільянерам.

Калі гутарка заходзіць аб поспехах буракаводаў калгаса, у першую чаргу называецца імя Маланні Каленка. Яна са сваімі сяброўкамі сабрала самы высокі ў Беларусі ўраджай цукровых буракоў — па 370 цэнтнераў з гектара. Каленка першай даказала, што і на беларускай зямлі можна атрымоўваць такія-ж высокія ўраджаі буракоў, як, дапусцім, на Украіне або Поўночным Каўказе. Працоўная слава Маланні Каленка пайшла далёка за межы вобласці.

Совецкі народ любіць і цэніць герояў працы. Не былі забыты і заслугі Маланні Іванаўны. Народ аказаў ёй высокае давер'е — выбраў дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР. Хутка прышла яшчэ адна радасная вестка — калгас імя Сталіна Берастовіцкага раёна Гродзенскай вобласці зацверджаны за вырошчванне высокіх ураджаяў буракоў удзельнікам Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, ды яшчэ шырокім паказам. Звяну Ма-

ланні Каленка ў поўным складзе прадстаіць паездка ў Маскву.

Як-жа жыве зараз калгасная звеннявая, член урада, удзельніца выстаўкі? Ці не закралася ў яе душу ганарлівасць, ці не спакушаюць яе думкі аб тым, што яна ўжо даволі папрацавала на сваім вяку і зрабіла ўсё, што магла?

Калі вам давядзецца пабываць на бурачных плантацыях калгаса, то міжволі кінецца ў вочы адзін з участкаў, які прымыкае ўшчыльную да вёскі. Гэты ўчастак мае сваё аблічча. Ён акуратна акапаны канавай, чысты ад пустазелля. Расліны тут больш сакавітыя, высокія, буйныя. Гэта ўчастак звяна Маланні Каленка. Тут заўсёды можна знайсці звеннявую. І заўсёды яна занята — то праполвае поле, то шаруе буракі, то прарывае або падкармливае іх.

Нядаўна Малання Каленка ездзіла да перадавых буракаводаў Украіны.

З захапленнем, жыва і цікава Малання Іванаўна расказвае аб тым, як працуе звяно Анастасіі Дзяржынскай з калгаса імя Хрушчова Багдан-Хмельніцкай вобласці. Яна заключыла дагавор з Дзяржынскай. Абавязалася сёлета сабраць па 500 цэнтнераў буракоў з гектара.

Думаецца нам, што Малання Іванаўна стрымае сваё слова.

Аляксей ТРАЦЯКОУ.

ГЕНІЙ РУСКАГА ЖЫВАПІСУ

СТО дзесяць гадоў назад у Чугуеве — невялічкім гарадку Харкаўскай губерні — у сям'і ваеннага пасяленца нарадзіўся выдатны рускі мастак Ілья Ефімавіч Рэпін.

Цяга да рысавання праявілася ў яго яшчэ ў маленстве. Бацькі гэтаму не супраціўляліся. Адразу пасля закрыцця Чугуеўскай тапаграфічнай школы, дзе вучыўся іх сын, аддалі яго ў майстэрню мясцовага мастака Бунакова.

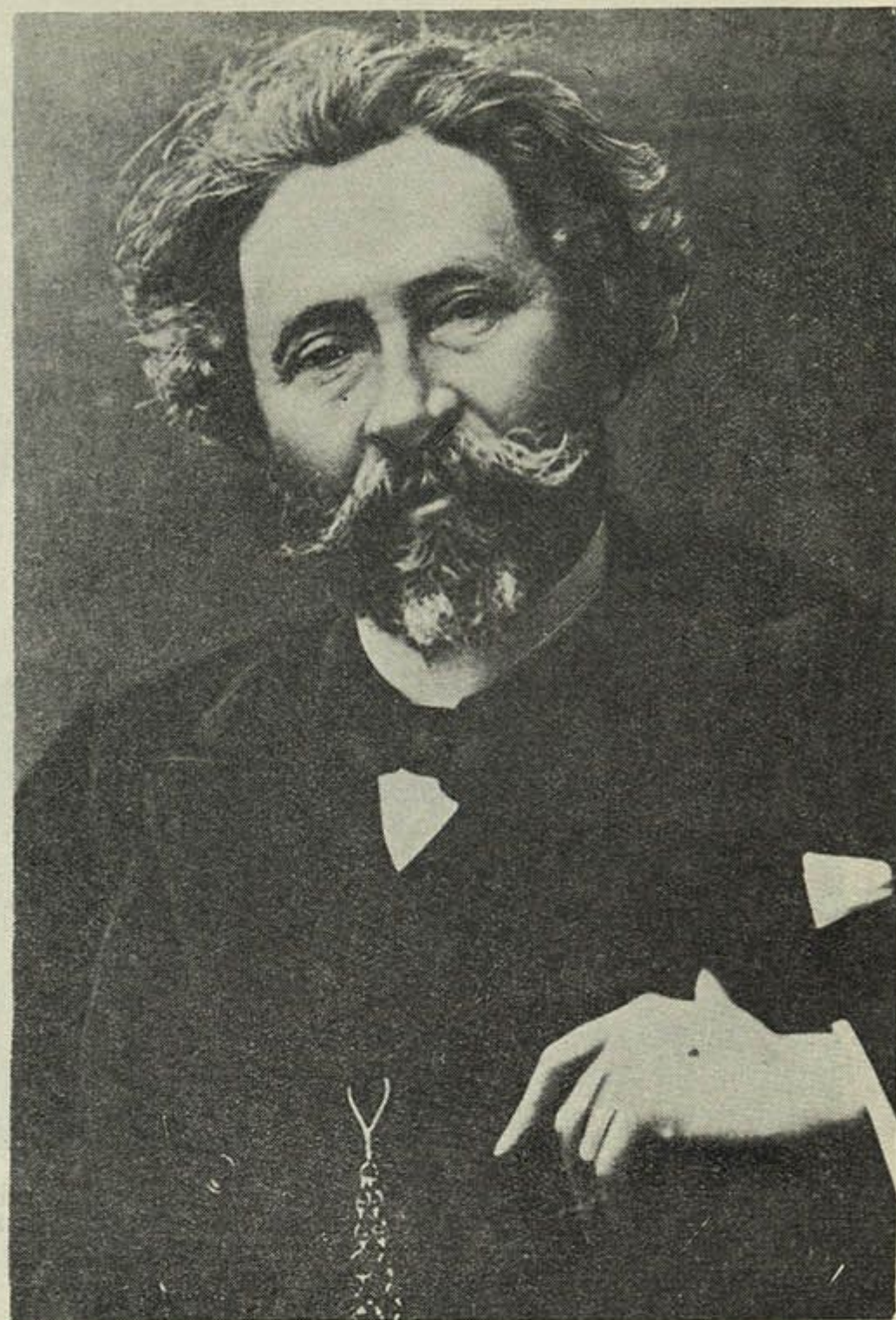
Семнаццацігадовым юнаком Рэпін быў шырока вядомы сярод мясцовых мастакоў. Аднак, гэта яго не задавальняла. Запаветнай марай яго была паездка ў Пецярбург і сапраўдная мастацкая работа.

У лістападзе 1863 года Рэпін едзе ў Пецярбург і ў канцы студзеня 1864 года ажыццяўляе сваю мару — паступае ў Акадэмію мастацтваў. Гады, праведзеныя Рэпіным у Акадэміі, былі запоўнены напружанай працай.

У 1871 годзе за дыпломную карціну «Уваскрасенне дачкі Іаіра» ён атрымаў першы залаты медаль, а з ім і права на шасцігадовую загранічную паездку.

У гэтыя-ж гады, адначасова, Рэпін працаваў і над другой сваёй карцінай, якая прынесла яму ўсерасійскую і еўрапейскую вядомасць. Гэта была карціна «Бурлакі». З'явілася яна на акадэмічнай выстаўцы ў 1873 годзе і выклікала цэлую буру вакол сябе, прынесшы мастаку мноства новых прыхільцаў і ворагаў.

Вось як ацаніў гэты таленавіцейшы твор В. В. Стасаў: «Рэпін — рэаліст, як Гогаль... Са сме-

І. Е. Рэпін.

ласцю, у нас бяспрыкладнаю, ён... акунуўся з галавою ў глыбіню народнага жыцця, народных інтарэсаў, народнай, сціскаючай сэрца рэчаіснасці.

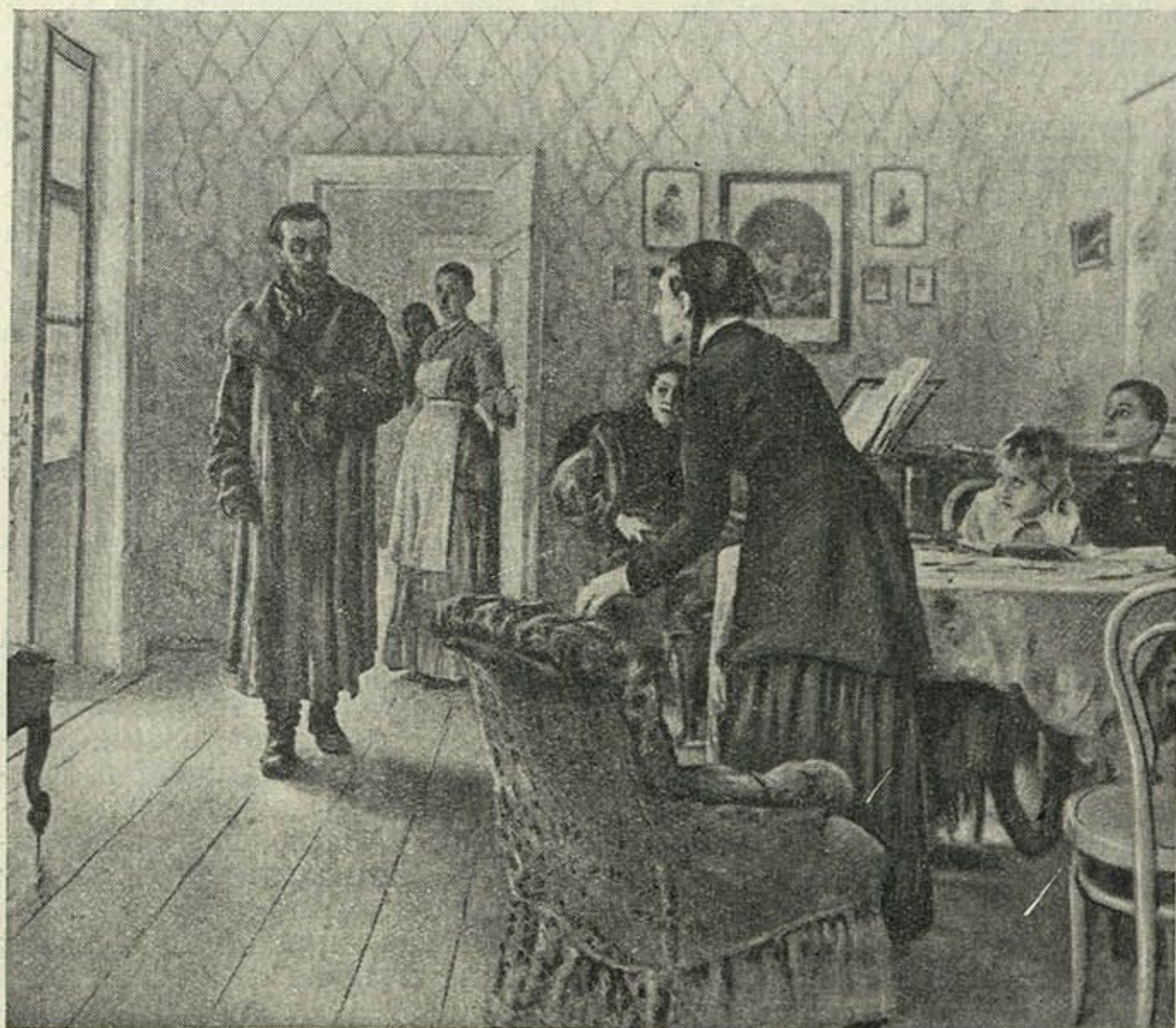
Гляньце на «Бурлакоў» Рэпіна, і вы зараз-жа вымушаны будзеце прызнацца, што такога сюжэту яшчэ ніхто ў нас не асмельваўся браць і што такой надзвычайнай карціны з народнага жыцця вы яшчэ не бачылі...»

Прабыўшы за граніцай тры гады, Рэпін напісаў карціны «Садко», «Парыжскае кафэ», шэраг партрэтаў і эцюдаў. Аднак, сумуючы па Расіі, па рускім жыцці, ён адчуваў сябе за граніцай адзінокім.

Пасля прыезду з Парыжа Рэпін пасяліўся з сям'ёй спачатку ў Чугуеве, а потым — у Маскве, якую ён любіў і аб якой пісаў: «...Яна да такой ступені жывапісная і прыгожая, што я гатовы далёка, за трыдзевяць зямель ехаць, каб пабачыць такі горад. Ён адзіны».

Шэсць год спачатку чугуеўскага, а

Карціна І. Е. Рэпіна «НЕ ЧАКАЛІ»
(1884 г.).

потым маскоўскага жыцця складаюць асобы перыяд у творчасці Рэпіна. У гэтыя гады ў Рэпіна былі ўжо ясныя ідэі многіх твораў, выкананых куды пазней.

Карціны «Провады навабранца», «Вечорныці» (Досвіткі), «Арышт прапагандыста», «Стары», «Мужычок з баязлівых» — вызначаюць асноўную лінію рэпінскага мастацтва гэтага перыяду. Ужо ў той час Рэпін сканцэнтраваў увагу на вобразе рэвалюцыянера. Працягваючы працаваць над карцінай «Арышт прапагандыста», Рэпін адначасова пісаў карціну «Адмаўленне ад споведзі», у якой паказан станоўчы вобраз сапраўднага рэвалюцыянера.

У 1883 г. Рэпін пераязджае ў Пецярбург, і з гэтага часу пачынаецца новы перыяд яго творчасці.

У гэтым годзе закончаны і выстаўлены адзін са значных твораў Рэпіна — «Крыжовы ход у Курскай губерні», дзе надзвычай рэалістычна паказана карціна правінцыяльнага і сялянскага жыцця тагачаснай Расіі. Па жыццёвасці і тыповасці гэта адна з самых вострых карцін мастака.

Карціна наступнага года «Не чакалі» адлюстроўвала цэлую паласу ў жыцці рускай інтэлігенцыі і выклікала самае гарачае абмеркаванне.

У 1885 годзе з'явілася славутая карціна «Іван Грозны і яго сын Іван», зместам якой было забойства сына бацькам.

У 1892 г. Рэпін пасяліўся ў маёнтку «Здраўнёва», непадалёку ад Віцебска, на берэзе ракі Дзвіны. Тут напісаны такія работы, як «Асенні букет», «Беларус», «Паляўнічая», «Паненка ў стадзе» і інш.

У 1900 г. Рэпін пераехаў у Куакала на дачу «Пенаты», дзе і пражыў астатнія 30 год свайго жыцця.

У «Пенатах» мастак стварыў шмат сваіх палотнаў: «17 кастрычніка», «Які прастор!», «Пушкін на экзамене», «Пушкін на берэзе Невы», «Чорнаморская вольніца», «Самаспальванне Гоголя», «Паядынак» і інш.

Гэтыя карціны, калі і не валодалі ранейшай сілай, усё-ж сведчылі аб нястомнай рабоце мастака, аб вострым пачуцці жыцця.

Апрача карцін, Рэпін на працягу свайго доўгага жыцця напісаў велізарную колькасць партрэтаў, дзе тыповае натуральна злівалася з індывідуальнай характарыстыкай, ствараючы жыццёва поўнакроўныя вобразы. Годнасць Рэпіна-партрэтаста і яго велізарнае прафесіянальнае майстэрства заключалася ў тым, што ён паказваў чалавека ў жывой плоці і крыві, выражэнне яго духоўнай сутнасці знаходзіў ва ўласцівых яму ўнутраных рухах і міміцы твару, якія даюць трэпет жыцця: «М. П. Мусаргскі», «Н. І. Пірагоў», «В. В. Стасаў», «В. М. Гаршын», «Л. Н. Талстой», «Мужык з дурным вокам», «Мужычок з баязлівых» і інш.

Малюнак захапляў яго не ў меншай ступені, чым жывапіс, і ён маляваў шмат і пастаянна.

Яго малюнкi выключна добрыя, калі яны выкананы з натуры або па памяці, але пад уражаннем натуры. У такіх малюнках ва ўсёй сваёй пакараючай і прывабнай сіле выступае рэалістычная сутнасць рэпінскай творчасці, зоркасць яго вока і вернасць рукі. Колькасць выкананых ім малюнкаў велізарная.

24 лістапада 1917 года, у самы разгар рэвалюцыйных падзей, быў сціпла адсвяткаваны ў фаміі Міхайлаўскага тэатра 45-гадовы юбілей мастацкай дзейнасці Рэпіна. У гэты дзень ён апошні раз пабываў у Пецярбургу.

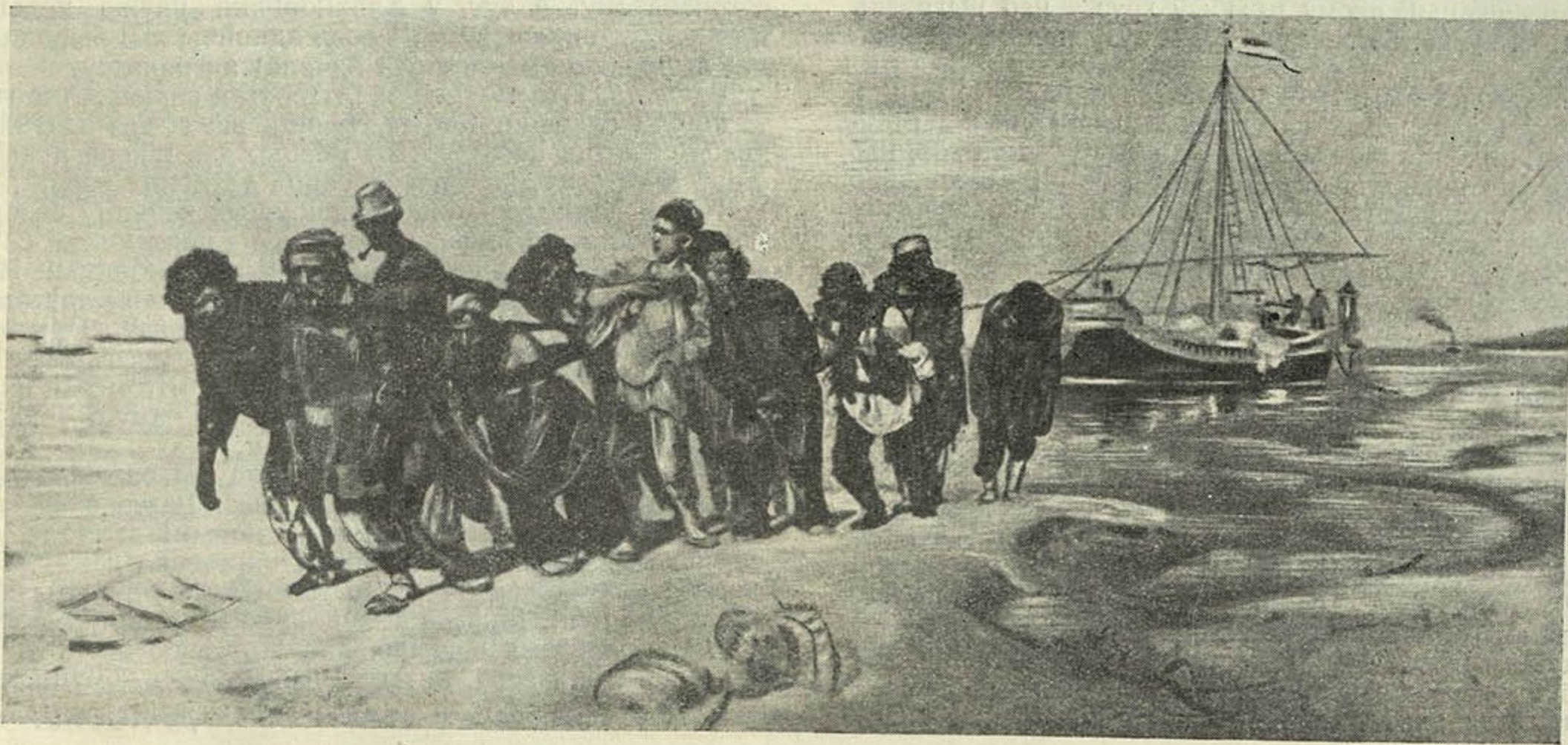
Жывучы ў Фінляндыі, ён ніколі не забываў аб радзіме. Сведчаннем гэтага з'яўляецца яго апошняя карціна «Гапак».

Памёр Рэпін 30 верасня 1930 года, на 86 годзе жыцця. «Пенаты», якія ўцалелі ў час белафінскай вайны, былі спалены нямецкімі фашыстамі. На шчасце, засталася магіла, дзе пахавана цэла геніяльнага мастака.

Выдатныя творы вялікага рускага мастака Ільі Ефімавіча Рэпіна склалі цэлую эпоху ў рускім жывапісе і сталі горадасцю ўсяго савецкага народа.

І. АХРЭМЧЫК,
народны мастак БССР.

Карціна І. Е. Рэпіна «БУРЛАКІ НА ВОЛЗЕ» (1870—73 гг.).

НА ГАЛОЎНЫМ ХАДУ

ЗАКЛІКАЮЧА гучыць селектарны выклік. Няхай звоніць адначасова некалькі тэлефонных апаратаў, але калі ўчастковы дыспетчар паверне выклікальны ключ, на лінейнай станцыі адразу пачуецца выклік, такі-ж, як і цяпер.

— Я, Аляхновічы, — адказвае дзяжурная па станцыі Інкрэда Міхайлаўна Хрыкіна.

Яна пазнае голас дыспетчара Валянціны Міхайлаўны Казлоўскай. Кароткая размова адбываецца звычайна паміж дыспетчарам і дзяжурным па станцыі. Тут няма ніводнага лішняга слова. І пабочнаму чалавеку часам з гэтых афіцыйных слоў цяжка зразумець яе змест. У канцы размовы Інкрэда Міхайлаўна гаворыць:

— Зразумела, тава-рыш дыспетчар.

Дыспетчар паведаміў аб тым, што з Маладзечна вышаў зборны. У саставе ёсць некалькі вагонаў з грузамі ў адрас райспажыўсаюза. Прыбываюць сельгасмашыны. Казлоўская сказала, што было-б добра арганізаваць выгрузку без адчэпкі вагонаў ад поезда. Тады-б гэтыя-ж самыя вагоны маглі пайсці пад пагрузку на суседнія станцыі.

Інкрэда Міхайлаўна адразу-ж занялася падрыхтоўкай да сустрэчы зборнага поезда. Перш за ўсё яна папярэдзіла аб гэтым работнікаў базы райспажыўсаюза.

Выгрузку вагонаў без адчэпкі ад паяздоў на станцыі Аляхновічы практыкуюць даволі часта. Вядома, гэта справа клапатлівая. Трэба, каб да прыбыцця поезда на станцыі знаходзілася рабочая сіла, прадстаўнік арганізацыі, якому прыбыў груз, каб выгрузка прайшла хутка, бо поезд ні на мінуту нельга затрымаваць.

На чыгуначным транспарце існуе пэўны парадак прыёму і адпраўлення саставаў. Дзяжурны па станцыі, як кіраўнік змены, адказвае не толькі за тое, каб поезд быў прыняты без затрымкі, але і за тое, каб было забяспечана пры гэтым яго беспераходнае прасоўванне.

Інкрэда Міхайлаўна павярнула ручку тэлефоннага апарата. Адразу-ж ёй адказваюць стрэлачнікі Нікалай Усік і Іван Шасцілоўскі. Камандзір змены дае ўказанне падрыхтаваць маршрут для прыёму зборнага поезда.

Зборны пайшоў раней, чым устаноўлена графікам. Сельгасмашыны былі выгружаны хутка. На свой асабовы рахунак Інкрэда Міхайлаўна можа запісаць яшчэ некалькі дзесяткаў вагона-гадзін, сэканомленых дзякуючы безадчэпнай выгрузцы.

Ад станцыйных пуцей адыходзяць грунтовыя шляхі. Дарогі бягуць у раённы цэнтр, у калгасы і МТС. Яны нібы сімвалізуюць сувязь эканомікі раёна з чыгуначным пунктам. За апошні час і ў Аляхновічах адбыліся знамянальныя перамены. Больш прыбывае грузаў для сяла, гандлюючых арганізацый. А насу-

страч грузам прамысловасці ідзе прадукцыя сельскай гаспадаркі. Чыгуначная станцыя — гэта своеасаблівы апорны пункт у барацьбе за ўздым усіх галін гаспадарчай вытворчасці.

Калектыў станцыі горача спаборнічае за ўзорнае абслугоўванне калгаснага сяла. Змена, якой кіруе Інкрэда Міхайлаўна, заўсёды займае першае месца. У чэрвені дзякуючы прымяненню безадчэп-

ных аперацый, змена перавыканала заданне па пагрузцы, скараціла прастой вагонаў на 0,7 гадзіны.

— Ініцыятыўны работнік, — сказаў аб Хрыкінай начальнік станцыі Леанід Грыгоровіч Шкаруба.

Пасля заканчэння Аршанскага тэхнікума Інкрэда Міхайлаўна прызначылі на пасаду дзяжурнага па станцыі Аляхновічы. На студэнцкай парце была атрымана сур'ёзная тэарэтычная падрыхтоўка. Сапраўднае-ж майстэрства набывалася ўжо на практычнай рабоце. Цёпла сустрэлі маладога камандзіра ў калектыве. Начальнік станцыі Шкаруба дапамог ёй асвоіць новыя абавязкі. І ўжо тады, калі Інкрэда Міхайлаўна асвоілася са справай і аб ёй былі дадзены станоўчыя водзвымы ў аддзяленне чыгункі, яна не спыняла вучобы, папаўняла веды.

Бывае так: чалавека хваляць, а сам ён незадаволены сваімі поспехамі. Так было і ў Інкрэды Міхайлаўны.

Яе займала адна думка — якім шляхам можна скараціць прастой вагонаў. На вялікіх станцыях гэта дасягаецца за кошт паскарэння фарміравання састава, выкарыстання наватарскіх прыёмаў у рэгуляванні вагонапатоку. А тут, у Аляхновічах, няўжо нельга што-небудзь прыдумаць. І вось аднойчы яна вырашыла: выгружаць вагоны без адчэпкі ад паяздоў.

Здаецца, што тут дзіўнае. Простая справа. Але гэта толькі здаецца. Каб выгрузіць вагон без адчэпкі, трэба спыніць поезд у тым месцы, дзе можна праводзіць выгрузку. Тут патрабуецца тэхнічны разлік.

Пасля першых удачаў прайшоўшых вопытаў безадчэпнай выгрузкі Інкрэда Міхайлаўна падзялілася сваім «сакрэтам» з іншымі дзяжурнымі па станцыі. Нікалай Максімаў і Барыс Малькевіч цяпер таксама арганізуюць у сваё дзяжурства безадчэпныя грузавыя аперацыі. Агульны вынік такі: станцыя вышла ў лік перадавых на Мінскім аддзяленні. Штомесяц эканомяцца сотні вагона-гадзін, дзякуючы чаму арганізавана адпраўка грузаў звыш плана.

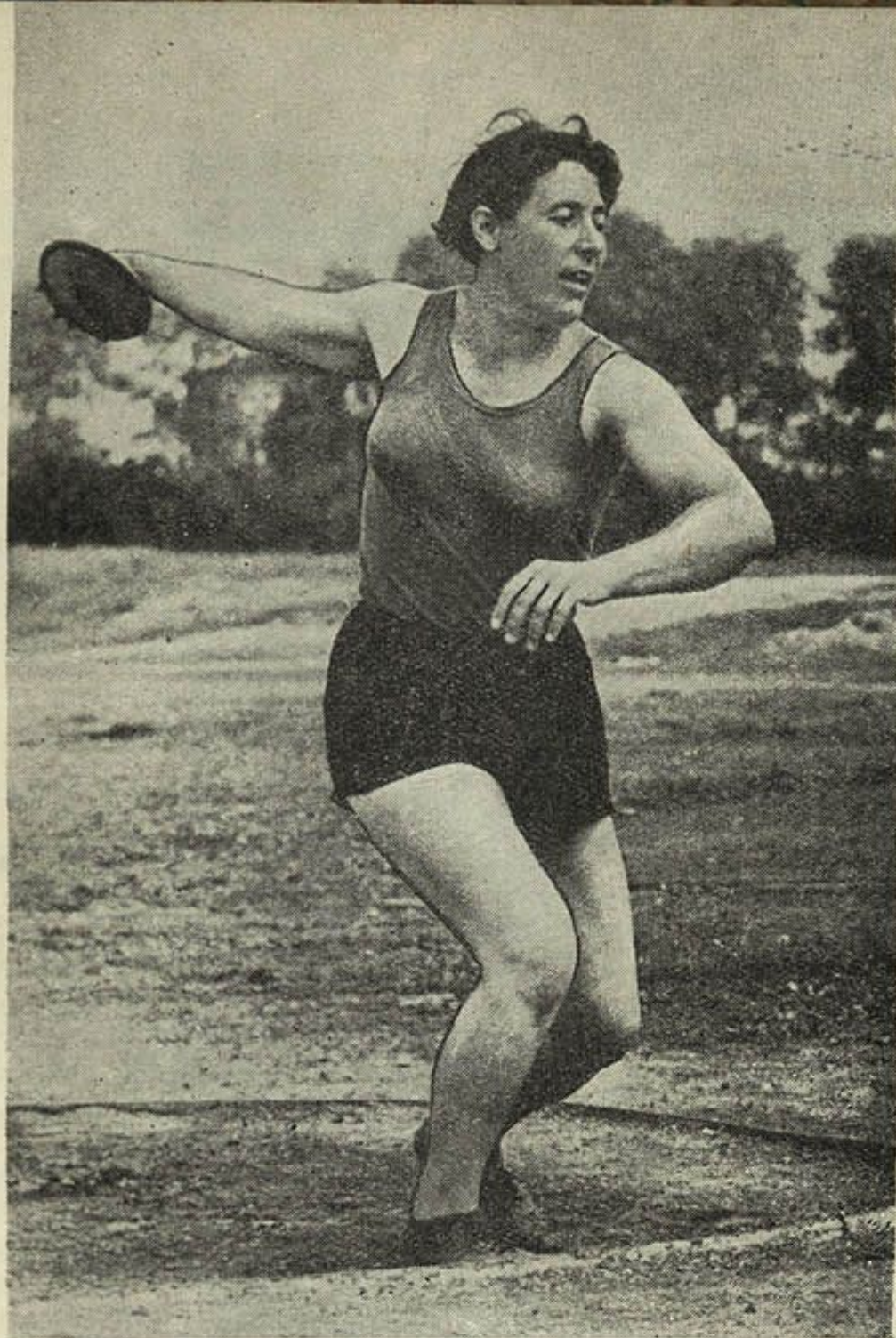
Нядаўна сям'я Інкрэды Міхайлаўны справіла на-васелле ў новым чыгуначным доме. Вахта здадзена зменшчыку, дзень адзначаны новымі вытворчымі поспехамі. Інкрэда Міхайлаўна вяртаецца дамоў. Яе чакае трохгадовая дачка Ірачка. Падхопліваючы дачушку на рукі, Інкрэда Міхайлаўна радуецца не толькі мацярынскаму шчасцю, але і шчасцю працоўнага савецкага чалавека, актыўнага будаўніка кунізму.

Д. ЛОСЕУ.

Дзяжурная па станцыі Аляхновічы Інкрэда Міхайлаўна Хрыкіна.

Фото В. Калядзінскага.

Мятальніца дыска Ларыса Галяціна

МАЛАДОСЦЬ НАШАЙ КРАЇНЫ

Як маляўнічае свята сілы, юнацтва, прыгожасці наш народ штогод урачыста адзначае Усесаюзны дзень фізкультурніка. Парады і выступленні фізкультурнікаў — не толькі эфектнае відовішча — гэта ўвасабленне цудоўнай маладосці нашай краіны. Калі па зялёнаму дывану стадыёна стройныя, лоўкія, загарэлыя праходзяць у беззаганным страі нашы фізкультурнікі і фізкультурніцы, здаецца, гэта крохці само юнацтва нашай краіны, нястрымнае ў сваім імкненні ўперад, бадзёрае, моцнае, смелае, якое не баіцца ніякіх перашкод, цвёрдым поступам ідзе ў светлае кунішчынае заўтра.

У гэтым годзе Усесаюзны дзень фізкультурніка адзначаўся асабліва ярка і ўрачыста. На маскоўскім стадыёне «Дынамо» адбыўся велічны парад фізкультурнікаў. Перад масквічамі і шматлікімі іншакраіннымі гасцямі, перад кіраўнікамі партыі і ўрада прадэманстравалі сваё растушае спартыўнае майстэрства прадстаўнікі ўсіх шаснаццаці брацкіх саюзных рэспублік. Некалькі гадзін прадаўжалася праграма гэтага цудоўнага свята юнацтва прыгожасці і здароўя. Кожная дэлегацыя імкнулася паказаць самае характэрнае для сваёй рэспублікі...

...Ля поўднёвых трыбун, нібы па ўзмаху чароўнай палачкі, узнікае бярозавы гай. З-за маладых бярозак імкліва выбягаюць загарэлыя юнакі і, пераскокваючы рад цераз рад, рассяпаюцца па ўсяму полю, — так пачалі сваё выступленне фізкультурнікі Беларусі. Юнакі ў хуткім тэмпе выконваюць практыкаванні, якія сімвалізуюць розныя элементы працы. На поле ў яркіх зялёных спартыўных касцюмах выбягаюць дзяўчаты. Разам выконваюцца змешаныя вольныя практыкаванні. На полі ўзнікаюць прыгожыя піраміды. У заключэнне юнакі і дзяўчаты ўтвараюць сваімі цэламі казачную жывую клумбу. Фізкультурнікі выконваюць прыгожыя паточныя рухі, і клумба калышацца, пераліваючыся рознымі фарбамі.

Доўга прадаўжаецца гэтае цудоўнае свята. Гімнастаў змянялі лёгкаатлеты, барцоў — штангісты, задорная мелодыя «Малдаванеску» змянялася працяглымі песнямі Казахстана. Гэта было небывалае казачнае відовішча.

Шматлікія зарубежныя госці, якія прысутнічалі на стадыёне, заяўлялі, што яны ніколі не бачылі нічога падобнага. Прадстаўнік французскай спартыўнай дэлегацыі Рэне Русо за-

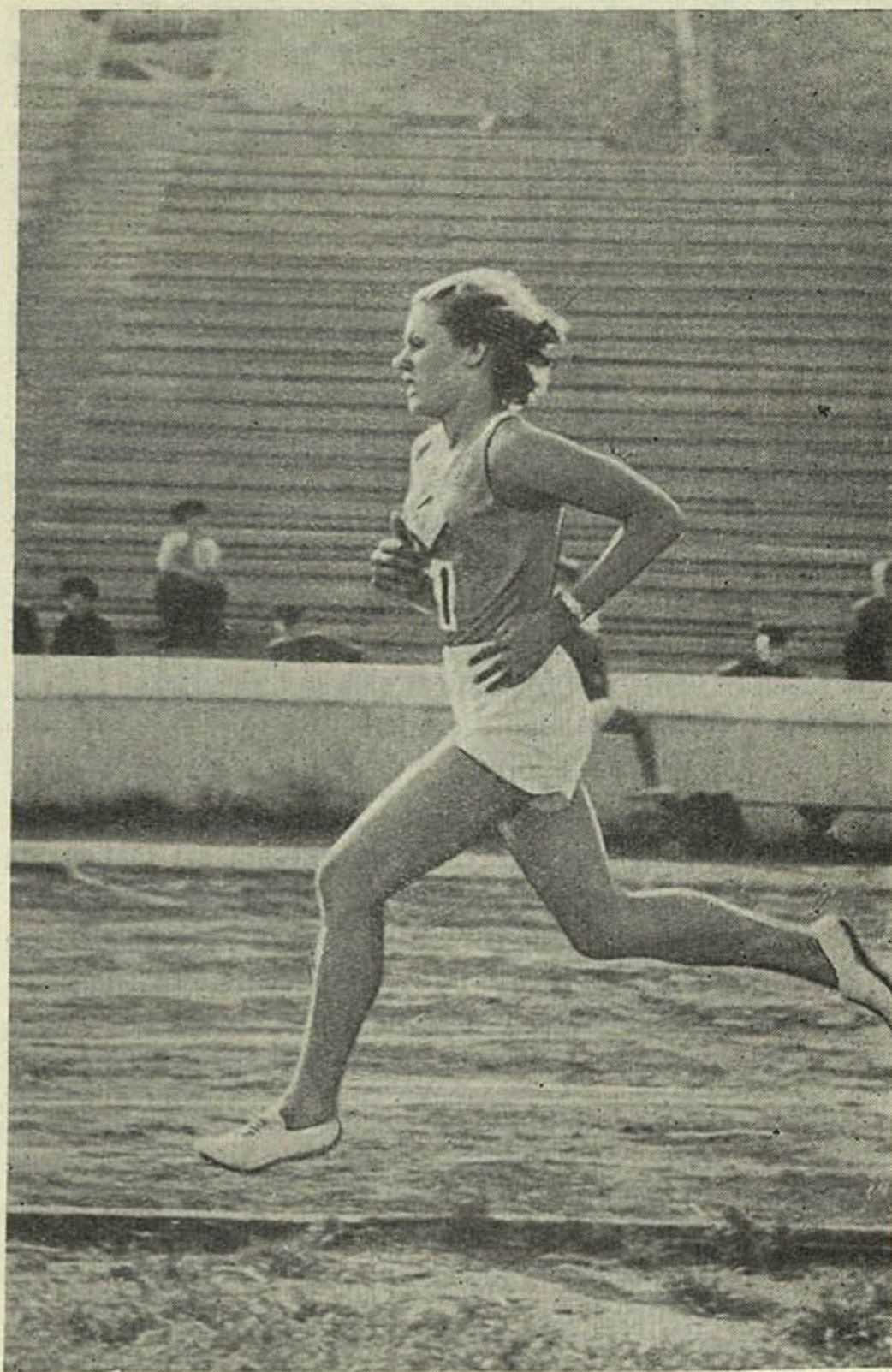
явіў: «Магчыма для савецкіх людзей гэта прагучыць і дзіўна, але мне хочацца таксама адзначыць вялікі ўдзел у парадзе жанчын нароўні з мужчынамі». Тое, што кінулася ў вочы французскаму госцю і здалося яму незвычайным, для нас не ўяўляе чагосьці дзіўнага. Савецкія людзі прызвычаліся бачыць побач з спартсменам спартсменку. Фізічная культура — гэты магутны памочнік у працы і вучобе — трывала ўвайшла ў жыццё і быт мільёнаў савецкіх жанчын.

Сярод чэмпіёнаў і рэкардсменаў СССР і Беларусі мы бачым дзесяткі спартсменаў, чые імёны запісаны ў кнігу славы самага перадавога ў свеце савецкага спорту. Да іх ліку адносіцца і студэнтка Беларускага дзяржаўнага інстытута фізкультуры, член таварыства «Харчавік» Мар'я Іткіна, чэмпіён краіны ў бегу на 400 метраў. Пачэснае месца ў радзе мацнейшых займае і беларуская бягуння Ніна Кабыш — у мінулым работніца адной з арцелей прамкааперацыі г. Веткі Гомельскай вобласці, цяпер — вядомы майстар спорту, удзельніца многіх міжнародных спаборніцтваў.

Мінчане добра ведаюць і лёгкаатлетку Ларысу Галяціну — неаднаразовую чэмпіёнку БССР па мятанню дыска. У гады Айчынай вайны Ларыса са зброяй у руках абараняла Радзіму, знаходзячыся ў дзеючай арміі, а пасля вайны паступіла ў Беларускі інстытут фізкультуры, які добра закончыла ў гэтым годзе. Здольная жыццерадасная спартсменка не толькі добрая лёгкаатлетка, але і адна з мацнейшых валеібалістак рэспублікі.

Сярод спартсменаў, якія паспяхова абараняюць гонар Беларусі на ўсесаюзных спаборніцтвах, мы бачым людзей самых розных прафесій і ўзросту. Тут і аграном, выдатная веласіпедыстка і лыжніца Мар'я Догелева, і сельская настаўніца Ірына Духоўская, і інжынер-хімік Соф'я Ламака — вядомая велагоншчыца. Нароўні з мужчынамі яны ў працы і ў спорце прымнажаюць з дня ў дзень свае поспехі ва славу вялікай сацыялістычнай Радзімы.

В. ВАЛОДЗІН.

Ніна Кабыш у забегу

Фото В. Гундोरина.

ШВЕДСКАЯ ПІСЬМЕННІЦА

МАЙ ХІРДМАН

АБ ПАЕЗДЦЫ Ё СОВЕЦКІ САЮЗ

Шведская прагрэсіўная пісьменніца Май Хірדман нядаўна пабывала ў Савецкім Саюзе. Наведаўшы Беларусь, яна пазнаёмілася з жыццём калгаснікаў сельгасарцелі «Рассвет» Магілёўскай вобласці. Свае ўражанні аб паездцы па СССР Май Хірдман надрукавала ў шведскіх часопісах «Ню-хетэр Фрон Соў'етуніунен» і «Ві Квіннор».

Адзін з яе артыкулаў мы змяшчаем у нашым часопісе.

Ч А М У?

Зусім нядаўна я сама пісала і ў «Свенска Дагбладэт» і ў «Моргантыднінген» аб паездках у Егіпет, у Італію і ў іншыя краіны. Дазваляецца расказаць аб храме Пестума, захапляцца майстэрскімі плацінамі Асуана ў Верхнім Егіпце. Можна пісаць аб праблеме народанасялення, закранаць палітычную атмасферу...

Але калі хочаш пісаць аб Савецкім Саюзе зусім гэтак-жа, як пішаш аб іншых краінах (бо Волга-Данскі канал — не меншая славатасць, чым плаціны, якія рэгулююць ваду Ніла), тады ўсе рэдактары спяшаюцца заявіць, што гэта прапаганда...

Шырокую публіку ў нас стараюцца ўпэўніць, быццам паездка ў СССР выглядае такім чынам. Ледзь хто-небудзь ступіў на савецкую зямлю, яго ўжо чакае аўтамабіль з апушчанымі занавескамі; яго вязуць у гасцініцу, дзе ён знаходзіцца пад наглядом, выслухоўваючы прапаганду. Потым яго дастаўляюць у бліжэйшае месца, якое падыходзіць для прапаганды, і г. д. Усё, што бачыў чалавек сваімі вачыма, — ашуканства зроку. Нічога добрага там быць не можа. Вы яўна ўведзены ў зман.

Тыя нямногія аб'ектыўныя артыкулы аб Савецкім Саюзе, якія трапляюць у прэсу, суправаджаюцца агіднымі намёкамі ў загалоўках і заўвагах. У іх шукаюць, да чаго прычапіцца. Затое пустыя, бессэнсоўныя артыкулы можна друкаваць у любой колькасці. І чым яны больш бязглуздыя і злонаўмысныя, тым лепш.

Чаму? Мы-ж блізкія суседзі найвялікшай краіны свету. Як недарэчна павінна здавацца ўсё гэта чалавеку, які глядзіць на нас з боку. Мы адгароджваем сябе плотам ад самай багатай краіны свету, ад краіны, якой належыць будучыня, краіны, якая напружана працуе, каб жыць стала яшчэ лепш, краіны з двухсотмільённым насельніцтвам, якое імкнецца зрабіць сваю Радзіму магутнай, не звяртаючыся да вайны.

Шведская пісьменніца Май Хірдман.

Узвядзенне платоў ніколі не прыводзіць ні да чаго добрага. Трэба, нарэшце, паціснуць руку суседу і памірыцца.

У гэтай сувязі я павінна паўтарыць цудоўныя словы старшыні калгаса «Рассвет» у Беларусі. Гэты цудоўны чалавек, які страціў рукі на вайне, пакрыты шрамамі і ўмудроны пакутамі, сказаў нам:

— Вялікая краіна або малая, гэта не мае ніякага значэння. Трэба паважаць яе і не адчуваць недавер'я да суседа, пасля таго як працягнуў яму руку праз плот. А яшчэ лепш, каб не было ніякага плоту. Мы павінны быць прыяцелямі. Час свету зразумець гэта.

Так гаворыць стары ветэран вайны.

ПЕСНЯ МІРУ ЗАГЛУШЫЦЬ ВЫЦЦЁ АТАМНАЙ БОМБЫ

... У страшныя дні, калі па гэтых дарогах імчалася другая сусветная вайна, знявечваючы зямлю гусеніцамі танкаў і выбухамі бомб, мы ў Швецыі адчувалі пакутлівую трывогу. Я часта думала: што зрабілася там з людзьмі, з гарадамі, сёламі? Вось чаму мы з радасцю прынялі запрашэнне наведаць Беларусь. Сталіца Беларусі Мінск быў гэтак-жа разбураны, як і Сталінград.

Горад быў пахаваны пад пластам руін у паўтара мільёна тон. Два гады прайшло на ўборку гэтых руін... Толькі потым пачалі будаваць. І вось перад намі шырокія праспекты, плошчы, доўгія вуліцы асляпляльна белых дамоў... Скрозь і ўсюды відаць пад'ёмныя краны. Нібы галовы жырафаў, насцярожана выцягнуліся яны над будаўнічымі пляцоўкамі. Адзін шведскі рабочы сказаў мне: «У галаве не ўкладваецца, як можна было столькі пабудаваць за такія кароткі час!»

Сустрэчы з людзьмі Беларусі нараджалі ў нас натхненне і ўздых. Якія яны дружалюбныя, якія шчырыя гэтыя людзі! Ніхто з іх не ўспамінае пра цяжкія гады, якія засталіся здаду. Усе глядзяць уперад, у мірную будучыню, усе спадзяюцца на палепшанне адносін паміж народамі.

Тыповым прадстаўніком гэтага народа з'яўляецца старшыня калгаса, у якім мы пабывалі. Ён кіруе калгасам, які мае пяць тысяч гектараў зямлі. Кіўнуўшы ў бок палёў, ён сказаў:

— Калі мы прышлі сюды, тут не было нічога, апрача неба і выпаленай зямлі...

Сёння тут растуць лён і лубін, гудуць пчолы. Прасторныя свінарнікі. Велізарныя птушнікі напоўнены гоманам, гагатаннем. Каровы выглядаюць вельмі добра, і бык важаць тысячы сто трыццаць кілограмаў. У калгасе жывуць дзве з паловай тысячы чалавек. Я думаю, мне не хопіць месца напісаць аб усім, што мы ўбачылі і перажылі ў гэтым калгасе.

Мы развіталіся з Мінскам на святочным банкете, які сабраў лепшых прадстаўнікоў беларускай культуры. Пісьменнікі, мастакі, спевакі... Якія цудоўныя галасы! Яны праводзілі нас на вакзал і спявалі для нас, і мы дзякавалі ім за гераічную барацьбу ў гады вайны. Яны-ж змагаліся тады і за нас. Песні дружбы і міру ляцелі ўслед за адыходзячым поездам.

Падводзячы агульны вынік усяму ўбачанаму і перажытаму, я магу сказаць, што чырвонай ніткай праз усё тут праходзіць думка аб абароне міру.

Першая песня, якую тут вучыцца спяваць двухгадовае дзіця, — гэта песня аб міры. У школах і цэхах, ва ўніверсітэтах і ўстановах мы чыталі лозунгі з заклікам да міру. Афармленне адной са станцый Маскоўскага метрапалітэна, храма прыгожасці, прысвечана цалкам ідэі дружбы паміж народамі.

Думка аб міры, якая валодае ўсімі, настройвае людзей дружалюбна ў адносінах да іншакраінцаў.

Некалькі слоў аб жанчынах. Адна шведская газета не прамінула высмеяць мяне за тое, што я сказала: у Савецкім Саюзе няма хатніх гаспадынь. І ўсё-ж у нашым сэнсе слова іх няма. Ніяка жанчын, якія замкнуліся ў чатырох сценах і не цікавяцца тым, што адбываецца ў грамадстве. Не ўсе працуюць на вытворчасці або ва ўстанове, хоць большасць, як у нас, павінна зарабляць на жыццё. Але і тыя, хто па той ці іншай прычыне застаецца дома, усё-ж удзельнічаюць у грамадскай рабоце. У адной добры голас, яна займаецца па вечарах у гуртку спеваў. Другія любяць танцаваць, маляваць або шыць... Яны не хочуць сядзець дома ў адзіноце. Яны могуць прымаць гасцей у сябе дома, але большай часткай сустракаюцца ў парку культуры або іншым грамадскім месцы.

Я не магу ўмоўчаць аб выхаванні дзяцей у Савецкім Саюзе. Уся наша дэлегацыя можа пацвердзіць, што пасля сур'ёзнага вывучэння мы ўстанавілі, што ў СССР не існуе праблемы цяжкаховуемых дзяцей.

А для нас гэта мае вельмі вялікае значэнне.

Не магу не расказаць аб дзіцячых чыгунках. Гэта — сапраўды геніяльная ідэя. На жаль, я забыла, колькі такіх чыгунак ёсць у Маскве і ў Савецкім Саюзе *). Адну з іх мы бачылі ў Сталінградзе. Мы

прыехалі туды ў нядзелю, і дзіцячая чыгунка працавала (у час навучальнага года яна ў рабочыя дні бывае закрыта).

Усім тут кіруюць дзеці. Даўжыня Малой Сталінградскай чыгункі — два з палавінай кілометра. Паравознаму машыністу было дзесяць гадоў, дзяжурнай па станцыі — чатырнаццаць. Маленькія хлопчыкі і дзяўчынкі прадавалі білеты. Поезд, перапоўнены юнымі пасажырамі, адышоў дакладна па раскладу. На гэта варта было паглядзець. Усё ішло як трэба.

Ідэя стварэння дзіцячай чыгункі прышла ў галаву дарослым, таму што яны заўважылі вялікую цікавасць дзяцей да паравозаў і вагонаў. (Такая цікавасць ёсць і ў шведскіх хлопчыкаў.) Пабудаваў станцыю і вузкакалейную дарогу. Усю работу, якую маглі, выконвалі дзеці. Затым крок за крокам яны вывучалі кіраванне электрапрыбораў, сігналізацыю і ўсё іншае. А гэта не мала! Зусім зразумела, што хлопчык або дзяўчынка на ўсё жыццё запам'ятаюць той дзень, калі яны павялі ў першы раз перапоўнены і ўпрыгожаны сцягамі поезд.

Я гарача рэкамендую гэтую ідэю мясцовым уладам Швецыі. Няхай дзеці пабудуюць сваю чыгунку, скажам, у Хумлегордэне або ў іншым парку. Зямлі ў нас на гэта хопіць.

Я ніколі не забуду дзяцей на Сталінградскай дзіцячай чыгунцы. Нас запрасілі пракатацца, і ўся дэлегацыя атрымала ад падарожжа велізарнае задавальненне. Юная дзяжурная па станцыі звярнулася да нас з прамовай. Яна растлумачыла ідэю дзіцячай чыгункі і закончыла прывітаннем шведскім дзецям, заклікам да ўмацавання дружбы паміж народамі ўсяго свету.

З дзецямі было некалькі матак, але, як правіла, нават малыя трымалі сябе зусім самастойна. Я бачыла, напрыклад, групу з пяці дзяцей ва ўзросце каля чатырох год, за якімі назірала шасцігадовая «мама». Я бачыла хлопчыка ў групе з пяці дзяўчынак. Ён дзёмуўся, злаваўся і не хацеў быць у іх таварыстве. Маленькая, сямігадовая «мама» так мякка і пераконаўча гаварыла з ім, што ён не ўстаяў і сеў з дзяўчынкамі ў поезд.

Нельга не адчуваць глыбокай удзячнасці за магчымасць наведаць краіну, якая так адрозніваецца ад нашай па свайму вобразу, па сваіх імкненнях. Колькі новага ў такой паездцы! Нібы вызваляешся ад грузу навязчывых ідэй, якія мучаюць свет ужо шмат тысячагоддзяў. Грошы перастаюць быць мярылам. Бачыш нешта, што мацней за грошы: маладосць, поўную сілу і энтузіязму, якая кіруецца чыстым ідэалам. Такой моладзі не сустранеш больш нідзе ў свеце. Дзяцей выхоўваюць у духу міру. Дзеці і моладзь спяваюць аб міры. Яны вераць у мір, яны хочуць міру.

І, вярнуўшыся ў Еўропу, ад гэтай ззяючай юнацкай веры, нібы апускаешся ў халодную магілу. Гучнагаварыцелі выкрыкваюць усё тую-ж прапаганду нянавісці, ад якой цябе нудзіць ужо столькі год. Пытаеш у сябе: няўжо ва ўсім свеце пануе толькі злая воля? Ці ёсць простая добрая воля і здаровы сэнс там, на Захадзе, дзе творы вялікага пісьменніка Максіма Горкага спалывалі на вогнішчы? Ці ёсць добрая воля і здаровы сэнс там, у Азіі і Еўропе, дзе захопліваюць усе аэрадромы, якія могуць захапіць, і загрузаюць іх смертаноснымі машынамі?

Той, хто бачыў Сталінград і Мінск, павінен задаць пытанне: колькі мільёнаў тон руін будзе вынікам дзеяння снарадаў смертаносных машын? Няўжо грошы павінны панаваць на планеце? Не, перамога палымянае імкненне да міру! Яно становіцца з кожным годам усё мацнейшым. Песня міру заглушыць выццё атамнай бомбы!

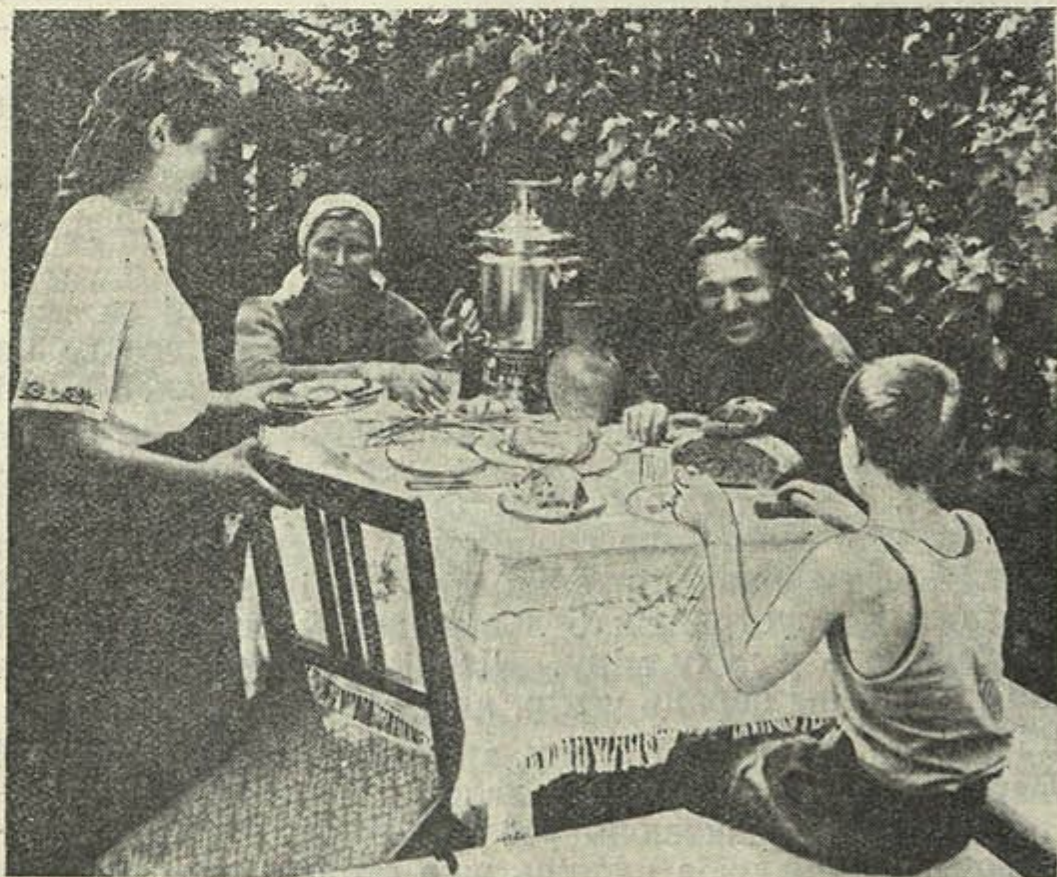
Ці ёсць сярод чэсных людзей, якія жывуць цяпер, хоць адзін, хто не жадаў-бы гэтага?

*) У нашай краіне 27 дзіцячых чыгунак. (Рэд.).

Калгасам «Рассвет», у якім пабывала шведская дэлегацыя, кіруе Герой Савецкага Саюза К. П. Арлоўскі. Многа перажыў у жыцці гэты суровы з выгляду чалавек. Але пры позірку на дзяцей, твар яго цяплей. Яшчэ-б! Дзеля іх-жа спакою і шчасця ваявалі савецкія людзі, для іх будучага працуе наш народ.

— Садзіцеся, садзіцеся, да мосціка давязу, — гаворыць дзетвары старшыня, едучы ў горад па справах.

Сям'я Канстанціна Фёдаравіча Дамарода. Канстанцін Фёдаравіч ахоўвае лясныя багачы арцелі. Яго жонка Мар'я Грыгораўна, працуе ў паляводчай брыгадзе. Дачка Галя на калгасным цагельным заводзе асвоіла прафесію фармоўшчыцы. Сын Коля вучыцца.

У дастатку жыве гэтая сям'я. За мінулы год яна атрымала на працадні 12 тысяч рублёў грашымі, больш 40 пудоў пшаніцы, 100 пудоў бульбы, шмат гародніны і іншых прадуктаў, а таксама кармоў для жывёлы. У Дамародаў вялікая асабістая гаспадарка: карова, цялё, парсяты, куры. Заўсёды свежая гародніна са свайго гарода. У садзе яблыні, ігрушы, слівы, вішні... Але даражэй за ўсё — невялікая бярозка, якая расце каля самай хаты.

— Сыноч яе пасадзіў... — Канстанцін Фёдаравіч з хвіліну памаўчаў. — Бярозка вось расце, а сын памёр... Фашысты ўсю нашу вёску абрабавалі. У зямлянцы рос хлопчык, без святла, у сырасці. Рос ён слабым, нервовым, а потым захварэў менінгітам і выратаваць яго ўжо не змаглі.

Няма такой сям'і ў калгасе «Рассвет», якой вайна не прынесла-б пакут. І як ні старайся абыходзіць сардэчныя раны, не-не ды і напаткаеш такую бярозку...

Калі ў рэдакцыі часопіса «Советская женщина» былі атрыманы надрукаваныя ў часопісах «Нюхетэр Фрон Соў'етуніунен» і «Ві Квіннор» артыкулы Май Хірדман аб яе паездцы ў СССР, нам захацелася прачытаць гэтыя артыкулы жыхарам калгаса «Рассвет», аб якіх так цёпла ўспамінае шведская пісьменніца. Аказалася, што паміж членамі сельскагаспадарчай арцелі «Рассвет» і Май Хірдман існуе перапіска.

— Аб чым вы пісалі шведскай пісьменніцы? — спытай наш карэспандэнт Дзмітрый Сураў у даяркі Евы Шчэрбіч.

— Мы яшчэ раз выказалі надзею, што сустрэча з шведскай дэлегацыяй паслужыць справе ўмацавання дружбы паміж народамі Швецыі і Савецкага Саюза, — сказала Ева Шчэрбіч. — Мы напісалі Май Хірдман, што нам патрэбна дружба народаў, патрэбен мір, што ваяваць нам няма калі і няма чаго. За багаццем нам далёка хадзіць не трэба. Яно ў нашай зямлі, у нашай працы...

Добрыя словы! Няма калі і няма чаго ваяваць савецкаму народу!

Колькі працы трэба было пакласці, каб узняць з руін сталіцу Беларусі — Мінск!.. Пасля вайны нашы гарады і сёлы сталі яшчэ больш прыгожымі.

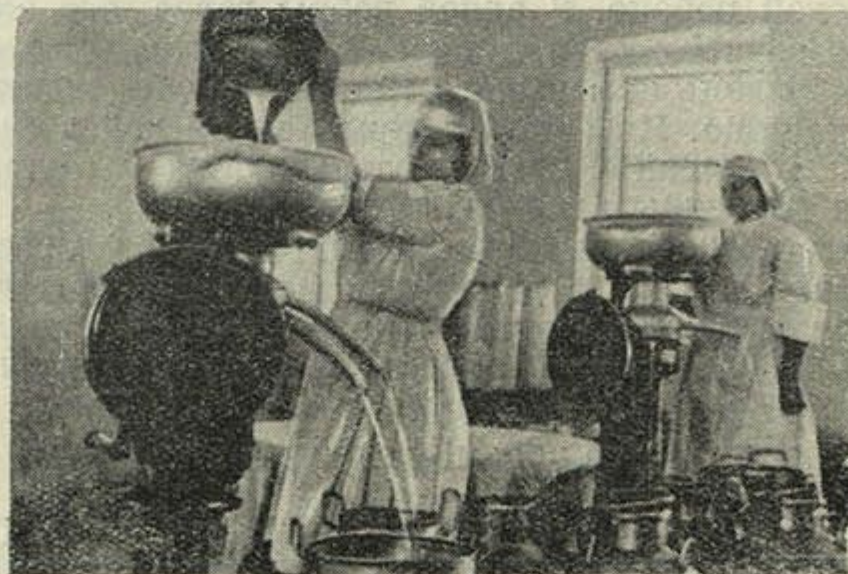
Так, за багаццем нам далёка хадзіць не трэба... У гэтым можа пераканацца ўсякі, хто аб'ектыўна ацэніць убачанае і праўдзіва раскажа аб ім, як раскажала сваім суграмадзянам Май Хірдман аб калгасе «Рассвет», які гасцінна расчыніў свае дзверы перад шведскімі гасцямі.

«Я думаю, мне не хопіць месца напісаць аб усім, што мы ўбачылі і перажылі ў гэтым калгасе», — піша ў сваім артыкуле Май Хірдман.

Нам таксама не хапіла-б месца паказаць усё багацце гэтага калгаса. Толькі за адзін мінулы год калгас «Рассвет» атрымаў 10 мільёнаў рублёў прыбытку. Нам не хапіла-б старонак часопіса для таго, каб паказаць неагляднае нівы, квітнеючыя сады і гароды калгаса, яго жывёлагадоўчыя і птушкагадоўчыя фермы, пасекі, новыя дамы калгаснікаў, новыя школы, гаражы, Дом культуры...

Але і тыя нямногія здымкі, якія зрабілі ў сельскагаспадарчай арцелі «Рассвет» нашы фотакарэспандэнты С. Дзінаў і І. Петкоў, ярка сведчаць аб тым, што савецкім людзям за багаццем далёка хадзіць не трэба і ваяваць ім няма калі.

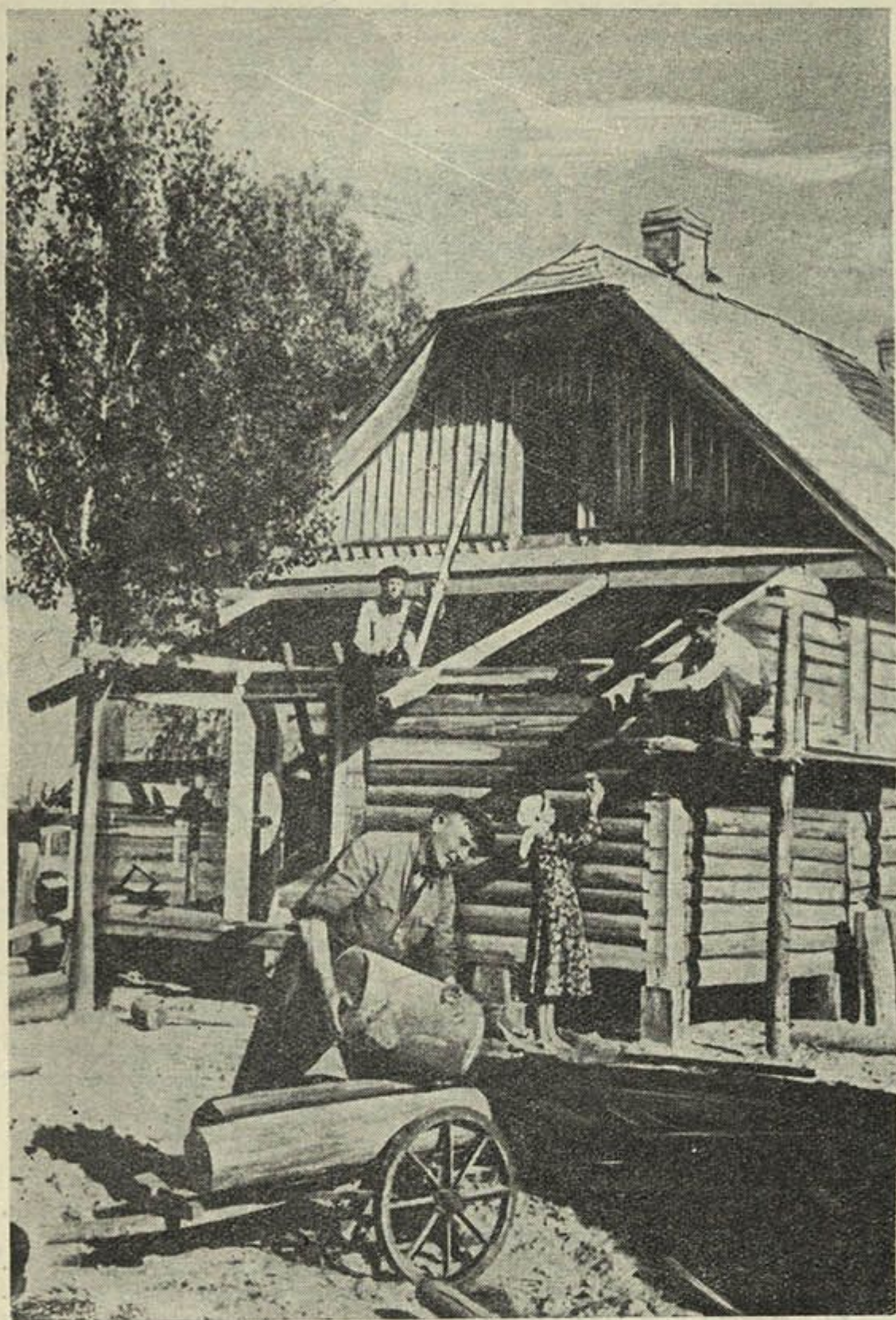
(Часопіс «Советская женщина»)

Малочна-сепаратарны пункт. Штодзённа тут перапрацоўваецца на зліўкі звыш 3.000 літраў малака. Ля сепаратараў — калгасніца Надзея Прыходзька (злева) і загадчыца пункта Праскоўя Гуцянёва.

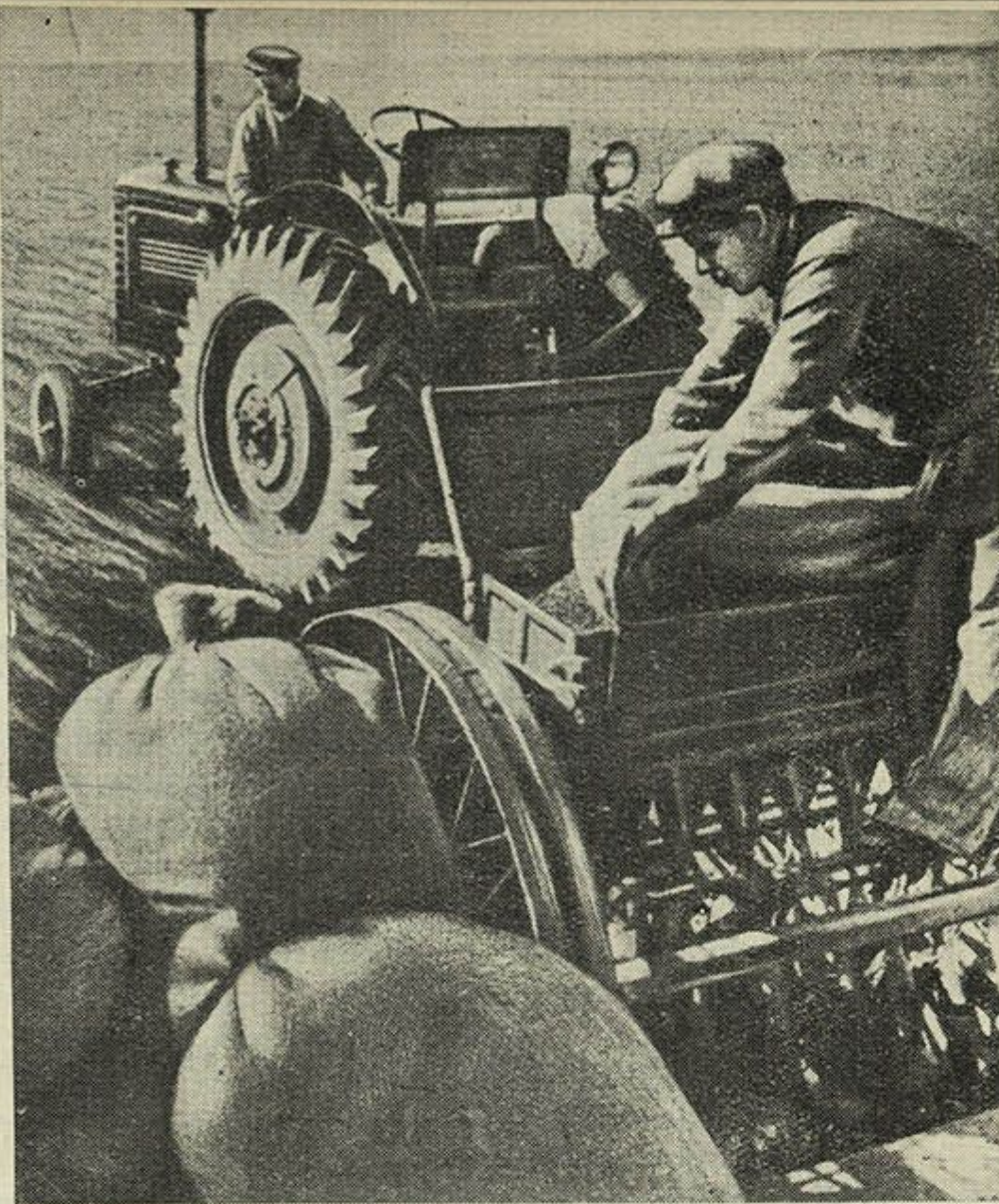
Вялікая прарэзь ад птукаферме ёсць куранят. Птушва любоўна падарнай.

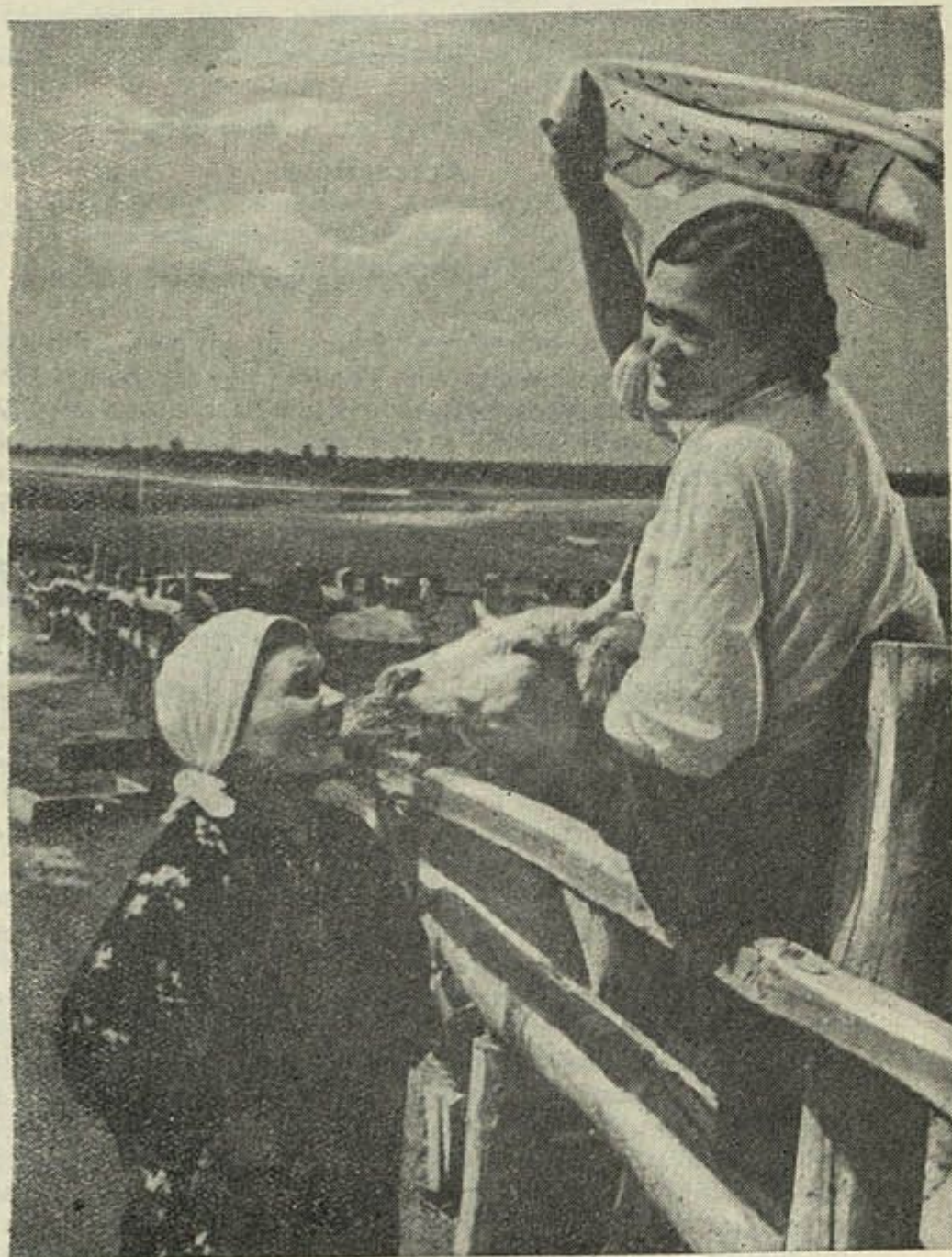
Няма калі ваяваць савецкім людзям... Хіба не аб тым гаворыць і гэты здымак?

Калі брыгадзір паляводчай брыгады Якаў Захаравіч Бяляўскі вярнуўся з фронту, дом яго быў напалову разбураны. Жонка і дзеці туліліся ў зямлянцы. Калгас дапамог Бяляўскім аднавіць дом. Цяпер Якаў Захаравіч вырашыў зрабіць капітальную прыбудову: не сёння-заўтра дачка выйдзе замуж. Сам гаспадар, закасаўшы рукавы палінялай салдацкай гімнасцёркі, дапамагае цеслярам.

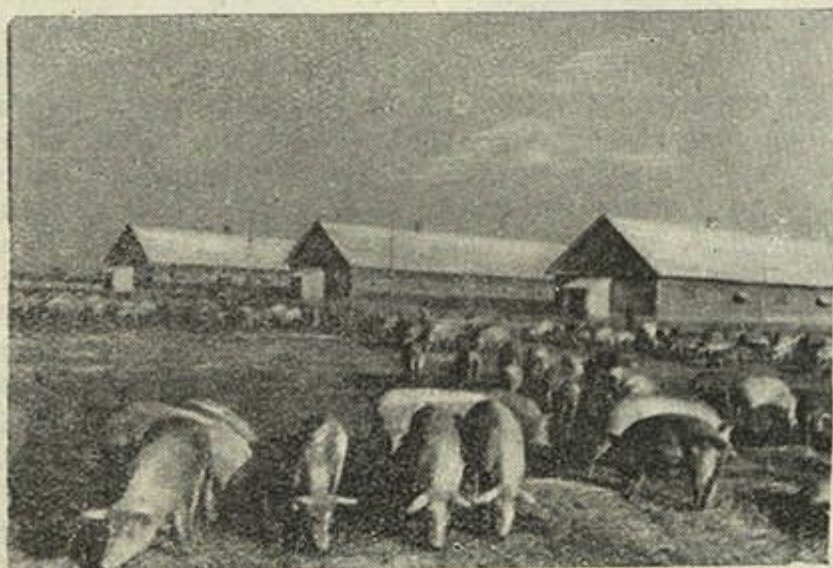
— Не для таго мы будзем, каб усё гэта было зноў разграблена і разбурана, — пераканаўча гаворыць Якаў Захаравіч. — Вельмі не хочацца, каб ворагі міру прымусілі нас надзець новую салдацкую гімнасцёрку.

Кіраўская МТС задоўга да ўборкі ўраджаю прыслала ў калгас чатыры самаходныя камбайны «С-4». У калгасе працуюць пяць сеялак, сем лёнацерабілак. Зусім нядаўна МТС прыслала ў калгас яшчэ адзін — пяты па ліку — трактар «Беларусь».

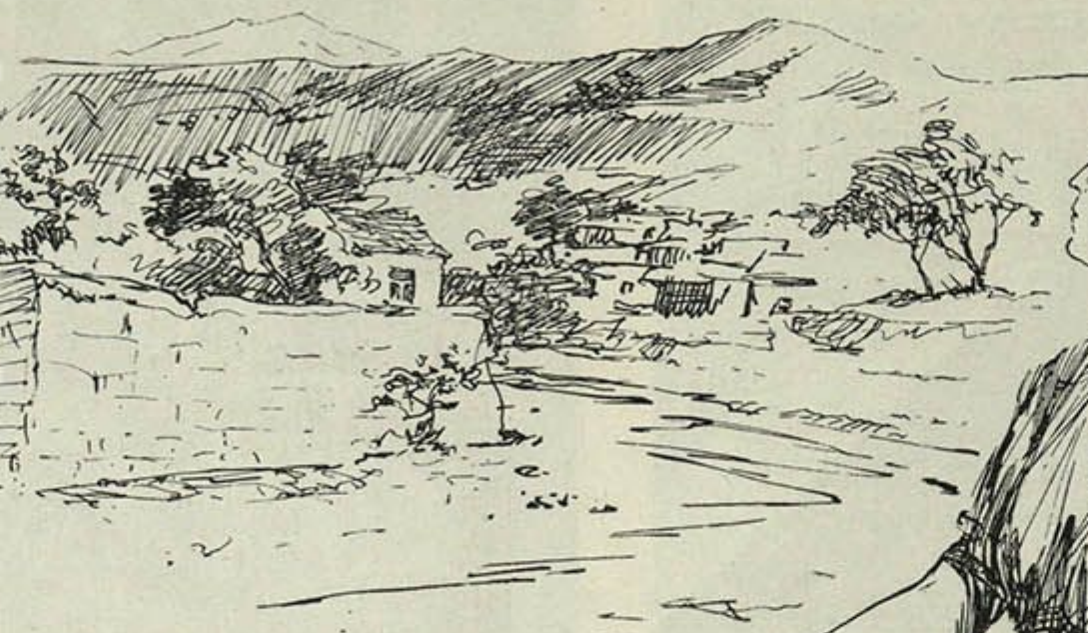
1 мільён 600 тысяч рублёў прыбытку дала ў мінулым годзе ферма буйнай рагатай жывёлы. У калгасным статку — каровы высокаўдойнай кастрамской пароды. Па 4.199 літраў ад кожнай з васьмі кароў надаіла ў мінулым годзе Надзея Бяляўская (злева), а Ева Шчэрбіч — па 5.888 літраў ад кожнай з сямі замацаваных за ёю кароў.

Амаль паўтара мільёна рублёў прыбытку атрымала арцель у мінулым годзе ад свінагадоўлі. Сёлета разлічвае атрымаць яшчэ больш — два мільёны. Расце пагалоўе, цесна становіцца на ферме, і вырашана пабудаваць яшчэ адзін свінарнік на 300 галоў.

Віткі атрымлівае і гадоўлі. На птуш- 25 курэй і 2.000 а Варвара Кісялё- аецца сваёй гас-

Зара НІКАЛІНІ

Малюнкi Ю. Пучынскага

Блакiтны ЖАКЕТ

Апавяданне

Шмат месяцаў Сунціна марыла аб новым жакеце, ён нават сніўся ёй па начах.

Жакет абавязкова павінен быць блакiтным. Гэты колер так падыйдзе да маіх светлых валасоў! — гаварыла яна мужу.

Мікеле пакорна слухаў, якія павінны быць кішэні ў будучага жакета, які каўнер і якія гузікі. «Замест таго, каб пачаць клапаціцца аб блакiтных распашонках для нашага будучага сына, — сумаваў ён, — Сунціна думае толькі аб сваім жакеце...»

Міжволі ўспаміналіся Мікеле перасцярогі суседзяў, калі ён збіраўся жаніцца.

— Як, ты яе выбраў у жонкі? — здзівіліся ўсе ў адзін голас.

— Падумаў добра, вы-ж такія розныя... Да таго-ж яна такая маладая, такая ганарлівая, такая лёгкадумная!..

Цэлымі начаў ляжаў ён тады без сну, думаючы аб гэтых размовах, і ўвесь час перад вачыма ў яго была Сунціна, маладзенькая, звонкагалосая. «Пераменіцца, са мной абавязкова пераменіцца!» — суцяшаў ён сябе.

Але Сунціна і пасля замужства засталася ранейшай. Калі яны гулялі па гораду, яна падоўгу не магла адарвацца ад вітрын, увесь час ускрыкваючы:

— Ой, якая прыгожасць! Як прыгожа! Ты купіш мне гэта? Купіш, так?

Ён моўчкі стаяў побач з цяжкім пачуццём на душы.

«Як яна можа забываць, — здзіўляўся ён, — аб чарговых узносах за ложак і стол, купленых у растэрміноўку?»

Сунціна магла гадзінамі сядзець над пошлымі часопісамі. Не раз Мікеле спрабаваў растлумачыць ёй, што чытаць іх — усёроўна, што ўліваць у сябе па кроплі атруту. Але на ўсе ўнушэнні мужа яна звычайна адказвала звонкім смехам і, адкінуўшы з ілба пасму светлых валасоў, кідалася яму на шыю.

Аднойчы Мікеле прышоў дамоў з каляскай:

— Яна, праўда, старая, але затое мне яе танна аддалі. Ubачыш, я прывяду яе ў парадак: будзе, як новенькая.

Сунціна нічога не адказала, толькі паглядзела на мужа доўгім, сумным поглядам.

— Без каляскі-ж нельга. Не будзеш-жа ты заўсёды насіць дзіця на руках, — працягваў Мікеле.

Маўчанне Сунціны падзейнічала на яго прыгнятальна. Засмучала яго і тое, што ў доме даўно не чузаць было яе сме-ху... Няўжо ўсё з-за гэтага жакета? Ён збянтэжана паглядзеў на жонку і падбадзёрана сказаў:

— Да таго часу, калі ты пачнеш вывозіць малое, мы змо-жам купіць і жакет...

Але і на гэты раз Сунціна не сказала ні слова.

Яна наогул перастала з некаторага часу гаварыць аб жа-кеце. Толькі аднойчы, праглядаючы модны часопіс, вымавіла нібы сама сабе:

— Як ён мне падабаецца... — і ўздыхнула.

Мікеле, якога словы жонкі абудзілі ад задумёнасці, ціха сказаў:

— Мы пачалі забастоўку на фабрыцы...

Сунціна закрыла часопіс.

— Што гэта вы ўздумалі? — рэзка сказала яна. — Не знай-шлі другога часу?!

Мікеле ўзгарэўся і сурова паглядзеў на жонку, але, уба-чыўшы, як змяніўся яе змучаны твар, хутка авалодаў сабой.

— Паслухай, Сунці, — ласкава пачаў ён, — хіба нам хапае таго, што я прыношу дамоў? Нават-жа няшчаснага жакета я не ў стане купіць табе! А колькі зараз ходзіць па вуліцах лю-дзей, якія не толькі жакета, але і хлеба не маюць за што ку-піць! Падумаў аб усіх маладых хлопцах, якія не могуць атры-маць прафесію, у якіх няма будучыні...

Доўга і цяропліва расказваў Мікеле маладой жанчыне аб барацьбе сваіх таварышаў, аб сваім жыцці, поўным нястач, голаду і пастаяннай стомленасці... Ён успомніў гады вайны, га-ды няспынных нягод, перажытых ім і мільёнамі такіх, як ён. Сунціна прыціхла, слухаючы.

...На фабрыцы барацьба была ў поўным разгары. Заба-стоўшчыкі размеркавалі паміж сабой дзяжурствы ў цэхах, праводзілі сходы, устанаўлівалі сувязь з профсаюзамі. Мікеле прымаў дзейны ўдзел ва ўсіх гэтых справах. А Сунціна між тым рабілася ўсё больш замкнёнай.

— Нешта яна мне не падабаецца, — сказаў неяк урач Мі-келе.

— Трэба будзе яе добра даследаваць. Ці не нефрыт...

Хвароба Сунціны яшчэ больш прыгнятала Мікеле. Цэлымі днямі бегаў ён, няголены і галодны, па стачачных справах. Ён разумеў, што яго шчасце залежыць ад зыходу барацьбы.

— Убачыш, Сунці, мы хутка даб'ёмся перамогі, — часта паўтараў ён.

Але сярод бастуючых аказаўся здраднік, і аднойчы на фабрыку ўварвалася паліцыя. Яна заняла ўсе цэхі і пачала разганяць рабочых, якія дзяжурылі ля станкоў. Здавалася, зноў вярнуўся час, калі італьянскім народам папыхалі іншаземныя захопнікі. Як толькі вестка аб бясчынствах паліцыі разнеслася па гораду, людзі, адклаўшы ўсе свае справы, кінуліся да варот фабрыкі.

Быў ранні вечар, сонца толькі зайшло, і халодны, пранізваючы вецер пачаў раз'юшана гаспадарыць на шырокай дарозе. Хутка людзі, як рака ў час паводкі, запоўнілі пустынную дарогу.

Перад фабрыкай, акружанай цесным калом узброеных жандараў, народ спыніўся. З натоўпу чуліся высокія галасы жанчын. «Эсэсаўцы!» — крычалі яны жандарам.

Нягледзячы на позні час, народ не разыходзіўся. Праходзілі гадзіны, але ніхто не кранаўся з месца. З натоўпу ўвесь час чуваць былі грозныя выкрыкі: «Штрэйкбрэхеры!», «Здраднікі!»

А вецер з мора ўсё мацней, як-бы спрабуючы паразмятаць людзей, раз'єднаць іх.

Забастоўшчыкі ўсю ноч былі на нагах, дапамагаючы стачачным камітатам на іншых прадпрыемствах горада. Толькі на святанні, калі ўсюды былі расставлены пікеты, Мікеле трапіў дамоў. У гэты час пачулася сірэна, якая заклікала першую змену на работу. Мікеле ўсміхнуўся: дарэмна стараецца; усёроўна ніхто не пройдзе!

— Сунці, — прашаптаў Мікеле, нахіляючыся над пажайцелым тварам жонкі, — табе дрэнна?

Маладая жанчына паківала галавой і ціха спытала:

— Ты зусім, зусім не спаў?

З вуліцы данёсся шум паліцэйскіх матацыклаў.

— Чуеш? — сказаў Мікеле. — Зусім як у час вайны...

Сунціна толькі ўздыхнула і стомленым рухам адкінула з ілба мокрую пасму валасоў. Ёй было вельмі дрэнна ў гэтую ноч. Памаўчаўшы, ледзь чутным шэптам яна сказала:

— Цяпер вас усіх звольняць...

— О, нас вельмі многа, ты не турбуйся, дзяўчынка! — адказаў Мікеле. Яму вельмі хацелася пагаварыць з Сунцінай аб усім, што перажываў народ, але трэба было ісці, і ён толькі ціха паўтарыў:

— Ты не турбуйся, — і, апусціўшы галаву, выйшаў...

Дзень за днём, ноч за ноччу стаялі вакол фабрыкі сотні ўзброеных жандараў, а на маставой перад імі — рабочыя пікеты. А яшчэ далей, на дарозе, — натоўпы людзей, гатовых у любую хвіліну прыйсці на дапамогу рабочым.

Калі ў час поўгадзіннага абедзеннага перапынку ішлі дамоў тыя нямногія, якіх гаспадарам удалося ўгаварыць працаваць, натоўп хваляваўся.

— Штрэйкбрэхеры! Здраднікі! — неслася ім услед.

Простыя людзі з натоўпу, які стаяў ля дарогі, прыносілі пікетчыкам дровы для кастроў, дзяліліся з імі сваёй беднай ежай.

Неяк у вольную хвіліну Мікеле забег дамоў праведць Сунціну. Яна ўстала з пасцелі, але яшчэ ледзь трымалася на нагах.

— Сунці... толькі і мог вымавіць Мікеле, глядзячы на жонку доўгім любячым позіркам. І ў Сунціны сэрца сціскалася ад жаласці да мужа: ён быў такі змучаны, брудны. Усё перажытае за гэтыя некалькі трывожных дзён непазнавальна змяніла яго.

— Міке... — зляцела з яе вуснаў.

Яны раптам абодва адчулі, што ўвесь іх смутак, трывогі і засмучэнні патанулі ў велізарным пачуцці кахання, разумення, спачування...

Дні ішлі за днямі, а напружанае жыццё па-ранейшаму працягвалася. Гарадок кішэў паліцэйскімі машынамі і матацыкламі. Яны з такой шалёнай хуткасцю імчаліся ва ўсіх напрамках, што было страшна пераходзіць вуліцу. Фабрыкі былі закрыты, на мітынгх і сходах рабочыя дружна абмяркоўвалі свае патрабаванні да гаспадароў. У сэрцах людзей накупілася абурэнне, раслі мужнасць і вера ў свае сілы.

Аднойчы група перадавых рабочых, якую ўзначальваў Мікеле, прарвалася праз жалезны ланцуг жандараў, што акружалі фабрыку. Адзіная зброя, якую рабочыя захапілі з сабой, было гарачае слова, з якім яны прышлі да штрэйкбрэхераў. Але не паспелі яны сабраць іх, як на фабрыку ўварваліся ўзброеныя жандары, і прышоўшых арыштавалі.

«...Прадай веласіпед», — пісаў Мікеле з турмы Сунціне. Ён прыходзіў у раз'юшанасць, калі ўяўляў сабе, як жыве жонка, зусім адна, без яго дапамогі, клопатаў, без цёплага, спачувальнага слова. «І не трывожся, Сунці. Нават калі-б мне адсеклі рукі, кавалак хлеба я заўсёды здолею зарабіць для нас...»

Мікеле ведаў, што яму і ўсім іншым будзе цяжка знайсці работу, як «злачынцам».

Трывога за Сунціну, за іх будучыню не давала спакою Мікеле, таму дні ў турме здаваліся бясконцымі.

Аднойчы ў турму прышлі наведць яго таварышы з фабрыкі.

— Радуйся! — закрычалі яны, уваходзячы. — У цябе нарадзіўся сын!

Як скрозь сон, чуў ён расказ прыяцеляў аб Сунціне.

— Твая жонка спусцілася ў краму купіць нешта і сутыкнулася з Веліяй, жонкай штрэйкбрэхера. Тая пачала апраўд-

вацца перад Сунцінай. «Мой муж, — гаварыла яна, — павінен быў клапаціцца пра мяне і пра дзіця, ён не мог нас пакінуць без хлеба». Сунціна як раззлועца: «І нашы мужы змагаюцца за тое, каб хлеб быў ва ўсіх, ва ўсіх! І калі ты не баішся стаяць тут, я растлумачу табе, што азначае быць штрэйкбрэхерам, я раскажу табе аб нашых мужжах, якія пакутуюць у турме, я растлумачу табе, з-за каго яны там пакутуюць...»

— Сунціна... Так гаварыла Сунціна... — прашаптаў Мікеле, У яго закружылася галава. Ён не ведаў, ці таму, што ён даведаўся аб нараджэнні сына, ці таму, што ён пачуў аб жонцы.

«Сунціна, мая Сунці так гаварыла...» — паўтараў ён бясконца. Пачутае аблягчала яму цяпер прабыванне ў турме.

...Дзіця пачынала ўжо асэнсавана глядзець на свет, калі Мікеле нарэшце вярнуўся дамоў. Ён убачыў малога з пальцам у роце і здзіўленымі чорнымі вачанятані, убачыў Сунціну, якая зноў стала маладой і прыгожай, і ў першы момант ад шчасця не мог вымавіць і слова. У яго нібы камяк у горле засеў.

Я прывяду яе ў парадак: будзе як новенькая.

Аднойчы ў турму прыйшлі наведаць яго таварышы.

— Сунці... — нарэшце прамовіў ён, — я пайду зямлю капаць... каменні драбці... усё, што прыдзеца, але вы не будзеце галадаць...

І Сунціна, як некалі раней, кінулася яму на шыю.

... На дварэ была вясна. Сунціна, рыхтуючыся гуляць з малым, пачала апрацаваць свой старэнькі вязаны жакет.

— Сунці, — пачаў Мікеле, — а блакітны жакет мы...

Яна перабіла яго:

— Ён мне зусім не ў галаве! — і як ні ў чым не бывала, прадаўжала прыводзіць у парадак свае валасы, якія сталі зноў кучавымі і бліскучымі.

Мікеле нічога не сказаў, але ў гэтую ноч ён доўга не мог заснуць. «Значыць, Сунціна перамянілася? — не пераставаў ён пытаць сябе. — Няўжо гэта праўда, і яна сапраўды стала другой?».

Пасля доўгіх безнадзейных спроб паступіць на фабрыку Мікеле наняўся нарэшце да памешчыка батраком. Неяк аднойчы, калі Сунціна прынесла яму ў поле абед, яны селі ля дарогі адпачыць. Нечакана з-за павароту з'явілася Велія, апанутая ў новы блакітны жакет. У Мікеле было такое пацуццё, нібы хтосьці ўдарыў яго. Ён неспакойна зірнуў на Сунціну. На здзіўленне мужа, яна спакойна адвяла свой позірк ад Веліі.

— лепш хадзіць у латах, чым насіць крадзеныя рэчы, — сказала Сунціна.

Мікеле захацелася моцна абняць жонку, так, каб яна закрычала ад болю. Але ён толькі з сілай апусціў свой заступ у цвёрдую зямлю, і цяжкія камякі з лёгкасцю выляталі з-пад яго рук.

Пераклад з італьянскай мовы.

Любімая творчасць

Сярод рознастайных відаў народнай творчасці, такіх, як жывапіс, разьба і выпальванне па дрэву, інкрустацыя, вышыванне, ткацтва, вялікую цікавасць мае роспіс па шоўку.

Гэты від дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва ў беларускай народнай творчасці яшчэ вельмі мала пашыраны, нягледзячы на тое, што вядомы ён даўно. Значную цікавасць у гэтай галіне ўяўляюць работы хатняй гаспадыні горада Мінска Елізаветы Георгіеўны Сурынавай. Умела выкарыстоўваючы багаты раслінны і жывёльны свет, матывы прыроды, арнаментальныя ўзоры, майстар выконвае захапляючыя кампазіцыі, прызначаныя для самых рознастайных жыццёвых патрэб. Тут і пакрывалы для ложка, абрусы, хустачкі для настольных ламп, парт'еры, насценныя кампазіцыі, якія з поспехам замяняюць сабою самыя дарагія дываны, пакрывалы для падушак, жаночыя халаты і складаныя па малюнку пано, прызначаныя для хатняга ўжытку і грамадскіх будынкаў.

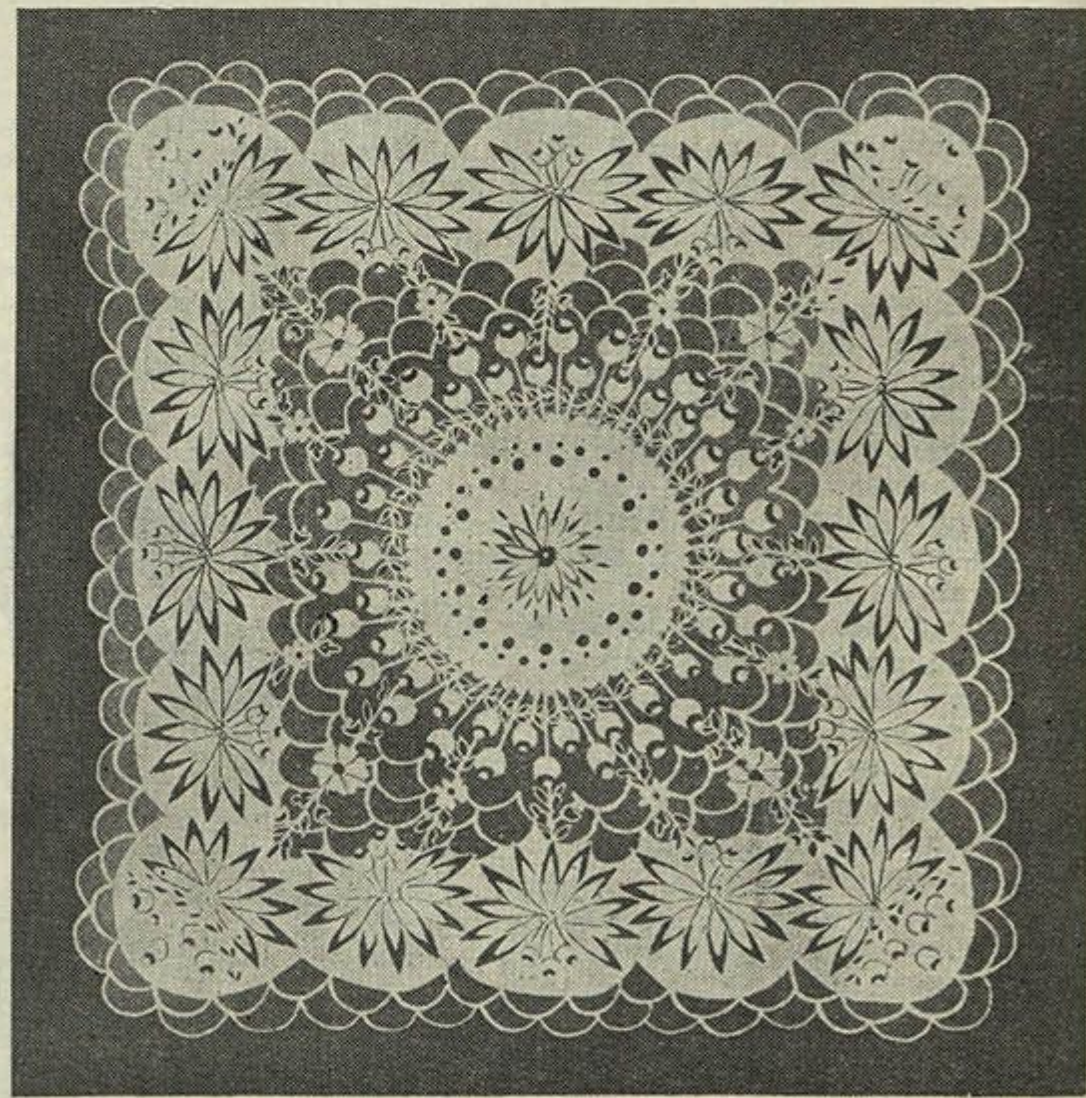
Дзе-б ні знаходзіліся гэтыя работы, яны радуюць і захапляюць, выклікаюць урачысты настрой.

Роспіс па шоўку — менш працаёмкая праца, чым вышыванне альбо ткацтва, аднак авалодаць ім не зусім проста.

Елізавета Георгіеўна гаворыць, што не адразу бездакорна навучылася працаваць па шоўку. Пачынала з невялікіх кавалачкаў шоўку. Спачатку брала прымітыўныя ўзоры, а потым усё больш і больш складаныя.

Кампазіцыйнага размяшчэння ўзнікшай задумы майстар шукае ў эскізе — яшчэ чарнавой працы. Канчаткова апрабаваны эскіз пераносіцца на ліст шчыльнай паперы такой велічыні, якую будзе мець будучая карціна.

З паперы малюнак пераносіцца на шоўк, нацягнуты на падрамнік. Калі малюнак слаба прасвечваецца праз шоўк, з адваротнага боку ставіцца святло і ўсё, што ёсць на малюнку, дакладна пераносіцца анілінавымі фарбамі на шоўк. Спачатку вызначаецца контур малюнка спецыяльнай вадкасю, прыгатаванай з парафіну, гумавага клею і бензіну, з дабаўленнем маслянай фарбы патрэбнага колеру. Пасля гэтага пустыя месцы паміж контурамі заліваюцца пэндзлем альбо тампонам ваты. Як вядома, анілінавыя фарбы мала трывалыя на сонцы, ліняюць ад уздзеяння на іх ультрафіялетавых прамянёў. Таму перад ужываннем фарбы ў яе дабаўляецца воцат або соль. Калі работа закончана, шоўк з роспісам для замаца-

Накідна для абажура.

Работа Е. Г. Сурынавай.

вання фарбаў прамываецца ў бензіне і прагладжваецца гарачым прасам.

Роспіс па шоўку можа захапіць кожную гаспадыню, кожнага аматара мастацтва, якіх цікавіць прыгожы выгляд сваёй кватэры, свайго рабочага месца. Роспіс па шоўку можа знайсці шырокае прымяненне ў гуртках мастацкай выяўленчай самадзейнасці.

П. ГЕРАСІМОВІЧ,

МАЦІ ВЯЛІКАЙ СЯМ'І

(Агляд пісем, якія паступілі ў рэдакцыю)

Ля ўваходу ў мінскі кінатэатр «Перамога» група падлеткаў, чакаючы пачатку сеанса, аб чымсьці ажыўлена спрачалася. Адзін з хлопчукоў, як відаць для «большай пераканаўчасці», перасыпаў сваю мову нецэнзурнымі словамі. Да дзяцей падыйшла немаладая, скромна апранутая жанчына і зрабіла ім заўвагу.

— А вам што? — агрызнуўся адзін з іх. — Вас не чапаюць...

Незнаёмка толькі сабралася адказаць хлопчыку, як пачуўся перасцерагаючы голас: «Жэнька, змоўкні!»

І, саромячыся за свайго таварыша, другі хлопчык папрасіў прабачэння.

Калі жанчына, пагаварыўшы з дзецьмі, адышла, той-жа хлопчык накінуўся на таварыша:

«Каму ты грубіяніш? Гэта-ж Юркава мама. Яны жывуць па нашай вуліцы, яе ўсе паважаюць».

«Юркава мама» была маці вялікай сям'і. Яна не магла абыхавацца аднесціся да паводзін школьнікаў на вуліцы.

Як выгадаваць сваіх дзяцей чэснымі і добрасумленнымі людзьмі, а не сябелюбцамі і эгаістамі, як прывіць ім лепшыя рысы савецкага чалавека? Гэтыя і іншыя пытанні глыбока хваляюць кожную маці.

У сваіх пісьмах у рэдакцыю маці просяць часцей даваць парады па выхаванню дзяцей. Разам з тым яны самі расказваюць, як прывіваць дзецям любоў да працы, павагу да старэйшых, стараннасць да вучобы.

Маці-гераіня Мар'я Пракоф'еўна Капуза — калгасніца арцелі «Чырвоны партызан» Дзівінскага раёна — выхавала шэсць дочак і чатырох сыноў. У пісьме ў рэдакцыю яна дзеліцца вопытам выхавання сваіх дзяцей. «Любоў да працы, — піша яна, — мне ўдалося прывіць дзецям тым, што я з ранняга дзяцінства пастаянна ім давала выконваць у гаспадарцы якое-небудзь заданне. Аднаму даручала прынесці вады, другому — дровы ў печ, трэціму — памыць пасуду.

Працаваць у доме прывучаліся ўсе, адзін глядзячы на другога. Ніколі я не дазваляю кінудь справу незакончанай. Узяўся за што-небудзь — даведзі да канца. Я часта расказваю дзецям аб працы, аб тым, што добра жыве толькі той, хто добра працуе.

Павагу да працы выходзіць у маіх дзецях і школа. Настаўнікі расказваюць ім аб вялікай працы перадавых людзей краіны: вучоных, рабочых, калгаснікаў. Яны расказваюць таксама, якой працавітасцю

вызначаліся нашы дарагія правадыры Ленін і Сталін».

Прывучаючы дзяцей з маленства да працы, Мар'я Пракоф'еўна не нарадуецца, што яе сыны і дачкі паказваюць працоўны прыклад у калгасе. «Сын Пётр штэдзённа выпрацоўвае па два працадні, — з гонарам расказвае яна. — Толькі за люты, сакавік, красавік ён выпрацаваў 180 працадзён».

Аб тым, якое вялікае значэнне мае для дзяцей набыццё працоўных навыкаў, піша і многадзетная маці Агаф'я Рыгораўна Занько з вёскі Люсіна Ганцавіцкага раёна.

«Я сваіх дзяцей ніколі не пешчу. Я не патрабую ад іх непасільнай працы, — піша яна, — але ніколі не раблю тое, што яны самі могуць зрабіць. Дапамагаю ім толькі парадамі. Сачу я і за тым, каб дзеці не ператамляліся. Даю ім магчымасць адпачыць і пагуляць».

Вялікую дапамогу ў выхаванні дзяцей аказвае Савецкая дзяржава. У вёсцы Гоцк Лунінецкага раёна жыве сям'я маці-гераіні Хрысціны Іванаўны Ермаковіч. Да 1939 года ў яе было пяцёра дзяцей. Жылі ў беспрасветнай галечы і вечных клопатах аб кавалку хлеба. Хрысціна Іванаўна разам з мужам батрачылі, і дзяцей чакаў той-жа лёс.

«У вёсцы ў нас не было ні школы, ні бальніцы, — расказвае Хрысціна Іванаўна. — А цяпер зусім іншым стала наша сяло. Дзякуючы дапамозе савецкай улады, мы пабудавалі добрую хату, маем жывёлу, птушку. З 1949 года жывем у калгасе. Вырошчваем высокія ўраджаі, моцна развіта ў нас жывёлагадоўля. У вёсцы ў нас сямігодка, медыцынскі пункт, радыё,

хата-чытальня. Сям'я наша працавітая. За мінулы год выпрацавалі 1050 працадзён. Жывем добра. Малодшыя дзеці вучацца».

На вялікую светлую дарогу вывела савецкая краіна і многадзетную сям'ю калгасніцы Дар'і Ягораўны Хадаковай з вёскі Цяляткава Мсціслаўскага раёна.

Старэйшы сын Дар'і Ягораўны стаў бухгалтарам, дачкі Вольга і Лідзія закончылі Мсціслаўскае педвучылішча і працуюць настаўніцамі, дачка Клава вучыцца ў Мінску на трэцім курсе тэхналагічнага тэхнікума Белпромсовета.

У гэтай дружнай сям'і асабліва развіта пачуццё ўзаемадапамогі. Старэйшыя дапамагаюць у выхаванні малодшых. Яны пастаянна сочаць за паспяховасцю дзяцей у школе, кіруюць іх чытаннем.

Правільнае выхаванне ў сям'і сказалася і ў самастойным жыцці. У мінулым годзе сын Дар'і Ягораўны — Міхаіл, быў прызваны на службу ў ваенна-марскі флот. Праз некалькі месяцаў з вайскавай часці прышло пісьмо. «Ваш сын Хадакоў Міхаіл Фёдаравіч, — пісаў лейтэнант Барадаўкін, — зарэкамендаваў сябе як працавіты, сумленны, валявы і скромны савецкі воін-матрос. У картачцы заахвочванняў яму запісана падзяка за выдатную службу. Такімі мы хочам бачыць усіх матросаў».

Ці можа быць лепшая падзяка для бацькоў?

Глыбока паважаюць і гарача любяць у нашай краіне многадзетных маці. Любяць за іх клапатлівую працу па выхаванню дзяцей, за іх высокародныя сэрцы.

Маці-гераіня Еўдакія Лаўрэнаўна Нікіценка выхавала 14 дзяцей. На здымку: пучавы абходчык Гомельскай дыстанцыі пучі Н. М. Нікіценка, яго жонка Еўдакія Лаўрэнаўна і дачка Каця пішуць пісьмо сыну. Фото С. Тартакоўскага.

Аб непаслухмяных дзецяў

ВЫХАВАННЕ свядомай дысцыпліны ў дзецяў—гэта адна з асноўных задач нашай школы і сям'і.

На жаль, многія бацькі пад свядомай дысцыплінай разумеюць простую паслухмянасць дзецяў, у той час як паслухмянасць з'яўляецца толькі састаўной часткай свядомай дысцыпліны. Таму тыя бацькі, якія дабіваюцца толькі паслухмянасці дзецяў, стаяць на няправільнай аснове. Жадаючы бачыць дзецяў паслухмянымі, яны часта звяртаюцца да антыпедагагічных сродкаў—захвальвання, подкупу, пагрозы і фізічнага пакарання. З дапамогай гэтых сродкаў бацькі дабіваюцца толькі ўяўнай паслухмянасці. У прысутнасці бацькоў такія дзеці могуць быць паслухмянымі, але затое ў школе, на вуліцы і ў грамадскіх месцах яны звычайна вядуць сябе вельмі дрэнна.

Дзіцячая непаслухмянасць—гэта пачатак недысцыплінаванасці. Калі дзіця ў раннім узросце толькі непаслухмянае, то ў раннім школьным узросце яно ўжо бывае парушальнікам дысцыпліны, а ў будучым можа стаць і хуліганам.

У сям'і рабочага Ш. расце сын Васіль. Яму зараз 14 год. Хлопчык застаўся на трэці год у пятым класе. Ніякай дысцыпліны ён не прызнае: з дому ідзе, калі захоча, і дамоў вяртаецца, калі прыдзецца. Нельга сказаць, каб бацькі зусім не займаліся выхаваннем сына. Вось ужо некалькі год бацька прымяняе да сына самыя жорсткія пакаранні: часта б'е яго і нават часам трымае пад замком. Але, адбыўшы пакаранне, сын зноў робіць сваё. Ён нават дома крадзе грошы і каштоўныя рэчы.

А Васіль-жа не адразу стаў такім дрэнным. Ва ўзросце шасці год ён быў звычайным хлопчыкам. Ён бегаў па вуліцы, са старэйшымі хлопчыкамі без дазволу ішоў на раку. Бацькоў гэта мала непакоіла. Бацька быў заняты на рабоце, а маці—па гаспадарцы. Хлопчык з дзіцінства прызвычаўся да поўнай свабоды, і паколькі бацькі яго не выходзілі, яго пачала выходзіць вуліца. Калі дзевяцігадовы Вася ўпершыню не прышоў дамоў начаваць, бацька некалькі ўстрыжываўся. Ён жорстка збіў сына і загадаў яму без дазволу нікуды з дому не выходзіць. Некалькі дзён хлопчык добрасумленна выседеў дома. Але ён хутка заўважыў, што аб ім бацькі як быццам забыліся. Ён зноў пачаў пакідаць дом без дазволу, і гэта нікога не турбавала. Бацька ўспамінаў пра сына толькі тады, калі на яго паступала якая-небудзь скарга, або тады, калі сын рабіў якое-небудзь злачынства. Але пакараўшы сына, бацька тут-жа забываў пра яго.

Зараз Вася стаіць на той мяжы, пераступіўшы праз якую, ён канчаткова загіне для грамадства. А яго-ж яшчэ можна выратаваць.

Разам са школай бацькі павінны ўзяць пад асаблівы кантроль кожны крок Васі. Яго трэба ўцягнуць у якія-небудзь ці-

кавыя заняткі, знайсці яму справу, якая-б займала ўвесь яго вольны час. Бацьку трэба не караць сына за злачынствы, а проста стварыць дома такую абстаноўку, каб гэтыя злачынствы не маглі здзяйсняцца.

Нярэдкія выпадкі, калі недысцыплінаваныя дзеці вырастаюць і ў добрых сем'ях. Часцей за ўсё гэта бывае тады, калі сляпая бацькоўская любоў закрывае вочы на сапраўдныя шляхі выхавання. Хлопчык Юра нарадзіўся ў інтэлігентнай сям'і. Бацькі захапляліся кожным словам, кожным крокам дзіцяці. У двухгадовым узросце Юра часам гаварыў бацькам грубасці, не разумеючы іх сэнсу. Бацькі-ж толькі смяліся над «дасціпнасцю» сына. У пяцігадовым узросце хлопчык ужо ведаў, як дабіцца ад бацькоў усяго, што яму хацелася. Калі яго просьба не задавальнялася, то ён падаў на падлогу, крычаў, качаўся па падлозе, і чуллівая мама спяшалася задаволіць капрызы сына. Калі хлопчык пайшоў у школу, то бацькі часта самі выконвалі за яго хатнія заданні. Іменна ў гэты час і пачаліся для бацькоў галоўныя непрыемнасці. Да Юры ў школе былі прад'яўлены тыя-ж патрабаванні, як і да ўсіх дзецяў. Маці-ж, прыходзячы ў школу, патрабавала, каб для яе сына быў прыменен нейкі «асобы падыход». Юрына свавольства, яго ўпартасць, дрэнныя адзнакі—усё гэта маці звальвала на школу. Зусім натуральна, што ўжо ў 10-гадовым узросце Юра замест школы ішоў у якое-небудзь іншае месца, а са школы ішоў не дамоў, а ў кіно або яшчэ куды-небудзь. Застаўшыся ў IV класе на другі год, хлопчык зусім закінуў школу і адбіўся ад рук. Толькі пасля ўсяго гэтага бацькі, прышоўшы ў школу, пачалі прасіць парады, як выратаваць хлопчыка.

Усім вядомы словы выдатнага савецкага педагога А. С. Макаренкі: «Выхаваць дзіця правільна і нармальна значна лягчэй, чым перавыхаваць». Але ўсё-ж бацькі, пры жаданні, могуць і перавыхаваць дзіця.

Бацькі Юры хоць і са спазненнем, але ўсё-ж зразумелі свае памылкі. З дапамогай настаўнікаў, школы яны наметлі цэлую праграму дзеянняў. Штодзённа раніцай маці сама прыводзіла сына ў школу. Часта яна і сама заставалася ў школе ў якасці дзяжурнай. Пасля ўрокаў Юру абавязкова хто-небудзь з бацькоў сустракаў. У вольны ад урокаў час хлопчыка куды-небудзь вялі, везлі, стараліся даваць яму свабоду толькі на вельмі кароткі тэрмін. У школе таксама Юру ўзялі пад асобы кантроль, яго штодзённа выклікалі на ўроках, аказвалі яму індывідуальную дапамогу. У выніку ўсяго гэтага Юра ўсё-ж здолеў перайсці ў пяты клас. Як толькі скончыліся заняткі ў школе, маці адвезла сына на ўсё лета ў вёску, каб хоць на некаторы час змяніць асяроддзе. Зараз Юру 12 год, з ім яшчэ шмат прыдзецца папрацаваць, але ён ужо стаіць на правільным шляху.

На жаль, не ўсе бацькі ўмеюць свое-

часова адчуць сваю памылку, не жадаюць своечасова ўзяцца за сапсаванае дзіця, каб выратаваць яго.

Асноўная і галоўная прычына дзіцячай непаслухмянасці—няўважлівасць бацькоў да сваіх дзецяў у той час, калі дзеці пачынаюць рабіць свае першыя крокі.

Непаслухмянымі дзеці растуць і ў тых сем'ях, дзе існуе разлад паміж бацькамі. Асабліва шкодна дзейнічае на дзецяў дрэнны прыклад дарослых.

У сям'і Р. муж, чалавек грубы і невук, часта абзывае сваю жонку «самымі моцнымі» словамі, не саромячыся свайго пяцігадовага сына. Не дзіва, што і сын ужо засвоіў дрэнныя бацькоўскія прывычкі. Адночы маці папрасіла свайго хлопчыка выгнаць курэй з гарода. У адказ на просьбу маці сын груба, па-бацькоўску вылаяўся. Але маці не пакрыўдзілася. Хутка яна са смехам расказвала суседцы гэты «забаўны» выпадак, заяўляючы: «Які разумны хлопец, увесь у бацьку».

Як змагацца з дзіцячай непаслухмянасцю? Перш за ўсё дзіцячую непаслухмянасць трэба папярэджваць. Раз і назаўсёды ўстаноўлены ў сям'і парадак, любоўныя, але разам з тым патрабавальныя адносіны да дзецяў—вось тыя меры, якія прадужаюць дзіцячую непаслухмянасць.

Калі, напрыклад, дзіцяці было загадана сесці за ўрокі а пятай гадзіне дня, але яно загулялася на вуліцы і не вярнулася дамоў да пятай гадзіны, то яго не трэба караць. Яго трэба строга папярэдыць, каб заўтра яно села за ўрокі а 5 гадзіне. А заўтра трэба дзіцяці напаміць аб уроках іменна каля 5 гадзін.

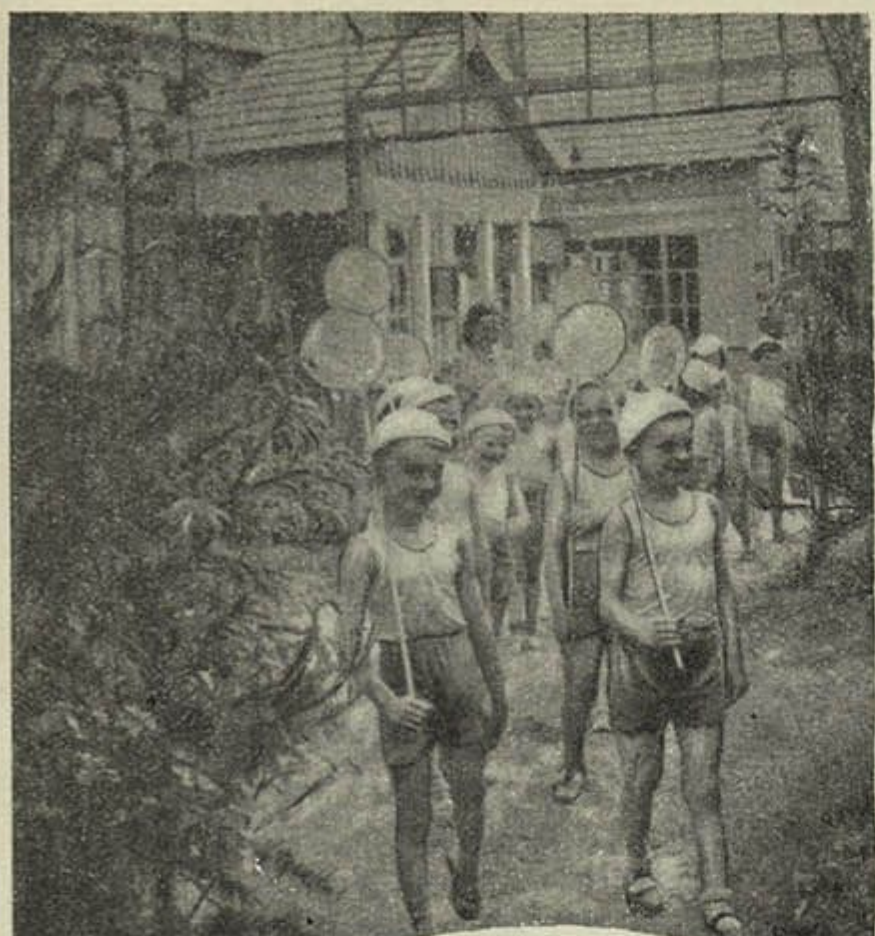
Калі дзіця зусім свядома парушае дысцыпліну, то да яго трэба прымяняць меры пакарання. Але бацькі павінны цвёрда памятаць, што нельга дзецяй караць фізічна, нельга таксама караць іх працай. У тых сем'ях, дзе дзецяў збіваюць, дзеці растуць непаслухмянымі, а ў тых сем'ях, дзе за злачынства прымушаюць выконваць якую-небудзь работу, дзеці вырастаюць гультаямі.

Дапушчальнымі мерамі пакарання з'яўляюцца заўвага, вымова, пазбаўленне дзіцяці ласунка, жаданай цацкі, прагулкі. Але пакаранне, прымененае да дзіцяці, акажа на яго ўздзеянне толькі пры старанным растлумачэнні віны. Калі дзіця не зразумее, што яно зрабіла дрэнна, усякае пакаранне прынясе толькі шкоду.

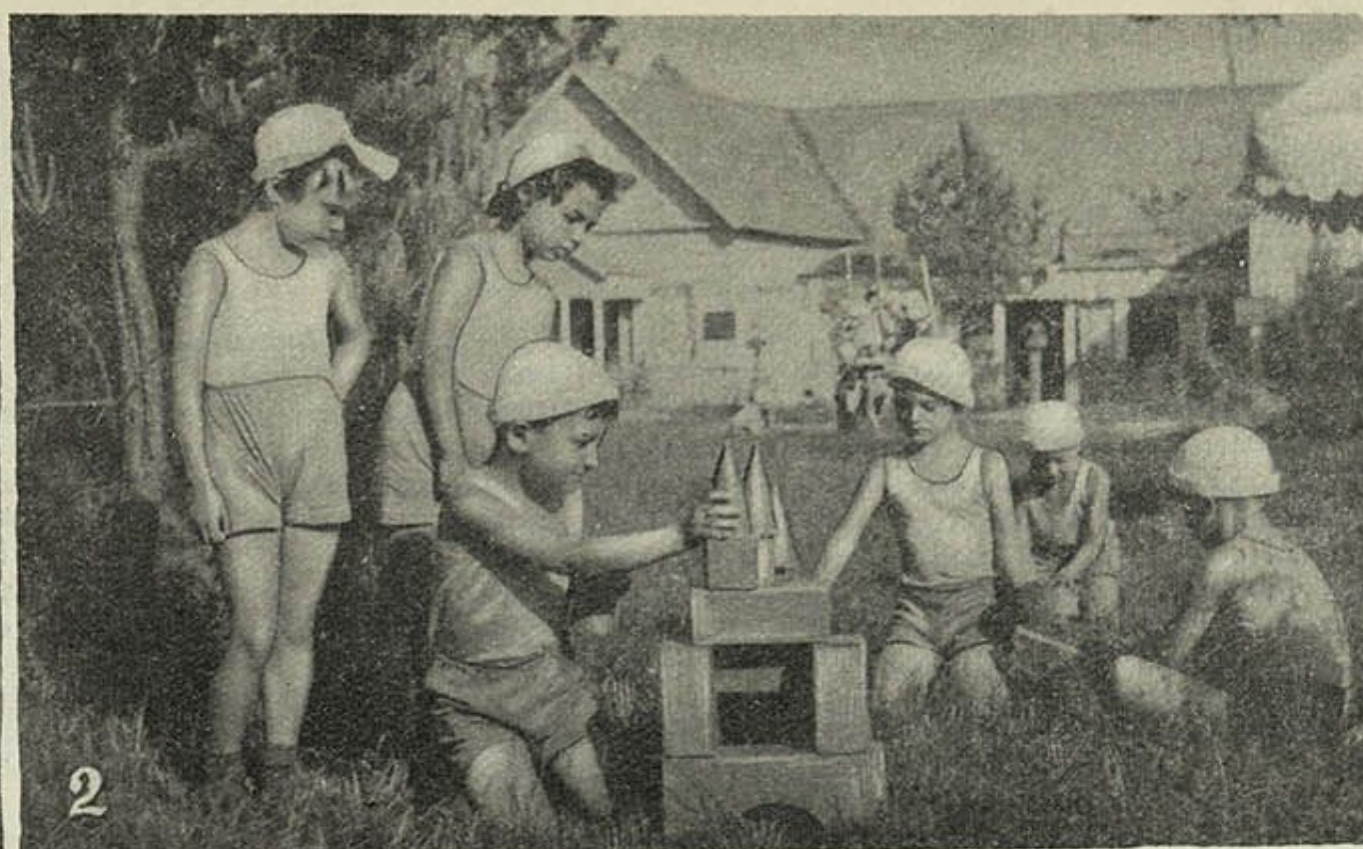
Калі бацькі заўсёды памятаюць аб сваім абавязку выхавальнікаў, калі яны шчыра любяць сваіх дзецяў, то сваёй блізкасцю да дзецяў, сваёй увагай да іх, сваім разумным кантролем, выключаючым усякую дробязную апеку, яны здолеюць прывіць дзецяў свядомую дысцыпліну, а значыць і паслухмянасць.

П. СОНЦАУ,

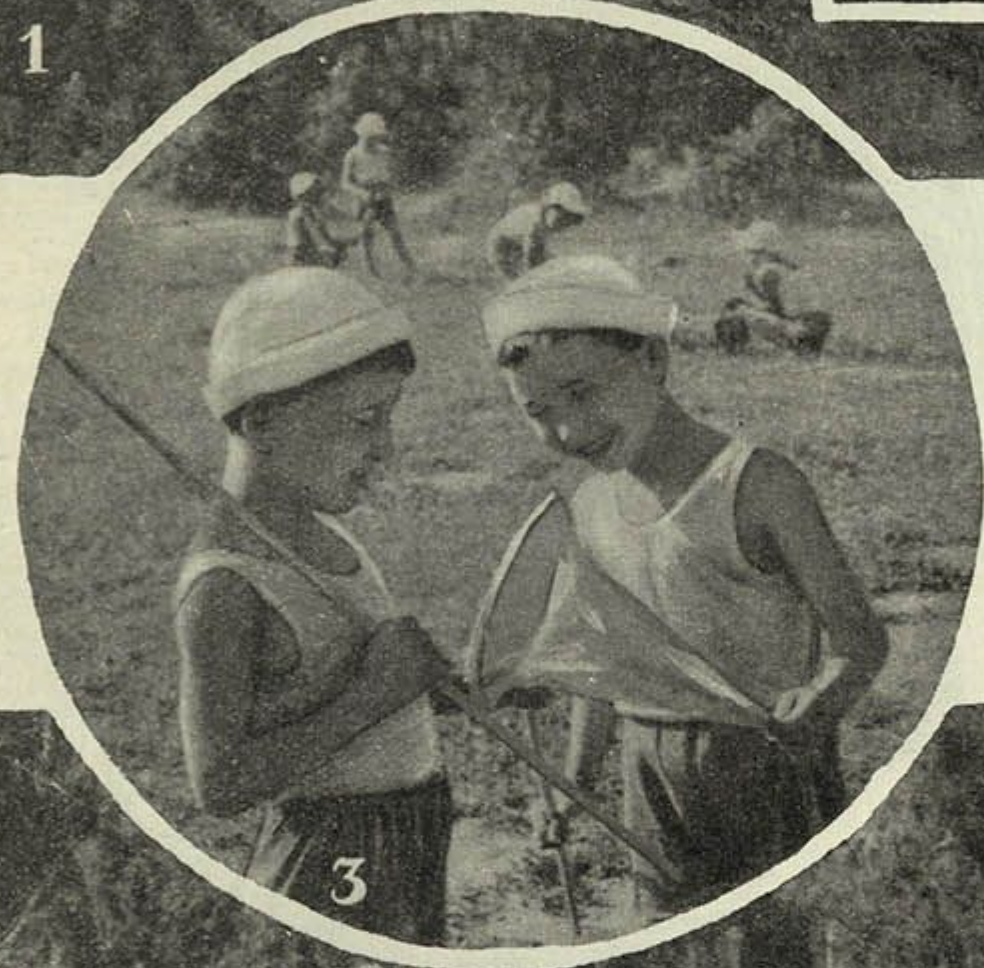
дырэктар Навукова-даследчага інстытута педагогікі БССР.

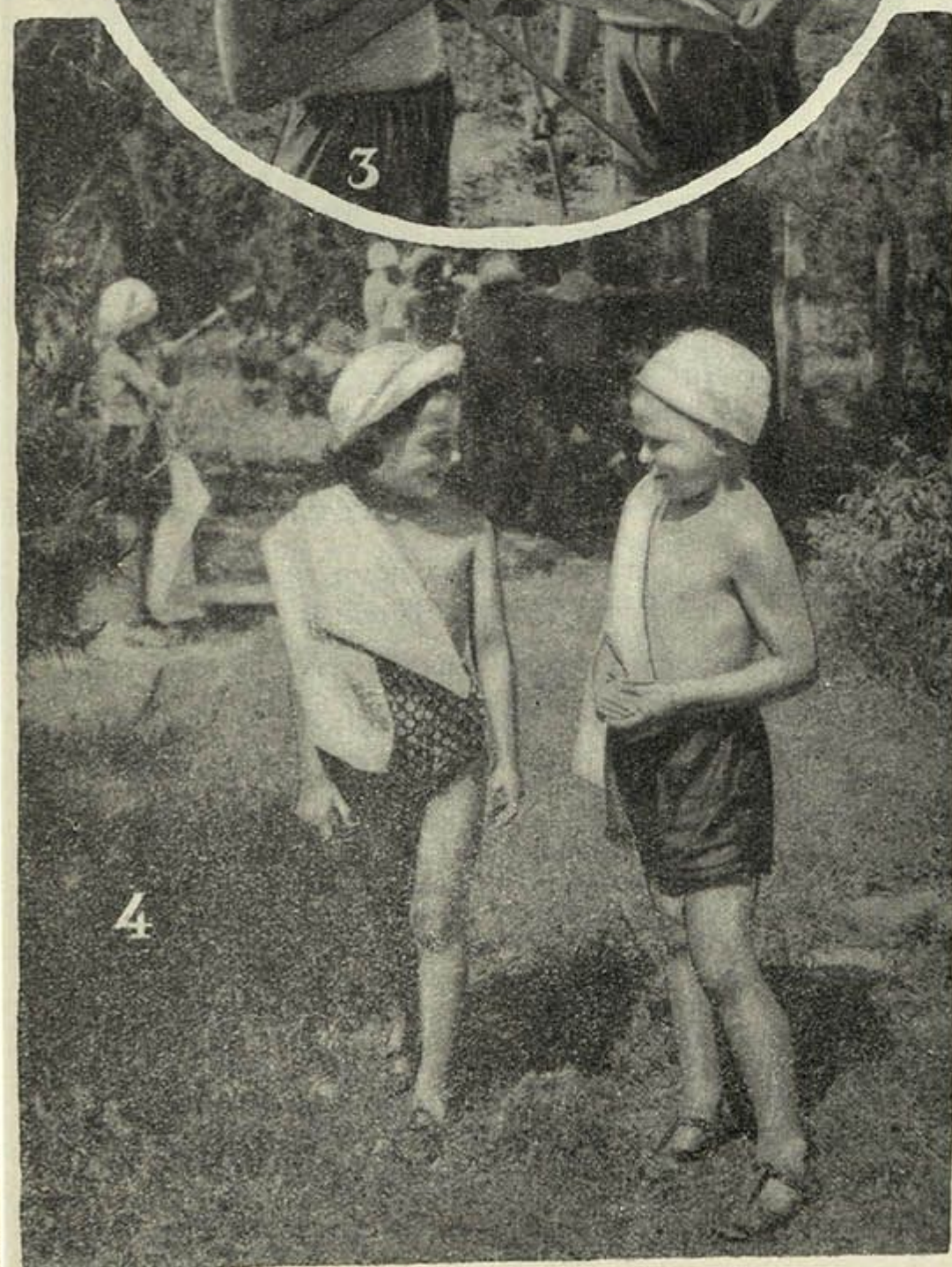
1

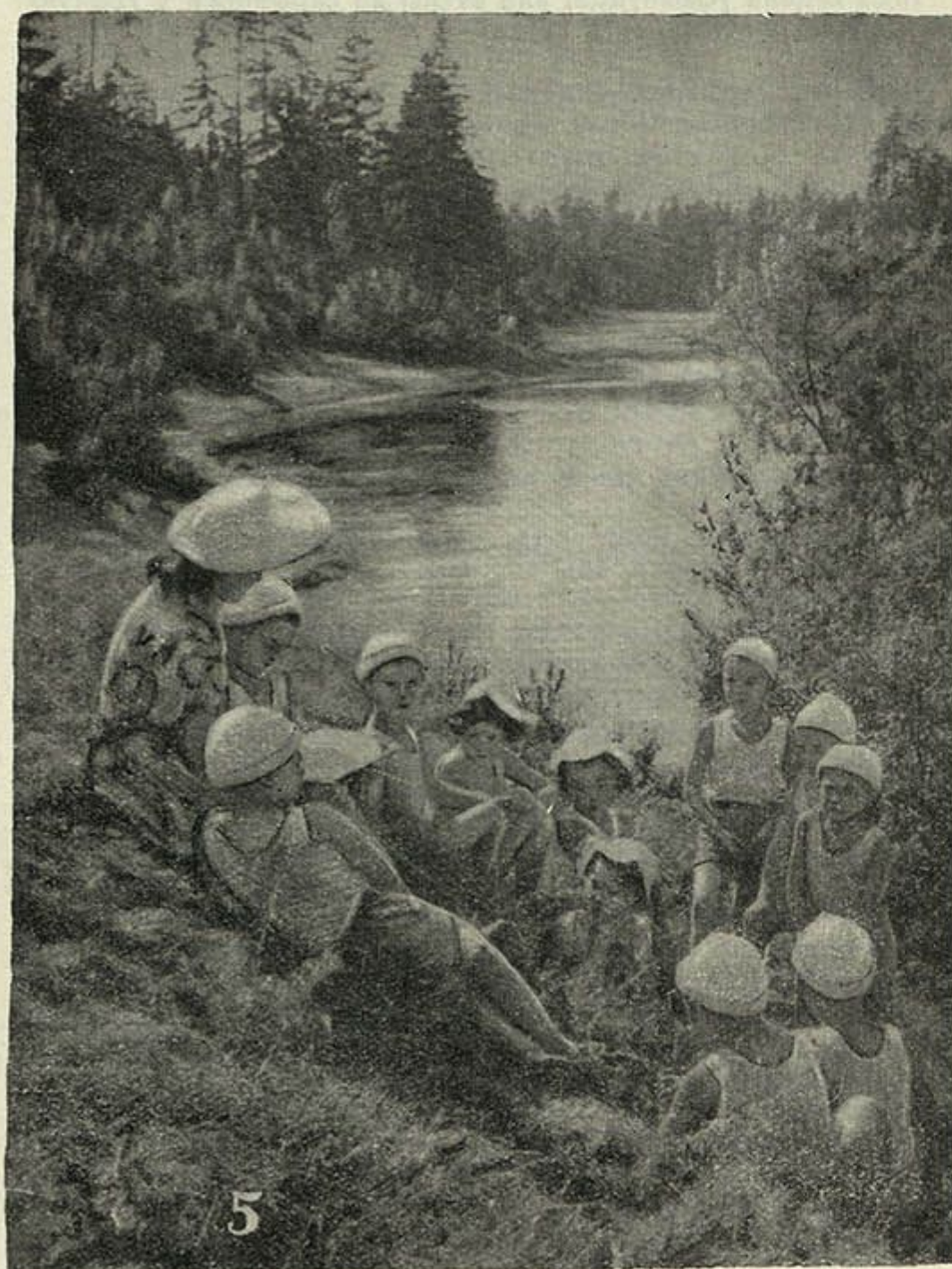
2

3

4

5

Магілёўскі дзіцячы сад № 6 выехаў на ўсё лета ў Пячэрскі лясепарк. На здымках: 1. У лес, на прагулку. 2. Пасля прагулкі дзеці ўзводзяць «высотны будынак». 3. Эдзік Кузьмін (злева) дапамагае Бору Храмаву дастаць з сачка злоўленага матылька. 4. Выхаванцы Віця Варанцоў і Ліда Гурына пасля ранішняга туалету ідуць у сталовую. 5. Выхавальніца Раіса Назараўна Лізубіна чытае дзецям новую казку.

Фото Ч. Мезіна
(Фотакроніка БелТА)

СЯБРОЎКІ

А. ГЛЕЗЕР

Апавяданне

Мал. В. Ждана

ШТУРХНУЎШЫ масіўныя дзверы з вялікім матавым шклом, Ліда выйшла з поліклінікі.

Хвіліну счакаўшы ля пад'езда, яна ўздыхнула і пайшла павольна ўдоўж вуліцы, уліўшыся ў густы паток людзей. Побач шумлівай кампаніяй ішлі студэнты; размахваючы партфелямі, расхінуўшы свае зімовыя паліто і курткі, беглі школьнікі; паважныя меці кацілі перад сабою каляскі. Здаецца, ні адна жывая істота не сядзела дома ў гэты першы, паспраўдному веснавы дзень.

Але Ліда не заўважала ні людзей, ні радаснага прыходу вясны. Думкі яе былі заняты іншым. Яна толькі што пабыла на прыёме. Дактары доўга яе выслуховалі, а потым заявілі, што яна сур'ёзна хворая, што неабходна лячыцца.

— Вядома, асаблівай небяспекі няма, — супакойвалі яе. — І ў распач прыходзіць не трэба. Аднак узяць сябе ў рукі неабходна.

Добра сказаць: «узяць сябе ў рукі»... А што зараз рабіць? Што скажуць сяброўкі па пакою, таварышы па рабоце? Надзя, вядома, зазлue. Тоня толькі можа яе зразумець...

Вярнулася Ліда на змярканні. Тоня і Надзя былі ўжо дома. Тоня саскочыла з канапы, на якой яна разглядала нейкі часопіс, і кінулася насустрач Лідзе.

— Ты дзе гэта ходзіш? Я зачалася. Званіў Коля, запрашае нас... — адным духам выпаліла Тоня, але раптам асеклася. — Ды што з табой?

Ліда, не распрабуючыся, прайшла да акна. Надзя, якая за сталом цыравала панчохі, уважліва на яе глянула. Так, з Лідай нешта здарылася. У апошні час яна пакашлівала, але гэта магло быць ад прастуды. Вострая на язык Тоня любіла пажартаваць: «Не гуляй у сырое надвор'е да двух гадзін ночы!»

Цяпер-жа дзяўчат здзівіў бледны твар Ліды, ліхаманкавы бляск вачэй.

Тоня падышла да яе ззаду і пяшчотна абняла за плячо.

— Лідачка, што з табой?

Ліда хацела ўсміхнуцца, але вусны яе скрывіліся ў горкую гримасу, задрыжэлі. Яна падышла да свайго ложка і ўпала ніцма.

— Што здарылася, Лідачка? Раскажы нам, — заплакала Тоня. Ліда падняла галаву, потым села.

— Гэта я сама зацягнула... — шаптала Ліда, глядзячы ў адну кропку. — Прастудзілася і не звярнула ўвагі...

Надзя выслухала Ліду спакойна і, як ёй здалося, нават абыякава. Тоня, наадварот, захвалывалася, пачырванела і асцярожна зняла сваю руку з лідзінай.

— Нічога, не хвалюйся, — прамовіла Надзя. — Вылечышся, і ўсё будзе ў парадку.

— Так, так. Усё будзе ў парадку, — механічна паўтарыла Тоня.

Яна падышла да туалетнага століка і, зрабіўшы выгляд, быццам перастаўляе флаконы, змачыла далоні адэкалонам і моцна расцёрла.

— Лідачка, нас Коля чакае. Ты, відаць, не пойдзеш? — стоячы каля люстэрка, спытала яна.

— Не, не.

— Ну, тады я сама пайду. Не пакрыўдзішся?

Тоня вярнулася позна. Ліда ляжала ў ложку, заплюшчыўшы вочы. Надзя на электрычнай плітцы гатавала ваду. Скінуўшы з ног боцікі разам з туфлямі, Тоня на пальчыках падышла да Надзі.

— Ну, як?

— Здаецца, спіць.

Тоня распранулася і лягла ў пасцель.

Ноч была неспакойнай. Ці то ад сырога паветра, ці ад хвалявання ўсю ноч Ліда кашляла надрыўна, хрыпла.

— Тоня, Тоня, — некалькі разоў скрозь кашаль клікала Ліда сяброўку. Але Тоня, нацягнуўшы коўдру на галаву, ляжала спіной да лідзінага ложка, баючыся паварушыцца. Замест яе ўставала Надзя, папраўляла Лідзе падушку, прыкладала да ног грэлку, паіла чаем.

Ліда ўжо трэці год працавала ў заводскай лабараторыі. Яна рабіла ўсё лёгка, з ахвотай. Таварышы паважалі яе за працавітасць і энергію.

Даведаўшыся аб тым, што Ліду напаткала бяда, у той-жа дзень пасля работы яе наведалі эканаміст планавага аддзела

Іра Матвеева, начальнік лабараторыі Іван Пятровіч і яшчэ двое прыяцеляў. Прынеслі торт, шакалад, апельсіны. Расказвалі пра заводскія справы. Ліда, задаволеная, слухала і ўсміхалася ім. Але прышла Надзя і, даведаўшыся, што госці сядзяць ужо каля двух гадзін, бесцырымонна заявіла:

— Такою ўвагай вы замучыце яе.

— Ну і сухар, — буркнуў на развітанне Іван Пятровіч пра Надзю.

Толькі яны выйшлі, прышла Тоня.

— Як сябе адчуваеш, Лідуся? — і, не дачакаўшыся адказу, як-бы між іншым, паведаміла: — Баюся спазніцца: чакаюць мяне.

Хутка пераапануўшыся, яна кінула праз плячо Лідзе:

— Да пабачэння, дзяўчынка. Надзя за табой дагледзіць.

Надзя, якая ў гэты час прыбірала пакой, усміхнулася.

— Ідзі, ідзі. Ніхто на цябе не разлічвае.

Тоня ішла па вуліцы і напружана думала. Застацца з Лідай у адным пакоі, спаць побач з ёй — страшна, а пайсці — незручна, усё-ж Ліда лічыла яе лепшай сяброўкай. Тоня ўспомніла, што калі яна сама хварэла, Ліда даглядала яе, як родная сястра.

Непрыкметна Тоня падышла да дома знаёмых. У кватэры гарэла святло. «Папрашу, каб прытулілі». Але ў пад'ездзе завагалася: «Што падумае Ліда?»

Дамоў вярнулася злосная. З-пад ледзь прыкрытых павек Ліда назірала, як Тоня хадзіла па пакоі, стараючыся не прыбліжацца да яе пасцелі. Потым, зрабіўшы выгляд, быццам нешта шукае пад сваім ложкам, адсунула яго далей ад Ліды.

...Тры гады пражыла Ліда ў адным пакоі з сяброўкамі. Яны былі розныя і знешне і па характару.

Ліда, высокая, стройная, хадзіла неяк ганарліва, адкінуўшы назад галаву з гладка зачасанымі чорнымі валасамі. Яе прыжмураныя шэрыя вочы глядзелі заўсёды ўважліва і нібы выпрабавальна. Яна была з тых людзей, якіх у калектыве любяць і без якіх цяжка ўявіць сабе калектыву.

Тоня — наадварот. Поўная, з хуткімі энергічнымі рухамі, заўсёды была смяшлівай і задорнай. Бывала, летняй раніцай, калі ў доме яшчэ спаць, расчыніць акно і заспявае. Стукаючы абцасамі па драўлянай лесвіцы, хутка збяжыць на двор, набярэ з калодзежа вядро вады і таксама бягом наверх.

— Слаўная дзяўчына, — гаварылі суседзі.

Надзя рэзка адрознівалася ад сябровак. У яе былі буйныя рысы твару, невялікія вочы глядзелі сурова з-пад доўгіх па-

век. Надзя рэдка ўсміхалася, нікога не дарыла ласкавым словам, часта была рэзкай. «Чэрствы сухар», — гаварылі аб ёй.

Розніца ў характарах нярэдка прыводзіла сябровак да сутычак. Неяк Тоню запрасіў у тэатр малады інжынер. Тоня прыбегла дамоў і пачала збірацца. Выцягнуўшы са скрыні свае туфлі, яна крытычна аглядзела іх і кінула.

— Надзя, дай мне на вечар твае новыя туфлі.

Надзя скоса зірнула на Тоню.

— У цябе-ж таксама новыя.

— Мае мне не падабаюцца, дай твае.

— Не дам!

Тоня нават разгубілася, атрымаўшы такі рашучы адказ.

— Бачыш? — павярнулася яна да Ліды, якая назірала за гэтай сцэнкай. — Бачыш, якая ў нас сяброўка! З такой і ў бяду пападзеш — не дапаможа.

І Ліда тады з ёю амаль была згодна.

Цяпер Ліда стала чамусьці часта параўноўваць словы і ўчынкі сябровак. Тоня па-ранейшаму прыходзіла з работы жыццерадасная, вясёлая. Уключала прыёмнік, і аглушальныя гукі запаўнялі пакой. Ліда, якая прыходзіла стомленай, моршчылася ад шуму, сціскала галаву і прасіла:

— Тоня, цішэй.

— Ах, Лідачка, прабач.

Праходзіла некалькі хвілін, і Тоня пачынала спяваць. Яна ўсё рабіла з шумам — шумна хадзіла, грукала крэсламі, стукала дзвярыма. І толькі ўлавіўшы дакорлівы погляд Ліды, уздыхала і прасіла прабачэння.

— Ведаеш, — аднойчы сказала ёй Ліда, — ты вясёлая, жвавая дзяўчына. Але сяброўкай быць можаш, калі ўсё ідзе добра. А ў жыцці рознае бывае...

Тоня нічога не адказала, нахмурылася і прамаўчала ўвесь вечар. Неўзабаве яна зусім перабралася жыць да знаёмых.

Ліда з Надзёй засталіся ўдваіх. Доктары настаялі, каб Ліда перайшла на канторскую работу. Тут ёй было лягчэй працаваць. Вечарамі сяброўкі хадзілі гуляць або чым-небудзь займаліся дома. Тоня не заходзіла і пра яе стараліся не ўспамінаць.

Дрэнна было толькі з пакоем: акно выходзіла на поўнач, у кутку ля столі заўсёды было сыра. Раней дзяўчаты не звяжалі на гэта. Але неяк прышоў з поліклінікі доктар. Зірнуўшы на сцены і цёмныя плямы ў кутку, пацягнуў носам і рашуча заявіў:

— Адсюль вам трэба выбірацца. І чым хутчэй, тым лепш.

На другі дзень Ліда зайшла да дырэктара завода. Ён запрасіў яе сесці і ўважліва выслухаў.

— Так, дапамагчы вам неабходна, — сказаў ён, калі Ліда выказалася. — Але ў бліжэйшы час нічога зрабіць мы не зможам: усе кватэры заняты. Вось новы дом пабудуем, тады іншая справа.

Калі Ліда расказала пра размову з дырэктарам, Надзя супакоіла:

— Нічога, пакуль суд ды справа, што-небудзь прыдумаем. Яны пераставілі мэблю. Лідзін ложка прысунулі да сухой сцяны. А аднойчы, у адсутнасці Ліды, Надзя прыбіла над ложкам сяброўкі вялікі дыван, які нядаўна купіла сабе.

Заўважыўшы дыван, Ліда злосна спытала:

— Навошта ты гэта зрабіла? Зараз-жа павесь нэ месца! Твар Надзі пакрыўся лёгкай чырванню.

— Ты на мяне не крычы: я не з палахлівых, — і, падышоўшы да Ліды, дадала: — Табе што, хварэць падабаецца? Хіба не бачыш, якая сцяна халодная...

Ліда моўчкі глядзела ў надзіны вочы, якія заўсёды здаваліся суровымі, і раптам заўважыла тое, чаго ніколі раней не прыкмячала: якія яны глыбокія і як цёпла свеціцца!

— Надзя, — ціха сказала яна. — Якая ты добрая...

На пачатку вясны ў чытальным зале гарадской бібліятэкі Надзя пазнаёмілася з маладым інжынерам Валерыем Савельевым. Ён нядаўна закончыў інстытут і цяпер працаваў на вялікім будаўнічым аб'екце. Седзячы за сталом, яны шэптам, каб нікому не перашкодзіць, размаўлялі пра кніжныя навінкі. З бібліятэкі вышлі позна ўвечары. Валерый асцярожна ўзяў Надзю за руку.

Потым Валерый пачаў часта завітваць да Надзі. І па тым, як яны размаўлялі, як абменьваліся позіркамі, Ліда разумела, што яе сяброўка і малады інжынер больш чым знаёмыя, нават больш чым прыяцелі — яны кахаюць адзін аднаго.

Аднойчы Ліда з лёгкай усмешкай спытала сяброўку:

— Скажы, ці доўга Валерый будзе хадзіць да цябе? Выходзь замуж!

Надзя засмяялася:

— Вось як толькі атрымае пакой, дык і пажэнімся.

У ліпені заўком выдаў Лідзе пуцёўку ў санаторый.

На вакзале яна ўзяла Надзю за руку.

— Хачу папрасіць цябе. Зайдзі да дырэктара, даведайся яшчэ раз аб пакоі. Ты-ж разумееш, як гэта для мяне важна.

— Зайду, абавязкова зайду.

І Надзя некалькі разоў хадзіла да дырэктара. Але ўсё не заставала яго. Нарэшце, трапіла на прыём. Выслухаўшы Надзю, дырэктар адказаў не адразу.

— Што-ж можна зрабіць? Дом яшчэ не гатовы. Трэба пачакаць! — як некалі Лідзе, няпэўна адказаў ён.

Надзя вышла з кабінета злоснай. Пяць дзён ужо ляжала ў яе апошняе пісьмо Ліды, і невядома было, што ёй адказваць. Вечарам прышоў Валерый. Зняў плашч, кепку і, загадкава ўсміхаючыся, глянуў на дзяўчыну.

— Ты чаго так ззяеш? — здзівілася Надзя.

Валерый моўчкі прысеў да стала. Доўга шукаў нечага ў кішэні, усё яшчэ хітра пазіраючы на дзяўчыну, і, выцягнуўшы блакітную паперку, паклаў на стол.

Надзя зірнула і пачырванела.

— Ордэр! А дзе?

— У новым доме для нас, будаўнікоў, — з гонарам адказаў ён.

Надзя, што рэдка з ёю бывала, закружылася па пакоі. Валерый, перакліўшы крэсла, схпіў яе за рукі і закружыўся разам з ёю.

Потым яны падрабязна абмеркавалі, якую мэблю купіць, як расставіць, які абажур павесіць... Ужо было позна, калі Валерый сабраўся адыходзіць. Ён быў усхваляваны планами, марамі. Твар яго свяціўся радасцю.

Але тут падышла Надзя, і Валерый здзівіўся, сустрэўшы сумны позірк.

— Валерый, дарагі мой, — голас яе дрыжэў. — Пачакаем крыху.

— З чым пачакаем? Не разумею.

— Аддадзім пакой Лідзе.

Валерый так разгубіўся, што не мог слова вымавіць.

— Ты звар'яцела! — нарэшце сказаў ён і, бразнуўшы дзвярыма, пайшоў.

Раніцай ён прыімчаўся да Надзі. Яна стаяла перад ім яшчэ сонная, нахмурыўшы бровы.

— Што здарылася?

— Не гаварыць-жа ля парога.

Надзя пастаранілася, і Валерый увайшоў. Ён спыніўся ля расчыненага акна, праз якое ўрываўся гарадскі шум. Надзя стала побач.

— Што цябе так рана прыгнала?

— Надзя, — пачаў Валерый як мага лагодней і ўзяў яе за рукі. — Мы-ж павінны жыццё будаваць!

— Глупства, — адказала Надзя. — Я ад асабістага шчасця не адмаўляюся. Мы цудоўна будзем жыць і ў гэтым пакоі, пакуль іншы не дастанем. Затое дапаможам чалавеку жыццё захаваць. Хто пасмее над гэтым смяцца?

Валерый доўга маўчаў.

— Добра, — нарэшце вымавіў ён. — Няхай будзе па-твойму.

Надзя абняла яго і моцна прытуліла да сябе.

— Вось і добра, — шапнула яна, ласкава глядзячы яму ў вочы.

Праз тры дні Валерый з Надзёй перавезлі ў новы пакой лідзіны рэчы. А праз тыдзень сустракалі Ліду.

— Пакажыся, якая ты, — гаварыла Надзя, весела азіраючы Ліду. — Маладзец, добра выглядаеш. Ну, пойдзем. Валерый, бяры чамадан! Вунь, Лідачка, наша заводская машына.

— Куды-ж мы едзем? — перапыняючы ажыўленую размову, спытала Ліда.

— Дадому.

Машына спынілася ля новай камяніцы.

Усе падняліся на другі паверх. Ліда ўвайшла ў пакой і спынілася. Вокны былі расчынены насцеж, праз іх лілося сонца на збан з кветкамі, што стаялі на сталі.

Валерый і Надзя стаялі ззаду Ліды, радасна сціснуўшы адзін другою рукі.

Ліда павольна павярнулася да Надзі: у яе вачах стаялі слёзы.

— Сяброўка. — толькі і змагла прамовіць яна.

СОВЕЦКАЯ АСТРАНОМІЯ НА СЛУЖБЕ БУДАЎНІЦТВА КОМУНІЗМА

СОВЕЦКАЯ астраномія — навука аб нябесных целах, у тым ліку і аб Зямлі — гэтак-жа, як і іншыя навукі, служыць справе будаўніцтва камунізму. Цяжка ўявіць сабе жыццё сучаснай дзяржавы без астраноміі. Гэтая навука — старажытнейшая з навук, яна ўзнікла з гаспадарчых патрэб чалавека. Яшчэ пры вандроўным спосабе жыцця людзі вызначалі свой шлях па зорках. Па выглядзе неба людзі даведваліся аб набліжэнні змены пары года, а гэта было вельмі важна для сельскагаспадарчых работ. К. Маркс указваў, што «неабходнасць вылічваць перыяды разліваў Ніла стварыла егіпецкую астраномію».

У наш час практычнае значэнне астраноміі стала яшчэ большым. Перш за ўсё, жыццё кожнай дзяржавы цесна звязана з дакладным улікам часу, што ўяўляе сабой задачу астраноміі. Не гаворачы ўжо аб рабоце штурманаў, якія вызначаюць месцазнаходжанне і курс судна па сігналах дакладнага часу, географу, які складаюць карты недаследаваных абласцей, дакладны час неабходны ва ўсёй нашай вытворчасці, таму што сучасная вытворчасць — калектыўная і адставае аднаго работніка можа затрымаць работу многіх іншых і прынесці вялікую страту дзяржаве. Так, калі манцёр спозніцца з уключэннем рубільніка на некалькі хвілін, то цэлы цэх застаецца на гэты час без работы. А ў нашай краіне кожную секунду вырабляецца прамысловай прадукцыі на сотні тысяч рублёў.

Адкуль-жа мы бяром дакладны час?

Любы самы дакладны гадзіннік усё-такі або адстае або ідзе ўперад: яго трэба заўсёды правяраць. Для кантролю нашых гадзіннікаў служыць роўнамернае вярчэнне зямнога шара. Дзякуючы гэтаму вярчэнню (якога мы не адчуваем) нам здаецца, што вакол нас паварочваецца ўсё зорнае неба. Для праверкі гадзіннікаў служыць спецыяльны тэлескоп — «пасажны інструмент», які ўстаўляецца дакладна з поўначы на поўдзень, каб труба яго магла паварочвацца толькі ўверх і ўніз. У полі зроку гэтага тэлескопа відаць тонкія вертыкальныя ніці, якія звычайна робяцца з павуціны. Навёўшы тэлескоп на якую-небудзь зорку, мы бачым, як яна павольна праплывае праз поле зроку, і можам адзначыць па нашаму гадзінніку той момант, калі зорка прайшла праз сярэднюю ніць. Совецкі астраном прафесар Паўлаў вынайшаў аўтаматычны прыбор, які адзначае гэты момант з дакладнасцю да тысячных доляў секунды.

Назіраючы тую-ж зорку на наступную ноч, мы выяўляем, што ў момант яе праходжання праз сярэднюю ніць гадзіннік паказвае ўжо некалькі іншы час. Гэта азначае, што ён адстаў або пайшоў уперад. Так гіганцкі рухомы зорны цыферблат папраўляе дакладнейшы астранамічны гадзіннік. Але і ў перыяд паміж назіраннямі гэты гадзіннік павінен ісці як мага больш дакладна. Для гэтага яго старанна аберагаюць ад штуршкоў,

ад ваганняў тэмпературы і ціску, захоўваючы яго ў глыбокіх падвалах пад шклянымі каўпакамі.

СССР — краіна самага дакладнага часу ў свеце.

Апрача вядомых усім сігналаў часу, некалькі разоў у дзень па радыё перадаюцца асобныя, яшчэ больш дакладныя сігналы. Яны патрэбны штурманам караблёў і самалётаў і геадэзістам для вызначэння свайго месцазнаходжання. Як-жа гэта робіцца?

Зямля робіць поўны абарот (на 360 градусаў) за 24 гадзіны, г. зн. за адну гадзіну яна паварочваецца на 15 градусаў. Значыць, на розных мерыдыянах, у месцах рознай даўгаты, будзе і розны час. Напрыклад, калі ў Мінску мясцовы поўдзень, г. зн. Сонца дасягае самага высокага палажэння на працягу дня, то ў Горкім, які знаходзіцца прыкладна на 15 градусаў на ўсход, поўдзень наступіў ужо гадзіну таму назад. Такая-ж розніца будзе ў момантах праходжання адной і той-жа зоркі праз ніць пасажнага інструмента. Прымаючы сігналы часу з дакладнасцю да сотых доляў секунды, можна вызначыць сваё месцазнаходжанне па даўгаце з дакладнасцю да 3 метраў (у сярэдніх шыратах).

Шырата месца таксама вызначаецца па назіранню зорак уначы і Сонца ўдзень. Вызначаючы вышыню Сонца над гарызонтам, можна знайсці з дапамогай астранамічных табліц і шырату данага месца, ведаючы пры гэтым мясцовы час, таму што вышыня Сонца залежыць ад шыраты месца, ад дня года і часу сутак. Уначы вызначаюць шырату месца на Зямлі па вышыні Палярнай зоркі. Гэтая зорка знаходзіцца паблізу «Полюса свету» — таго пункта на небе, куды накіравана ўяўляемая вось вярчэння Зямлі. Пры сутачным руху неба гэты пункт застаецца нерухомым. Калі мы знаходзімся на Поўночным полюсе, то Полюс свету, а разам з ім і Палярная зорка аказваюцца ў зеніце, г. зн. проста над галавой. Іх вышыня складае 90 градусаў. Але і географічная шырата Поўночнага полюса — таксама 90 градусаў поўночнай шыраты. Калі мы пачынаем рухацца на поўдзень, то Палярная зорка апускаецца, прычым яе вышыня ўвесь час роўна шыраце месца. На экватары, шырата якога 0 градусаў, і Палярная зорка мае вышыню 0 градусаў: яна ляжыць ля самага гарызонта.

Апрача таго, знайшоўшы на небе Палярную зорку (яна належыць да сузор'я Малой Мядзведзіцы), мы адразу можам вызначыць бакі гарызонта, таму што Палярная зорка знаходзіцца дакладна ў поўночным баку неба.

Такім чынам, астраномія дае магчымасць арыентавацца па нябесных свяцілах.

Уявім сабе становішча карабля ў адкрытым акіяне, сярод неабсяжнай воднай пустыні. Можна праплыць сотні і тысячы кілометраў, не сустрэўшы ніводнага вострава, які мог-бы служыць перашкодай на шляху. Між тым, карабель павінен строга захоўваць заданы курс, мінуючы мелі і падводныя скалы.

Вось за гэтым і сочыць штурман карабля, узброены астранамічнымі інструментамі, гадзіннікамі, радыёпрыёмнікам.

Астранамічнае арыентаванне неабходна таксама і для самалётаваджэння. Праўда, штурман самалёта мае магчымасць карыстацца зямнымі радыёмаякамі, але метады астраноміі пры палётах, якія працягваюцца звыш двух гадзін, даюць большую дакладнасць. Ва ўсіх далёкіх палётах савецкія штурманы карысталіся астранамічнай арыентыроўкай. Выдатныя пералёты Масква — Поўночны полюс — Амерыка былі магчымы і таму, што наша краіна стварыла магутную авіяцыйную прамысловасць, якая выпускае першакласныя самалёты, і таму, што яна вырашціла адважных лётчыкаў, і таму, што астраномы зрабілі для гэтых палётаў складаныя вылічэнні, якія дапамаглі беспамылковаму следаванню ў дарозе.

Падобныя-ж метады прымяняюць картографы для складання географічных карт. Розныя карты: фізічныя, палітычныя, геалагічныя, тапаграфічныя — дапамагаюць нам паўней і лепш выкарыстаць велізарныя прасторы нашай краіны. Асваенне новых зямель, правядзенне каналаў і ірыгацыйных сістэм — усё гэта патрабуе рознастайных, як мага больш дакладна складзеных карт.

Пры вычэрчванні карт на іх спачатку наносіцца апорныя пункты, для якіх з найвялікшай дакладнасцю вызначаецца шырата, даўгата і вышыня над узроўнем мора. У СССР маецца каля 10.000 такіх пунктаў.

Асаблівае значэнне набывае складанне дакладных карт для тых участкаў, дзе выяўлены новыя залежы карысных выкапняў. Задача максімальнага задавальнення матэрыяльных і культурных патрэб усяго савецкага грамадства патрабуе новага магутнага ўздыму нашай прамысловасці і сельскай гаспадаркі, а значыцца і выяўлення новых месцанараджэнняў карысных выкапняў. Совецкія геалагічныя даследаванні неабсяжныя прасторы нашай Радзімы. Навуковыя экспедыцыі знаходзяць жалезныя руды, нафту, каменны вугаль, каляровыя металы, неабходныя для нашай краіны.

Пасля таго, як знойдзены новыя месцанараджэнні, трэба як мага больш дакладна вызначыць іх заляганне і нанесці яго на карту, што і робіцца з дапамогай апісаных метадаў. Але і самі пошукавыя работы патрабуюць паслуг астраноміі. У тых месцах Зямлі, дзе залягаюць цяжкія рэчывы, напрыклад, жалезная руда, сіла цяжару некалькі павялічана, таму што там прыцягненне да Зямлі мацнейшае. Наадварот, там, дзе залягаюць лёгкія рэчывы, напрыклад, нафта, сіла цяжару меншая. Гэтае вельмі невялікае адрозненне ў сіле цяжару можна вызначыць з дапамогай асабліва адчувальных маятнікаў, якія ківаюцца хутчэй там, дзе большая сіла цяжару, пад дзеяннем якой груз нібы падае ўніз. Перыяд ківання маятніка вымяраецца з дакладнасцю да мільённых доляў секунды. Гэта магчыма дзякуючы «службе часу».

Як выбраць фасон сукенкі?

ПРЫХОДЗІЦЬ жанчына ў атэль. Ёй хочацца заказаць новую сукенку. На століку — часопісы і альбомы. Заказчыца старанна перагортвае іх, яе ўвагу спыняюць некалькі арыгінальных фасонаў. Які з іх выбраць? Не так проста адказаць на гэтае пытанне. І нярэдка здараецца, што заказчыца спыняе свой выбар на фасоне, які яўна ёй не падыходзіць.

Кожная жанчына, якая імкнецца прыгожа, з густам адзявацца, павінна цвёрда запомніць асноўнае правіла: каб сукенка або касцюм былі «да твару», трэба пры куплі іх або заказе ў атэль аб'ектыўна ўлічваць як яе вартасці, так і недахопы сваёй знешнасці.

Вядома, нельга завочна беспамылкова падказаць усім чытацкам, як ім трэба адзявацца, але ёсць правяраныя на вопыце правілы, якімі не бескарысна карыстацца, выбіраючы або заказваючы сабе туалет.

Жанчынам з шырокім, буйным тварам, напрыклад, не трэба рабіць клуглага выразу каўняра, які паўтарае сваёй формай авал твару. Выраз «мысікам» або вузкае карэ падоўжваюць шыю, і твар выглядае, такім чынам, больш вузкім. Круглы-ж выраз больш падыходзіць да вузкага твару.

Бландынкам са светлымі вачыма і з добрым колерам твару ідуць амаль усе тоны. Што-ж датычыць цёмнавокіх і цёмнавалосых, то ім рэдка ідуць карычневыя і падыходзяць не ўсе сінія колеры. Жанчынам пажылым, з сівымі валасамі не трэба насіць яркіх туалетаў. Для іх падыходзіць гама прыглушаных тонаў — шэрых, бэж, перванш і цёмных: ліловых, сініх, зялёных, чорных. Ружовыя і блакітныя колеры дарэчы толькі ў сукенцы для вельмі маладых; жанчыны-ж сярэдніх год і пажылыя павінны ўжываць гэтыя тоны памяркоўна — у блузках, аддзелках.

Поўным і невысокім жанчынам рэкамендуецца выбіраць сабе тканіны цяжкія, крэпавых фактур, не вельмі яркія. Трэба пазбягаць тканін з буйнымі рысункамі або клеткамі.

Худыя і высокія жанчыны могуць карыстацца тканінамі больш лёгкай структуры, любой расфарбоўкі і з буйнымі рысункамі.

З паласатых тканін не трэба рабіць сукенкі складанага разнаго па крою, таму што розны напрамак палос як-бы дэфармуе фігуру.

У змешчаных на гэтай старонцы рысунках наглядна паказана, якога сілуэта і якіх ліній трэба прытрымлівацца жанчынам з рознымі фігурамі.

Сукенка любога сілуэта і фасону пойдзе жанчыне з добрагай, зграбнай фігурай (рыс. 1). Цяжэй выбраць фасон для фігур з «адхіленнямі». Напрыклад: жанчынам з вузкімі плячамі і грудзямі (рыс. 2) нельга рабіць сукенкі прылягаючай формы, з пышнай баскай, рукавамі рэглан, ужываць тканіны з буйным рысункам, буйнымі папярочнымі палосамі або ў клетку. Ім трэба рабіць мяккі ліф і рукавы, расшыраць аддзелкамі плечы і грудзі. Калі ў жанчыны кароткія ногі, шырокія нізкія бёдры і доўгая талія (рыс. 3), ёй не трэба рабіць ліф з паніжанай таліяй, закрытым каўняром, з шырокімі папярочнымі лініямі на спадніцы, таму што гэта падоўжвае верхнюю частку фігуры і пакарочвае ногі. Трэба выбіраць фасон з лініямі, якія паднімаюць талію і расшыраюць плечы. Мяккія вытаткі ў таліі на ліфе і спадніцы змякчаюць недахопы фігуры і робяць яе больш зграбнай. Тканіны лепш выбіраць не яркія, з ненавязчывымі рысункамі.

Мы ўказваем на рыс. 2 і 3 некаторыя фасоны, якія не рэ-

Мал. 1.

Мал. 2.

Мал. 3.

камендуецца жанчынам з тымі або іншымі недахопамі фігуры.

Часта якая-небудзь дэталі фасона або сілуэт сукенкі, якія з'яўляюцца ў сезоне моднымі, не гарманіруюць са знешнасцю той ці іншай жанчыны. Трэба прытрымлівацца свайго стылю ў касцюме. Напрыклад, прамая, вузкая спадніца нявыгадна падкрэслівае паўнату бёдраў, але многія робяць яе такой ва ўгоду модзе і ў шкоду сабе.

Вельмі папулярны сярод нашых жанчын панаксаміт. З яго, як правіла, шыюць доўгія вячэрнія сукенкі. Гэта, бясспрэчна, прыгожа, але ў пэўнай абстаноўцы — на прыёме, балу, прэм'еры.

З панаксаміту прыгожыя і кароткія сукенкі, строгія па фасону — сама тканіна вельмі багатая і патрабуе простых форм. Карункавы каўнерык, нітка жэмчугу, кветка або прыгожая брошка — зусім дастатковая аддзелка для такой сукенкі.

Сукенкі элігантныя, пашытыя з добрым густам, — як правіла, вельмі акрэсленыя па сілуэту, простым і не перагружаны аддзелкамі. Заўважым, дарэчы, што не трэба прымяняць розныя аддзелкі на адной сукенцы. Калі яна аддзелана вышыўкай, то не трэба рабіць на ёй фальбонак або плісэ, прышываць карункі і да т. п.

Вышыўка вельмі ўпрыгожвае туалет. Але каб сукенка хутка не надакучыла, не трэба перагружаць яе вышыўкай. Вельмі модная зараз, прыгожая і ўсім ідзе вышыўка шнуром, які падбіраецца альбо ў тон тканіны сукенкі, альбо другога, гарманіруючага з ёй колеру. Пры электрычным асвятленні эфектна вышыўка бісерам або шклярусам. Таму ёю аддзелваюцца як доўгія, так і кароткія вячэрнія сукенкі. Аддзелка сутажом і тасьмой добра заканчвае касцюм, а аддзелка тасьмой «уянык» вельмі ўпрыгожвае скромную хатнюю сукенку з баваўнянай або штапельнай тканіны.

Вялікае значэнне ў афармленні касцюма маюць астатнія прадметы туалету, якія дапаўняюць яго. Сукенка можа набыць вельмі дарагі і прыгожы выгляд дзякуючы ўмеламу падбору пальчатак, абутку, сумачкі, пояса, каўнерыка, уставачкі, брошкі і г. д.

Бясспрэчна, для таго, каб быць добра адзетай, патрэбна прыгожая тканіна, падыходзячая да яе аддзелкі і ўпрыгожанні. Але перш за ўсё трэба правільна вызначыць прызначэнне сукенкі і выбраць фасон, які вам больш за ўсё падыходзіць.

Задача работнікаў гандлёвых арганізацый і пашывачных атэль — дапамагчы кожнай пакупніцы і заказчыцы выбраць іменна такую тканіну або такі фасон сукенкі, якія адпавядалі-б асаблівасцям яе знешнасці, выдзялялі-б яе вартасці і скрадвалі недахопы.

Н. ГОЛІКАВА.
[«Журнал мод»].

БЯССОННІЦА, ЯЕ ПРЫЧЫНЫ І ЛЯЧЭННЕ

Бяссонніца з'яўляецца адной з форм ператамлення арганізма. Гэта даволі частае жывое расстройство, якое прыносіць хворым вялікія пакуты. У пераважнай большасці выпадкаў пачынае бяссонніца суправаджаецца паніжэннем узбуджальнасці мазгавой кары ў дзённы час, якое выражаецца ў санлівасці. Вялікая колькасць хворых пакутуе ад бяссонніцы з прычыны моцных боляў ад іншых захворванняў: язвы, падагры, рэўматызму, гіпертаніі, неўрастаніі і г. д.

Пры хранічнай бяссонніцы хворы робіцца вялым, рэзка раздражняльным і слабым. Вельмі паніжаецца працаздольнасць, траціцца апетыт. Настрой заўсёды прыгнечаны.

Для лячэння бяссонніцы існуе многа рознастайных сродкаў як снатворных, так і іншых. З снатворных шырока ўжываюцца: люмінал, медынал, бромурал, барбаміл і інш. Добры эффект даюць цёплыя нажныя ванны перад сном, фізіятэрапеўтычныя мерапрыемствы: гальванічны каўнер, франклізацыя галавы, хвойныя ванны і г. д. Аднак, у многіх выпадках удаецца дасягнуць ліквідацыі бяссонні-

цы, не звяртаючыся да працяглага ўжывання снатворных сродкаў. У мэтах супакоення хвораму перш за ўсё трэба зразумець, што не трэба фіксаваць асаблівай увагі на сваім расстройстве сну. Асабліва трэба пазбягаць працяглага ўжывання снатворных лекаў, бо ў гэтым выпадку арганізм прывыкае да вялікіх доз лекаў, і яны не толькі не аказваюць карыснага дзеяння, а, наадварот, прыносяць шкоду арганізму.

Даследаваннямі савецкіх вучоных устаноўлена, што эфектыўным сродкам лячэння начной бяссонніцы з'яўляецца адначасовае прымяненне бром і кафеіну па распрацаванай схеме. Асабліва эфектыўны гэты метады лячэння для хворых неўрастаніяй, псіхастэніяй, пачатковым артэрыясклерозам, гіпертаніяй і клімактычнымі расстройствамі.

Метады лячэння прэпаратамі бром і кафеіну ўстанаўляецца ўрачом індывідуальна для кожнага хворага.

Хворы павінен весці рэгулярны вобраз жыцця, таму неабходна пазбягаць знесілення і перанапружання нервовай сістэмы.

Умераны спорт, турызм, асабліва ў горнай мясцовасці, аказваюць добры ўплыў на хворага.

Хворым забараняецца ўжыванне алкаголю, неабходна таксама спыніць або ў крайнім выпадку максімальна зменшыць курэнне. Рэкамендуецца ўмацоўваючыя сродкі: жалеза, мыш'як са стрыхнінам унутр або падскурна, вітаміны. Не трэба многа есці, асабліва перад сном. Вячэра павінна быць лёгкай, гадзіны за 3—4 да сну. Вялікая ўвага павінна быць удзелена асабістай гігіене. Вельмі карысна мыць рукі і твар халоднай або пакаёвай вадой перад сном. Рэкамендуецца заўсёды спаць з адкрытай фортакі або акном. Летам як мага лягчэй укрывацца. Па магчымасці спаць на адкрытым паветры або верандзе. Займацца ранішняй фіззарядкай. Як мага больш бываць на свежым паветры, асабліва карысныя прагулкі перад сном.

Усе гэтыя мерапрыемствы садзейнічаюць хуткаму вылячэнню бяссонніцы. Не трэба дапускаць працяглай бяссонніцы: чым раней пачнеш лячэнне, тым хутчэй вылезышся. А. ІОФЕ.

Адказы на пытанні чытачоў

Размнажэнне клубнікі і яе догляд

Клубніка размнажаецца аднагодовымі кустамі, якія паяўляюцца ад матачных кустоў (размнажэнне вусамі). Для гэтага градкі матачных кустоў неабходна ўтрымліваць у чыстаце ад пустазелля і часта рыхліць глебу.

Разетка з лісцікамі, якія з'явіліся на вусах, злёгка прысыпаюцца зямлёй, не пашкоджваючы вусоў матачнага куста. К жніўню месяцу ўтвараюцца моцныя кусткі з добрай каранёвай сістэмай, зусім прыгодныя для пасадкі на месцы. Пасадка клубнікі праводзіцца ў жніўні, першай палавіне верасня і ранняй вясной. Лепшы час пасадкі—жнівень месяц. Пасаджаная ў жніўні расада клубнікі да надыходу асенніх замаразкаў добра ўкараніцца і на наступны год плоданосіць. Для пасадкі бяруць (першыя на вусах) моцныя кусткі, вырашчаныя ад добра плоданосных матачных кустоў. Шляхам адбору можна павялічыць ураджайнасць. Перад пасадкай на ўчастак уносіцца арганічнае ўгнаенне (перагной). Глыбіня ўзурвання або перакопкі 25—30 см. Пасля ўзурвання ўчастак неабходна старанна забаранаваць. Галоўная задача пры пасадцы—не засыпаць зямлёй сарцавіны расады клубнікі і не загінаць каранёў. На невялікіх участках або градках, дзе апрацоўка робіцца ўручную, адлегласць пры пасадцы 40—45 см куст ад куста. Паліўка пасаджаных рас-

Правільная пасадка.

Няправільная пасадка.

лін абавязкова. Свежа пасаджаная расліна карысна абкласці перагноем, стараючыся не засыпаць лісцяў і сарцавіны расліны. Гэтае мерапрыемства ў бясснежныя зімы захоўвае расліны ад марозу і адначасова з'яўляецца каштоўным паверхневым ўгнаеннем. Клубніка пры правільным доглядзе добра плоданосіць 4—5 гадоў, у далейшым ураджайнасць зніжаецца. Неабходна праз 5 гадоў абнавіць пасадку. Догляд за клубнікай заключаецца ў своєчаснай пралолцы, рыхленні глебы, паверхневым ўгнаенні, паліўцы, удаленні вусоў.

Пакідаюцца вусы толькі на тых матачных кустах, якія прызначаны для вырошчвання пасадкавага матэрыялу. На ўсіх астатніх кустах вусы ўдаляюцца. Клубніка патрабуе сонечнага адкрытага месца. На адкрытым месцы ягады паспяваюць раней, дасягаюць вялікіх размераў і маюць добры смак. Глеба вельмі вільготная (сырая на нізкіх месцах) для пасадкі клубнікі не рэкамендуецца.

Садоўнік М. АХРЫМЕНКА.

Марынаванне грыбоў

Для марынавання рэкамендуецца браць белыя грыбы, падбярэзавікі і падсінавікі, а таксама масляты і асеннія апёнкі. Грыбы для марынавання бяруць маладыя, моцныя і без чарвінасці. Кожны від грыбоў трэба марынаваць асобна.

Грыбы ачысціць, рассартаваць па велічыні, абрэзаць каранёчыкі (у маслят абіраюць скурку), затым акуратна прамыць у халоднай вадзе і выбраць з вад на сіта, каб вада добра сцякла.

У каструлю ўліць вад (1/2 шклянкі на 1 кг падрыхтаваных грыбоў), дадаць воцат і соль, потым пакласці падрыхтаваныя грыбы і прыступіць да варкі. Калі вада закіпіць, зняць пену, якая ўтварылася, пакласці пранасці (лаўровы ліст, перац, гваздзіку, карыцу, кроп) і варыць яшчэ на працягу 20—25 хвілін, прычым грыбы для роўнамернага праварвання трэба ўвесць час асцярожна перамешваць.

Калі грыбы будуць гатовы (асядуць на дно), зняць іх з агню і даць ім астыць, потым перакласці ў керамікавую або шкляную пасуду.

На 1 кг грыбоў бярэцца солі 1 1/2 ст. лыжкі, воцату—1/2 шклянкі, лаўровага лісту—1 лісцік, перцу, гваздзікі і карыцы—па 0,1 г, кропу—2—3 г.

На вокладцы—малюнак С. Раманава.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ № 04888.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке.

Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 7/VIII 54 г. Адрас рэдакцыі: Мінск, Праспект імя Сталіна. Дом друку.

Пакой 23. Тэлефоны 2-33-03.

Друкарня імя Сталіна, Мінск, Цана 1 руб. 50 кап. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 60.000 экз. Зак № 516.

10596

